

**ARTVİN İLİ MURGUL İLÇESİ FOLKLORU
(METİN- İNCELEME)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Asena ÇELİKARSLAN

Kütahya - 2018

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ARTVİN İLİ MURGUL İLÇESİ FOLKLORU
(METİN- İNCELEME)**

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Tarıman CENİKOĞLU

Hazırlayan:
Asena ÇELİKARSLAN

Kütahya – 2018

Kabul ve Onay

Asena ÇELİKARSLAN'ın hazırladığı “Artvin İli Murgul İlçesi Folkloru (Metin- İnceleme)” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2018

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof. Dr. Musa ŞAHİN		
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Tarıman CENİKOĞLU (Danışman)		
Dr. Öğr. Üyesi Erdal ADAY		

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Artvin İli Murgul İlçesi Folkloru (Metin-İnceleme)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2018

Asena ÇELİKARSLAN

Özgeçmiş

21 Kasım 1992 yılında Artvin'in ilçesi Borçka'da doğdu. İlköğrenimini ve ortaöğrenimini Murgul İlköğretim Okulunda tamamladı. Lise öğrenimini Murgul Atatürk Anadolu Lisesinde tamamladı. 2011 yılında Dumlupınar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne başladı ve 2015 yılında mezun oldu.

2015 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrenimine başladı ve yüksek lisans çalışmalarına devam etmektedir.

2016- 2017 ders döneminde Murgul Halk Eğitimi Merkezinde ücretli Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görevde bulundu. Bu görevine 2017- 2018 ders döneminde hâlâ devam etmektedir.

ÖZET

ARTVİN İLİ MURGUL İLÇESİ FOLKLORU (METİN- İNCELEME)

ÇELİKARSLAN, Asena

**Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Tarıman CENİKOĞLU
Mart, 2018, 288 sayfa**

Folklor yani halkbilimi; bir coğrafyanın, yörenin, ülkenin maddi ve manevi her türlü kültürel değerlerini kapsamına alır. Bu ürünleri çeşitli metotlarda değerlendirip analiz eder ve yorumlar.

Artvin İli Murgul İlçesi Folkloru (Metin- İnceleme) isimli çalışmamızın konusu, ilçenin maddi, manevi kültürel değerlerini yansıtan mahsullerinin tespiti ve bunların incelenmesidir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Murgul'un coğrafi konumu, Artvin ile bağlantılı tarihi seyri, sosyal yapısı, ekonomik ve idari durumu, nüfusu genel bir şekilde ele alınmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ilçeden derlenen halk edebiyatına ait manzum ve mensur ürünlere yer verilmiştir. Sınıflandırılan ürünler, birinci mısraların ilk harfleri esas alınarak alfabetik olarak sıralanmıştır ve incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde canlı ve cansız varlıklarla ilgili inanmalara yer verilmiştir. Dördüncü bölümünde halk hekimliği, beşinci bölümünde halk oyunları, altıncı bölümünde çocuk oyunları ve yedinci bölümünde halk mutfağı ile ilgili ürünler ele alınmıştır.

Derleme yapılan Murgul ilçesine dair kapsamlı bir araştırma yapılmadığı için çalışmamızın amacı, ilçeye yönelik yapılabilecek araştırmalara ve dil çalışmalarına ışık tutmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Derleme, Halk Edebiyatı, Artvin, Murgul.

ABSTRACT

THE MURGUL DISTRICT FOLKLORE OF ARTVIN PROVINCE (TEXT- REVIEW)

ÇELİKARSLAN, Asena

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Asst. Prof. Gökhan Tarıman CENİKOĞLU

March, 2018, 288 pages

Folklore covers material and spiritual values for all kinds of cultural of country and a geography of the region. By evaluating these products in various methods, it analyzes and reviews them.

The work of our named The Murgul District Folklore of Artvin Province (Text-Review) is the detection and observing of the output reflecting the material and spiritual cultural values of the county

In the first part of our study, the geographical location of Murgul district, its history linked to Artvin province, social structure, economic and administrative status and population are discussed in general way.

In the second part of our study, poetical and prosaic products compiled from the district related to folk literature are included. Classified products are listed alphabetically on basis of the first letters of initial verses and are reviewed.

In the third part of our study, beliefs linked to animate and inanimate creatures are included. In the fourth part folk medicine, folk dances in the fifth part, children's games in the sixth part and seventh part regarding public cuisine are discussed.

Since there is no comprehensive research on the Murgul District compiled, the aim of our study is to shed light on research and language studies that can be carried out for the province.

Keywords: Folklore, Compilation, Folk Literature, Artvin, Murgul.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MURGUL'UN COĞRAFYASINA, SOSYAL YAPISINA VE TARİHİNE BAKIŞ

1.1. MURGUL'UN COĞRAFI, SOSYAL YAPISI VE TARİHİ.....4

1.1.1. Murgul'un Coğrafi Konumu	4
1.1.2. Artvin Çevresinde Murgul'un Tarihi.....	4
1.1.3. Murgul'un Sosyal Yapısı ve Ekonomik Durumu	6
1.1.4. Murgul'un Nüfusu ve İdari Durumu.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

HALK EDEBİYATINA AİT MANZUM VE MENSUR ÜRÜNLER

2.1. MANZUM ÜRÜNLER.....9

2.1.1. Mânî.....	9
2.1.1.1. Murgul'dan Derlenen Mektup Mânîleri.....	11
2.1.1.2. Murgul'dan Derlenen Düğün Mânîleri	11
2.1.1.3. Murgul'dan Derlenen Niyet Mânîleri	13
2.1.1.4. Murgul'dan Derlenen Gurbet Mânîleri.....	16
2.1.1.5. Murgul'dan Derlenen Beddua Mânîsi	18
2.1.1.6. Murgul'dan Derlenen Gelin Kaynana Mânîleri.....	18
2.1.1.7. Murgul'dan Derlenen Giyim Kuşam Mânîleri	20
2.1.1.8. Murgul'dan Derlenen Gün ve Mevsimlerle İlgili Mânîler	23
2.1.1.9. Murgul'dan Derlenen Şehir Mânîleri.....	24
2.1.1.10. Murgul'dan Derlenen Gözle İlgili Mânîler.....	26
2.1.1.11. Murgul'dan Derlenen Doğa Olaylarıyla İlgili Mânîler.....	27
2.1.1.12. Murgul'dan Derlenen Diğer Konuda Mânîler	29
2.1.2. Türkü.....	36
2.1.3. Ağıt	46
2.1.4. İlâhi.....	100
2.1.5. Destan	111
2.1.5.1. Murgul'dan Derlenen Hikâyesi Bilinen Destanlar	111
2.1.5.2. Murgul'dan Derlenen Hikâyesi Bilinmeyen Destanlar.....	130
2.1.6. Ninni	157
2.1.7. Tekerleme	161
2.1.8. Bilmece	163
2.1.9. Atma Türkü ve Atışma	167

2.1.9.1. Murgul'dan Derlenen Atma Türküler	167
2.1.9.2. Murgul'dan Derlenen Atışmalar	183
2.2. MENSUR ÜRÜNLER.....	235
2.2.1. Efsane.....	235
2.2.1.1. Karagöl.....	235
2.2.1.2. Yaramaz Bir Çocuğun Taş Kesilmesi.....	236
2.2.1.3. Altın Beşik	236
2.2.1.4. Tuz Ekmek	237
2.2.2. Masal.....	238
2.2.2.1. Paşa ila Poşa.....	238

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İNANMALAR

3.1. CANSIZ VARLIKLARLA İLGİLİ İNANMALAR	242
3.1.1. Taşlarla İlgili İnanmalar.....	242
3.1.1.1. Boğmaca Taşı.....	242
3.1.1.2. Süt Taşı	243
3.1.1.3. Kan Taşı.....	243
3.2. CANLI VARLIKLARLA İLGİLİ İNANMALAR.....	244
3.2.1. Hayvanlarla İlgili İnanmalar	244
3.2.1.1. Yılan.....	244
3.2.1.2. Ejderha	244
3.2.1.3. Geyik.....	245

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM HALK HEKİMLİĞİ

4.1. HASTALIKLAR VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ.....	247
4.1.1. Sarılık.....	247
4.1.2. Baskın	247
4.1.3. Öksürük.....	248
4.2. OCAK	249
4.2.1. Ocaklı Hatice Yılmaz.....	249
4.2.1.1. İncinme	249
4.2.1.2. Çarpılma.....	250
4.2.1.3. Nazar	250
4.2.1.4. Siğil.....	251
4.2.1.5. Korku	251
4.2.1.6. Hayvanlar İçin Nazar	251

BEŞİNCİ BÖLÜM HALK OYUNLARI

5.1. HALK OYUNLARI VE DÖNME.....254

5.1.1. Murgul'dan Derlenen Dönme Örnekleri.....255

ALTINCI BÖLÜM ÇOCUK OYUNLARI

6.1. MURGUL'DAN DERLENEN ÇOCUK OYUNLARI.....268

6.1.1. Boğa.....	268
6.1.2. Bilobino	268
6.1.3. Ceviz Oyunu	268
6.1.4. Kampa.....	269
6.1.5. Kibrit Oyunu	269
6.1.6. Kojobina.....	269
6.1.7. Lik.....	269

YEDİNCİ BÖLÜM HALK MUTFAĞI

7.1. MURGUL'DAN DERLENEN HALK MUTFAĞI ÜRÜNLERİ271

7.1.1. Bişi/ Pişi.....	271
7.1.2. Çarhala Kavurma	271
7.1.3. Çiri Yemeği.....	271
7.1.4. Haço Papa	272
7.1.5. Harşo.....	272
7.1.6. Hinkila	272
7.1.7. Kara Lahana Sarması	272
7.1.8. Kete.....	272
7.1.9. Parki.....	273
7.1.10. Puri Guli.....	273
7.1.11. Silor.....	273
7.1.12. Sütlü Paluza	274
7.1.13. Şavi (Siyah) Paluza	274
7.1.14. Turşu Kavurma	274
7.1.15. Tzmaryani	274

SONUÇ.....275

EKLER.....278

KAYNAKÇA

DİZİN

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
AŞ	Anonim Şirket
çev.	Çeviren
GSGM	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
haz.	Hazırlayan
HES	Hidroelektrik Santral
İÖ	İslamdan Önce
KK	Kaynak Kişi
km²	Kilometrekare
m	Metre
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
mw	Megawatt
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
ss.	Sayfalar Arası
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
t.y.	Tarihi Yok
vb.	Ve Benzeri, Benzerleri
vd.	Ve Diğerleri
Yay.	Yayını, Yayınları
yy.	Yüzyıl
y.y.	Yayını Yok

TEZ METNİ

GİRİŞ

“Artvin İli Murgul İlçesi Folkloru (Metin- İnceleme)” başlıklı çalışmanın amacı, Murgul ilçesinin folklor ürünlerini derlemek ve incelemektir. Ayrıca ilçeye dair olası çalışmalara kaynaklık etmektir.

Folklor, bir topluluğun geçmişten günümüze süregelen yaşayışına, dünya görüşüne, inanış biçimlerine, söz ve davranışlarına dayanarak meydana gelen her türlü oluşumları kendine konu edinen bilim dalıdır. Folklor ürünleri, bir topluluğun kültürü ve hayat tarzı ile ilgili bilgiler verir.

Bu çalışmada derleme yapılacak alanın tespitinden sonra ilçe ile ilgili yazılı kaynaklar taranmıştır. Derleme metotlarının belirlenmesi hususunda Kenneth S. Goldstein’in “Sahada Folklor Derleme Metotları” isimli eserinden yararlanılmıştır. Uygun metotların belirlenmesi sonrasında sahada derleme çalışmalarına başlanmıştır.

Çalışma süreci boyunca ilçenin geleneklerini ve kültürel değerlerini yansıtan ürünler derlenmeye çalışılmıştır. Bu ürünlerin meydana getirilme nedenleri araştırılmış ve tespiti yapılanlar çalışmaya eklenmiştir.

Özellikle manzum ürünlerin bazılarının ilk söyleyenleri belli olmayıp halka mal edildiği gözlemlenmiştir. Sözlü kültür ürünleri ortama göre icra edilmektedir. Dügünlerde, imecelerde, mahallî eğlencelerde halk oyunları eşliğinde devam ettirildiği dikkatten kaçmamıştır.

İlçede Gürcü kökenli halkın yoğunlukta olmasından dolayı Gürcüce kelimeler ve manzum ürünlerle karşılaşmıştır. Çalışmamızda Gürcüce kelimelerin günümüz Türkçe karşılıkları ve karşılığı olmayan sesleri verilmiştir: K-k, P-p, T-t, K-k, TS-ts, DZ-dz, TZ-tz, Ç-ç, H-h (Çiloğlu, 2008: 4). Ayrıca Gürcüce dil bilgisine hakim olunamadığı için Gürcüce olan manzum ürünlerin redif ve kafiyeleri bulunmamıştır.

Çalışmanın amacı, ilçeye dair yapılacak araştırmalara kaynaklık etmesidir. Çalışmada yer verilen manzum ürünlerde kaynak kişilerin ağız özellikleri aynen nakledilmiştir; ilçeye dair muhtemel dil çalışmalarına ışık tutması düşünülmüştür. Bunların icra edilme nedenleri tespit edilmeye çalışılmış ve incelenmiştir.

Araştırılıp incelemeŖi yapılan birçok folklor çalışmalarından farklı olan bu çalışmanın, folklor malzemelerinin başlıklar altında sıralanmasına ilave olarak incelemelerinin yapılması hususunda daha kapsamlı olduğu dűřünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MURGUL'UN COĞRAFYASINA, SOSYAL YAPISINA VE TARİHİNE BAKIŞ

1.1. MURGUL’UN COĞRAFI, SOSYAL YAPISI VE TARİHİ

1.1.1. Murgul’un Coğrafi Konumu

Doğusunda Artvin ili, batısında Arhavi, kuzeyinde Borçka ve güneyinde Yusufeli ilçesi ile çevrilidir. 41 derece 11 kuzey enlemi ile 41 derece 43 doğu boylamı üzerinde yer almaktadır. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği minimum 360 m ve maksimum 1100 m’ dir, yüz ölçümü ise 406 km²’ dir.

Doğu Karadeniz dağlarının en doğusunda yer alan Murgul’un güneybatısındaki Kaçkar Dağı, Alacadağ’ı kat ederek kuzeydoğu yönüne alçalmakta ve Borçka yöresinde Çoruh ile kuzeyde yer alan Küçük Kafkasya masifine geçmektedir. Yamaçlar Murgul Çayı vadisine doğru dik bir şekilde eğimlidir ve geçitleri güç olan dağlık araziye sahiptir. Murgul Çayı’nın kolları yüksek dağlık alanları derin ve dik bir şekilde yarmıştır. Volkanik kayaçların çokluğu tespit edilmiştir.

Murgul sahası bakır madenince zengindir ve madenin çok eski zamanlardan beri işletildiği bilinmektedir. Ekonomik yönden önemli olan cevher yatakları subvolkanik- hibri- termal kökenlidir. Kayalardaki koyu yeşil ve yeşile çalan grimsi renkler dikkati çekmektedir ve camsı dokuya sahiptir.

Murgul, dağlık alanları ile bu alanların akarsular tarafından yarılmış olduğu vadilerden oluşmaktadır. Başlıca dağları: Gül Dağı, Otluca Dağı, Alacadağ ve Balıklı Dağ’dır. İlçenin %50’si orman, %45’i çayır, mera, kayalık ve taşlık, %5’i ise tarım alanıdır.

Yüksek yağış miktarı, nispeten yüksek yaz sıcaklıkları ve ılık geçen kışları ile Doğu Karadeniz iklimine sahiptir (Murgul, 2017: 11-15).

1.1.2. Artvin Çevresinde Murgul’un Tarihi

İÖ 1190’lı yıllarda dönemin güçlü devletlerinden biri olan Hititlerin ve daha sonra aynı toprakları paylaşan Hurilerin Artvin ve çevresine de yerleşmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Ayrıca buradaki zengin maden yataklarını işletmeye açtıkları varsayılmaktadır. İÖ 1990’lı yıllarda dönemin güçlü devletlerinden biri olan Hitit İmparatorluğu’na batıdan gelen “Deniz Kavimleri”nce feci şekilde son verilmesi sonucu, Anadolu’da 300- 400 yıllara varan ve araştırmacılar tarafından “Karanlık Çağ” diye

adlandırılan süreçte, Anadolu'dan; Artvin'inde irtibatlı olduğu Kafkaslara, emniyet açısından göçler olmuştur. Böylece yerli halk olarak vurgulanan bugünkü Gürcülerle, göç sonucu buralara gelmiş Anadolu halkları kaynaşmıştır. Van başkent olmak üzere Doğu Anadolu Bölgesi'nde İÖ IX. yy.'ın başında devlet kuran Urartular Dönemi'nde (860- 580) stratejik açıdan daha önce Kafkasların çeşitli vadilerine yerleşen yöre sakinleri, İÖ VIII. yy.'ın içinde tekrar Anadolu'ya; yurtlarına dönmüşler. Urartuların yıkılmasına sebep olan Kimmer ve İskit saldırılarından etkilendikleri anlaşılan yöredeki halklar, tekrar Kafkaslara dönüp buradaki çeşitli ırklarla birleşerek "Kartvelebi" adını almışlardır (Aytekin, 1999: 9).

VII. yy.'da Müslüman Arapların bugünkü Gürcistan topraklarının bir kısmında hâkimiyet kurmaları, burada yaşayan yerli Hristiyan halkın kendileri için emin gördükleri Artvin ve çevresine göç etmelerine neden olmuştur. İbery Krallığı, Tiflis'teki Arap Emirliği'ni yıkarak ikinci kez ülkelerinin yönetim merkezi konumuna getirmiştir. XI. yy.'da önemini bir hayli yitiren Artvin yöresi, 1018'de başlayan Büyük Selçukluların Anadolu'ya yönelik akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. XIII. yy.'da Kafkaslar ve tüm Anadolu'daki Moğolların yıkıcı fırtınasından Artvin de olumsuz yönde etkilenmiştir. Moğolların ardından İlhanlılar, Celayirliler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Timur gibi devletler, Artvin yöresine ya doğrudan egemen olmuşlar ya da bunların koruması altında beyliklerce yönetilmiştirler. Ortaçağ sonrasında yöreye Fatih döneminden başlayarak Osmanlı akınları başlamıştır. 1549'da Kanuni'nin veziri Kara Ahmet Paşa tarafından Yusufeli- Çevreli ve Artvin- Livana kaleleri hâkimiyet altına alındıktan sonra, Erzurum Beylerbeyi İskender Paşa 1551 yılında Atabeklerin başkenti durumundaki Ardanuç Kalesini ele geçirerek Osmanlı egemenliğini kesinleştirmiştir (Aytekin, 1999: 11).

1877- 1878 Rusya- Osmanlı Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti sınırları içinde bulunan ve tarihî Gürcistan Krallığı'nın güneybatı topraklarını oluşturan Batum ve Kars bölgeleri, Rusya İmparatorluğu'na bırakılmıştır. Savaş sonunda imzalanan 1878 Berlin Antlaşması gereğince Acara, Batum ve Çürüksu (Kobuleti), Kars ve tarihsel olarak "Tao-Klarceti" ismiyle de bilinen Artvin, Şavşat, Oltu, Ardahan bölgeleri Rusya idaresine geçmiştir. Rusya hükümeti, imparatorluğa yeni katılmış olan güney toprakları için çıkartılan özel kanunlarla bölgenin Müslüman nüfusuna taşınmaz mallarını satıp Osmanlı ülkesine göç etme hakkı tanımıştır. Bunun üzerine nüfus, Osmanlı topraklarına

göç etmeye başlamıştır. Batum'daki Müslüman Gürcü nüfusunun çoğu bölgeyi boşaltmaya başlamıştır; Murgul, Acara, Kobuleti, Guria kazalarından önemli miktarda nüfus Osmanlı Devleti'ne hicret etmiştir. 1880 yılında Murgul köylerinin yarısından fazlasını boşaltan halk, Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Murgullular, aralarında topladıkları paralarla toplu halde Marmara bölgesine yerleşmeye başlamıştır. Batum valisi Komarov, boşalan köyleri tek tek gezerek Gurbina, Zansuli, Durça, Aluç, Kaparçeti ve Kordeti köylerinin muhtar ve ileri gelenlerine yerlerinde kalmalarını istediğini söylemiştir. Bunun üzerine Maçahel gibi Murgul'dan da göçler kesilmiştir. R kaynakları, Murgul'un 10.000 kişilik nüfusundan 4.000'inin göç ettiğini aktarmıştır (Khorava ve Tsurtsunia, 2016: 85-90).

1917 yılında Rusya'daki Bolşevik İhtilali'nin etkisiyle, Ruslar Artvin çevresinden kendi rızalarıyla çekilmiştir. 40 yıl süren bu esaret, 3 Mart 1918 tarihinde onaylanan Brest-Litovsk Antlaşması gereğince yapılan 'Halk Oylaması' neticesinde son bulmuştur. Daha sonra geçici sürelerle Artvin yöresinde 17 Aralık 1918- Nisan 1920 arasında İngilizlerin peşine Gürcülerin işgalleri olmuştur. TBMM'nin girişimleri ile 23 Şubat 1921'de Artvin anavatanına kavuşmuştur. Bu güzel haber 16 Mart 1921'de imzalanan Moskova Antlaşması ile kesinleşmiştir. 7 Temmuz 1921'de sancak olarak kurulan Artvin, 24 Nisan 1924'te ilçe dönüştürülmüştür (Aytekin, 1999: 12).

1966'da Göktaş olarak ismi değiştirilen ilçenin ismi, Murgul olarak yeniden değiştirilmiştir (Murgul İlçe Özel İdare Müdürlüğü, 2018). Murgul –Morgül- ismi, ilçede mor renkli güllerin çok olmasından ötürü verilmiştir (KK 7).

Derleme yapılan ilçede hemen herkesin sülalesine mensup aileler, çoğunlukla Ünye, Gönen, Edremit, Gölcük'e göç etmişlerdir. Murgul'un Osmanlı topraklarına girmesinden sonra göç eden ailelerin bir kısmı memleketlerine geri dönseler de göç edip dönmeyen ama Murgul ile bağı hâlâ devam eden sülaleler de vardır.

1.1.3. Murgul'un Sosyal Yapısı ve Ekonomik Durumu

Küçük bir ilçe olmasından dolayı herkes birbirini tanımaktadır. Sosyal kaynaşım, etkileşim hızlıdır. İlçedeki halkın çoğu, yazları köylerine gitmektedir; kışları ilçeye yerleşmektedir.

İlçede çeşitli festivaller düzenlenmektedir: 1992'den itibaren Özmâl Kültür ve Sanat Festivali, 2011'den itibaren Damar Karagöl Kültür ve Boğa Güreşleri, 2015'ten itibaren de Murgul Of Road Yarışları her yıl geleneksel olarak gerçekleştirilmektedir. İlçe, her yıl olmasa da bazı yıllar Uluslararası Tulum ve Müzik Festivali'ne ev sahipliği yapmaktadır.

Murgul bakır madeni bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. MTA tarafından 1935'ten sonra maden sahaları işletmeye açılmıştır. 1951 yılında işletme, Etibank tarafından üretime alınmıştır. 1971 yılında Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'ye devredilen tesis, 2006 yılında özelleştirilerek Cengiz İnşaat bünyesine katılmıştır.

Ayrıca, Murgul İşletme'sinde bulunan hidroelektrik santrali (HES) 24,2 mw kapasitesinde olup üretim lisansına sahip olan firma bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir (Murgul İlçe Özel İdare Müdürlüğü, 2018).

İlçe halkının büyük çoğunluğu, geçimini bakır fabrikası ve hidroelektrik santrallerindeki iş istihdamından sağlamaktadır. Fındık üretimi de yapılmaktadır fakat ilçenin geçim kaynağı fındık değildir, fındık üretimi ile tek seferliğine ek gelir sağlanmaktadır.

1.1.4. Murgul'un Nüfusu ve İdari Durumu

2017 nüfus sayımına göre toplam nüfus 6189 olup 3022'si kadın, 3167'si erkektir. Kış aylarında merkez nüfusu, köydeki bazı ailelerin merkeze gelmelerinden dolayı artmaktadır.

İlçeye bağlı bir mahalle (Küre) ve on bir köy vardır: Akantaş, Ardıçlı, Başköy, Çimenli, Damar, Erenköy, Kabaca, Korucular, Yukarı Küre, Özmâl, Petek.

Ayrıca merkezde bir belediye başkanlığı, on bir köy muhtarlığı ve bir mahalle muhtarlığı vardır (Murgul İlçe Özel İdare Müdürlüğü, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

HALK EDEBİYATINA AİT MANZUM VE MENSUR ÜRÜNLER

2.1. MANZUM ÜRÜNLER

2.1.1. Mânî

Anonim Halk Edebiyatı ürünlerinde en çok tercih edilenlerden biri de mânîdir.

Mânî ile ilgili Doğan Kaya şöyle bir tanım yapmıştır: “Az sözlerle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dörtlüklü şiirlere mani denir.” (Kaya, 2004: 30).

Şükrü Elçin’in tanımına göre mânî: Düşünlerde, kadın topluluklarında, tarlalarda vb. yerlerde söylenen; umumiyetle hecenin yedili, sekizli kalıbıyla oluşturulan, dört mısralık manzumelerdir (Elçin, 1993: 281).

Erdal Aday, mânîyi Anadolu insanının duygu ve beklentilerinin, serzenişlerinin en sade biçimde anlatıldığı tür olarak tarif etmiştir (Aday, 2017).

“Mânilerde birinci, ikinci ve dördüncü mısralar kafiyeleşir: (aaba). Bâzı saz ve tekke şairlerinin eserlerinde, mesela ilâhî, destan ve koşmaların ilk dörtlüklerinde görüldüğü gibi (abcd), (aaab) şeklinde kafiyeleştirilen mânîlere rastlanır.” (Elçin, 1993: 281).

Bu çerçeveye bakılarak mânî için şu tanım yapılabilir: Genellikle dörtlük nazım birimi, aaxa şeklinde kafiye düzeni, yedili hece ölçüsünden meydana geldiği gibi sekizli hece ölçüsüyle ve farklı kafiye şemalarıyla da söylenen; birçok konuda söylenebilme genişliğine sahipse de ağırlıklı olarak konusu aşk, sevgili ve doğa olan, aktarılmak istenen asıl duygunun son iki dizede anlatıldığı manzumelerdir.

İlk iki mısra mânîye giriş kısmı sayılabilir. Sonraki iki mısra asıl konunun işlendiği bölümdür: “Dinleyen veya okuyanın dikkat ve ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra üçüncü ve hususiyetle dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır; nâdir olarak dört mısranın bütün bir duygu, fikir ve hayâli işlediği görülür.” (Elçin, 1993: 281).

Derleme yapılan ilçede mânî söyleme geleneği kırk yaş üstü erkeklerde ve özellikle kadınlarda devam etmektedir. Eskiden yapılan mısır seçme, fındık seçme, tarla kazıma “mec” lerinde mânîler sıra sıra dizilirken bugün, teknolojinin de gelişmesiyle azalan mec kültrünün etkisindendir ki mânî söyleme geleneği unutulmaya yüz

tutmaktadır. Vaziyet bu olsa da bazı gençler, büyüklerinden duydukları mânileri mahallî eğlencelerde söylemektedirler.

Derlemeden elde edilen mâniler, Mehmet Yardımcı'nın tasnifine göre ele alınmıştır. Mehmet Yardımcı, mânileri konularına göre şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Ramazan, Bekçi ve Davulcu Mânileri
2. Bayram Mânileri
3. Semâi Kahvelerinde Söylenen Mâniler
4. Mektup Mânileri
5. Düğün Mânileri
6. Niyet Mânileri
7. Gurbet Mânileri
8. Beddua Mânileri
9. Gelin Kaynana Mânileri
10. Asker Mânileri
11. Giyim Kuşam Mânileri
12. Gün ve Mevsimlerle İlgili Mâniler
13. Bilmece Mânileri
14. Şehir Mânileri
15. Âşıkların Söylediği Mâniler
16. Kahve İle İlgili Mâniler
17. Gözle İlgili Mâniler
18. Mendille İlgili Mâniler
19. Sigara ve İçki İle İlgili Mâniler
20. Adlarla İlgili Mâniler
21. Dedim- Dedili Mâniler
22. Doğa Olaylarıyla İlgili Mâniler (Yardımcı, 1999: 36).

2.1.1.1. Murgul'dan Derlenen Mektup Mânileri

-1-

Masa ustina minder	(a)
Alti ustina donder	(a)
Bu akşam gidiyerum	(x)
Arada mektup gonder	(a) (KK 22).

- “-nder” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Mektup yazdım canıma	(a)
Tezce gelsin yanıma	(a)
O kâfir naz ediyor	(x)
Girecektir kanıma	(a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-an-” tam kafiye dir ve “-ıma” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.2. Murgul'dan Derlenen Düğün Mânileri

-1-

Adagül çardaklari	(a)
Su doli bardaklari	(a)
Masada yazı yazar	(x)
Damat Bey parmaklari	(a) (KK 4).

- “-ak-” tam kafiye dir ve “-lari” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir. Mânide geçen “Adagül”, komşu ilçe olan Borçka'ya ait bir köyün ismidir.

-2-

Ayakkabı geyarum	(x)
At oynata oynata	(a)
Yar ben senun babani	(x)
Edeceğim kaynata	(a) (KK 1).

- “-ynata” zengin kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-3-

Derelardan aşağı	(a)
Koyverdum keçilari	(a)
Merak etma sevdugum	(x)
Gondardum elçilari	(a) (KK 5).

- “-çi-” tam kafiye ve “-lari” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

Kolundaki saati	(x)
Ver bana irşat eyla	(a)
Bekâr gezma sevdugum	(x)
Al beni murat eyla	(a)

- “-at” tam kafiye ve “eyla” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

Maşa maşaya benzar	(a)
Maşa koşeya benzar	(a)
Maşallah gelin damat	(x)
Limon şişeya benzar	(a) (KK 22).

- “-şe-/-şa-” tam kafiye dir ve “-ya benzar” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

- Sofrada dört tabaktan (a)
- Kız gelir oynamaktan (a)
- Yârim yoruldu gitti (x)
- Al çevre sallamaktan (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ak-” tam kafiye dir ve “-tan” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.3. Murgul’dan Derlenen Niyet Mânileri

-1-

- Bu dere yılan olsa (a)
- Derdimi bilan olsa (a)
- Ağlarım zarı zarı (x)
- Gözleri silan olsa (a)

- “-olsa” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

- Çiçeklerde koku var (a)
- Yorganlarda uyku var (a)
- Unutulurum diye (x)
- İçimde bir korku var (a)

- “-ku-” tam kafiye dir ve “var” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-3-

- Dağlar dolu kara taş (a)
 Atma sakın bana taş (a)
 İstemem başkasını (x)
 Yâr olsun bir keman kaş (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-aş” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

- Deredan geçilur mi (a)
 Dere suyi içilur mi (a)
 Birkaç seneluk sev da (x)
 Şimdi vazgeçilur mi (a) (KK 5).

- “-ç-” yarım kafiyedir ve “-ilur mi” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

- Fırında olur hamur (a)
 Rahmettir yağar yağmur (a)
 Muradımız tez olur (x)
 Allah verirse omur (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-mur” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

- Karşiki kayalara (x)
 Kim verdi sarmaşuğı (a)
 O balli dudakların (x)
 Ben olayım kaşuğı (a)

- “-aşığ-” zengin kafiye ve “-i” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-7-

Karşık kayalarda	(x)
Şahinların yuvası	(a)
Neden kabul olma	(x)
Bekârların duası	(a) (KK 22).

- “-a-” yarım kafiye ve “-si” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-8-

Tekne doli yumurta	(a)
Sakın beni unutma	(a)
Unutursan sen sağ ol	(x)
Gozyaşını kurutma	(a) (KK 6).

- “-ut-” tam kafiye ve “-ma” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-9-

Tövbe ettüm istiğfar	(a)
Hem zayıf hem günahkâr	(a)
Bin bir ismi Hakk için	(x)
Yazma günah ya Settâr	(a) (KK 5).

- “-ar” tam kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-10-

Yaylanın çimenleri (x)

Kardan eridi kardan (a)

Allah’a duam budur (x)

Ayırma beni yârdan (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ar-” tam kafiye ve “-dan” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.4. Murgul’dan Derlenen Gurbet Mânileri**-1-**

Armudum dalda kaldı (a)

Gözlerim yolda kaldı (a)

Yıkılsın köyün yolu (x)

Sevdiğim elde kaldı (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-l-” yarım kafiye ve “-da kaldı” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Çam üstünde çıralar (a)

Ne tez çıktı rüyalar (a)

Ben şimdi gidiyerum (x)

Siza kalsun buralar (a) (KK 22).

- “-a-” yarım kafiye ve “-lar” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-3-

Çık yoğari aşağı (x)

Yollari kervan ettum (a)

Gidiyerum sevdugum (x)

Hakkumi helal ettum (x)

- “-ettum” rediftir ve kafîye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

Dere gidiyer dere (a)

Nere gidiyer nere (a)

Al beni gotur dere (a)

Yârun olduğı yere (a) (KK 5).

- “-ere” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

Kolundaki saati (a)

Sen kurma ben kurayim (a)

Sen gidince gurbete (x)

Ben kiminla durayim (a) (KK 4).

- “-ur-” tam kafiyedir ve “-ayim” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

Kolundaki saati (x)

Sen kurma ben kureyim (a)

Sen gurbeta gidan da (x)

Ben kimila dureyim (a) (KK 22).

- “-ur-” tam kafiye ve “-eyim” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

7-

Yalan söyledin bana	(a)
Derdi peyledin bana	(a)
Hani ya gelecektin	(x)
Oyun eyledin bana	(a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-yle-” zengin kafiye ve “-din bana” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.5. Murgul’dan Derlenen Beddua Mânisi

-1-

Evun altı zeytinluk	(a)
Ander kalsun yetimluk	(a)
Ne lazim bana böyle	(x)
Erken gelan gelinluk	(a) (KK 22).

- “-in-/ -im-” tam kafiye ve “-luk” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.6. Murgul’dan Derlenen Gelin Kaynana Mânileri

-1-

Ayakkabı geyarum	(a)
Usti beyaz olursa	(b)
Kaynanayi sevarum	(a)
Oğlı güzel olursa	(b) (KK 1).

- “-arum” rediftir ve kafiye yoktur.
- “olursa” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Ayakkabı geyarum	(a).
Usti gülli olunca	(b)
Kaynanami sevarum	(a)
Akli güzel olunca	(b) (KK 25).

- “-arum” rediftir ve kafiye yoktur.
- “olunca” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir

-3-

Portakal dilimiyim	(a)
Odanın kilimiyim	(a)
Kıymetli kaynanamun	(x)
Biricik geliniyim	(a)

- “-ilim-” zengin kafiye ve “-iyim” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

Sini doli kaşıktır	(a)
Yarisi bulaşıktır	(a)
Kaynana ne karıştır	(x)
Oğli bana âşıktır	(a) (KK 4).

- “-aşık-” zengin kafiye ve “-tır” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.7. Murgul'dan Derlenen Giyim Kuşam Mânileri

-1-

Atma turki çakarum	(a)
Yureguni yakarum	(a)
Eski çaruklaruni	(x)
Boğazuna takarum	(a) (KK 22).

- “-ak-” tam kafiye'dir ve “-arum” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Bahçe bahçe içinde	(a)
Güller gonca içinde	(a)
Kızlar saklanmıyorlar	(x)
Artık peçe içinde	(a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-e/-a-” yarım kafiye'dir ve “içinde” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-3-

Başumdaki yazmanun	(a)
Dali var çiçeği yok	(b)
Benum nazli yârumun	(a)
Benden geçeceği yok	(b) (KK 25).

- “-un” rediftir ve kafiye yoktur.
- “-ceğ-” zengin kafiye'dir ve “-i yok” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

- Başundaki yazmanun (b)
 Dali var çiçeği yok (a)
 Abu sevdali yârun (a)
 Sendan geçeceği yok (b) (KK 1).

- “-un” rediftir ve kafiye yoktur.
- “-ceğ-” zengin kafiye dir ve “-i yok” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

- Boğazumdaki beşli (x)
 Beşli değil liradur (a)
 Kıymetumi sorarsan (x)
 O bin beş yüz liradur (a) (KK 25).

- “liradur” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

- Entaremun pilesi (a)
 Yandandur eklemesi (a)
 Ciddi söz veriyorsan (x)
 Kolaydur beklemesi (a) (KK 4).

- “-e-” yarım kafiye dir ve “-si” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-7-

- Erik dalı eğilmiş (a)
 Yârim kadife giymiş (a)
 Ben onu düşman sandım (x)
 Meğer öyle değilmiş (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-miş” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-8-

- Geydum potinlerumi (a)
 Ezmedendur ezmeden (b)
 Gulum daha hayirli (a)
 Böyle dertli gezmeden (b) (KK 5).

- “ezmeden/ gezmeden” tunç kafiyedir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-9-

Pencere akiduli (a)	Pencere diklenmiş
Orti çamokiduli (a)	Örtü asılmış
Çem yaris ra uğteba (x)	Benim yârime ne çok yakışıyor
Yazma çamokudili (a) (KK 22).	Yazma asılmış (başa asılan yazma)

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-10-

- Sabahtan çıktum yola (a)
 Çiseyi sila sila (x)
 Habu koyun kızlari (x)
 Çaruğuma kesila (b) (KK 9).

- “-l” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-11-

- Sürme çekmiş kaşına (a)
 Girmiş on beş yaşına (a)
 Ne dersem aldırıyor (x)
 Neler geldi başına (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-aş-” tam kafiye ve “-ına” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.8. Murgul’dan Derlenen Gün ve Mevsimlerle İlgili Mâniler

-1-

- Yaz gelanda yeşilları (x)
 Sari eruk dalları (a)
 Nerda kaldun sevdugum (x)
 Hep gozlarum yolları (a) (KK 22).

- “-l-” yarım kafiye ve “-ları” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

- Yollar kapandı kardan (a)
 Haber gelmiyor yârdan (a)
 Bir hovarda yârim var (x)
 Atlar gelir duvardan (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ar-” tam kafiye ve “-dan” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.9. Murgul'dan Derlenen Şehir Mânileri

-1-

Ah deniz Karadeniz	(x)
Kuruttun adalari	(a)
Ben içün yapılmıştır	(x)
İstanbul odalari	(a) (KK 5).

- “-da-” tam kafiye-dir ve “-lari” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Ardahan'un duzinda	(x)
Yansun ışıklar yansun	(a)
Mevla'dan emir geldi	(x)
Sevan sevani alsun	(a) (KK 1).

- “-sun” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir. Mânide komşu il olan Ardahan'daki sevgiliden üstü kapalı olarak bahsedilmiştir.

-3-

Hey Bolu şirin Bolu	(a)
Şaşırttın bana yolu	(a)
Bolu deyip de geçme	(x)
Evleri güzel dolu	(a)

- “-olu” zengin kafiye-dir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

- Marmara'nın adası (a)
 Kadıköy'ün modası (a)
 Adalardan güzeldir (x)
 Gelinlerin odası (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-da-” tam kafiyedir ve “-sı” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

- Murgulli yemek yemaz (a)
 Cuma ayrandan başka (b)
 Klaskurli namaz kılmaz (a)
 Cuma bayramdan başka (b) (KK 9).

- “-maz” rediftir ve kafiye yoktur.
- “-dan başka” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

- Murgul'un su çeşmesi (x)
 Akıyer parmak parmak (a)
 Murgul'dan kızı almak (a)
 Cennettan gul koparmak (a) (KK 22).

- “-mak” zengin kafiyesidir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-7-

- Uyu sevdiğim uyu (a)
 Murgul'un önü kuyu (a)
 Namerde rica etme (x)
 Dökülür yüzün suyu (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-uyu” zengin kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.10. Murgul'dan Derlenen Gözle İlgili Mâniler

-1-

- Ağaç başında teller (a)
 Nedur o ince beller (a)
 Senun gözler süzüşün (x)
 Âşığı iyi yeller (a) (KK 1).

- “-el-” tam kafiye ve “-ler” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

- Başı değildir darda (a)
 İz yapmaz gezse karda (a)
 Huri meleği görmez (x)
 Gözü olanlar yârda (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ar-” tam kafiye ve “-da” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.11. Murgul'dan Derlenen Doğa Olaylarıyla İlgili Mâniler

-1-

- Bağçeya ektum soğan (a)
 Bitmadi yedidoğan (a)
 Hep mi güzel oliyer (x)
 Senun anandan doğan (a) (KK 22).

- “-oğan” zengin kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

- Develer katar olmuş (a)
 Şu güneş batar olmuş (a)
 Neşemiz yok derdiniz (x)
 Gün günden artar olmuş (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-tar” zengin kafiye ve “olmuş” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-3-

- İn dereye kum durur (a)
 Taşı taşa vurdurur (a)
 Elbet bir gün olur ki (x)
 Allah bizi guldurur (a) (KK 5).

- “-dur-” zengin kafiye ve “-ur” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

- Kabak uzanur gidar (a)
 Dali bezanur gidar (a)
 Bizi almiyan guzel (x)
 Gunah kazanur gidar (a) (KK 6).

- “-zan-” zengin kafiyedir ve “-ur gidar” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

- Sular akar derinden (a)
 Çağlayarak yerinden (a)
 Şen gönlüm viran oldu (x)
 Yârimin kederinden (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- -erin-” zengin kafiyedir ve “-den” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

- Sümbül lâle biçilmez (a)
 Soğuk sular içilmez (a)
 Her şeyden vazgeçerim (x)
 Nazlı yârdan geçilmez (a)

- “-ç-” yarım kafiyedir ve “-ilmez” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-7-

- Yanık öter bülbülüm (a)
 Mor katmerli sümbülüm (a)
 Feryadımı duymuyor (x)
 Hercai güzel gülüm (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ül-” tam kafiyedir ve “-üm” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.1.12. Murgul’dan Derlenen Diğer Konuda Mâniler

-1-

Armut daldan sallasın (a)

Beni gören ağlasın (a)

Mezarıma su koyun (x)

Çayır çimen bağlasın (a)

- “-la-” tam kafiyedir ve “-sın” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Attım eve şalım (a)

Görmez misin hâlım (a)

Taştan mıdır yüreğin (x)

Hey Allah’ın zalımı (a)

- “-alım-” zengin kafiyedir ve “-ı” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-3-

Böylesini kim gördi (a)

Başımdan aştı derdi (a)

Nazlı bir kız sevmiştim (x)

Başıma neler geldi (a)

- “-di” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

- Bu dağlar olmasaydı (a)
 Çiçeği solmasaydı (a)
 Ölüm Allah'ın emri (x)
 Ayrılık olmasaydı (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “olmasaydı/ solmasaydı” tunç kafiyedir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

- Dağ başında kestane (a)
 Dökülür tane tane (a)
 Dünya dolu yâr olsa (x)
 Alacağım bir tane (a) (KK 4).

- “tane/ kestane” tunç kafiyedir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-6-

- Dağdan gelur beş atli (a)
 Beşisi da Bağdatli (a)
 Ben yarumi tanurum (x)
 Orta boyli kır atli (a) (KK 6).

- “atli/ Bağdatli” tunç kafiyedir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-7-

- Hoş geldun diyamadum (a)
 Sandalye veramadum (a)
 Kusura bağma yarum (x)
 Cahildum bilamadum (a) (KK 22).

- “-amadum” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-8-

İzabenun dumanı	(a)
Zehirler hepumuzı	(a)
Konverto bakır verur	(x)
Doldurur cepumuzı	(a) (KK 17).

- “-epumuz” zengin kafiye dir ve “-i” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-9-

Kandır desem kan değil	(a)
Yanşıdır yaman değil	(a)
Kim demiş ki şerbetin	(x)
Dertlere derman değil	(a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-an” tam kafiye dir ve “değil” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-10-

Kara tavuk ağılıdur	(a)
At kapuma bağılıdur	(a)
Bana bakan olmasun	(x)
Benum başum bağılıdur	(a) (KK 5).

- “ağılıdur/ bağılıdur” tunç kafiye dir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-11-

- Kara tavuk kestilar (a)
 Kanadından astılar (a)
 Benim garip sevdami (x)
 Gastelara bastilar (a) (KK 4).

- “-s-” yarım kafiye ve “-tilar” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-12-

- Karpuzum dilim dilim (a)
 Geliyor benim gülim (a)
 Eğer ben de darılsam (x)
 Lal olur ağzım dilim (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-l-” yarım kafiye ve “-im” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-13-

- Karşıda at otliyer (a)
 Taştan taşa atliyer (a)
 Ben bir yâri sevdum da (x)
 Komşılar ne patliyer (a) (KK 6).

- “-t-” yarım kafiye ve “-liyer” rediftir.

Dörtlük nazım birini ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-14-

- Karşıya kayalarda (a)
 Okuzların izi var (b)
 Seni alurdum ama (a)
 Ekonomik kriz var (b)

- “-var” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-15-

Kaşların karasına (a)

Gül koydum arasına (a)

Seni merhem dediler (x)

Kalbımın yarasına (a)

- “-ara-” zengin kafiye ve “-sına” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-16-

Lamba bulandırıyor (a)

Duman dolandırıyor (a)

Yaşam küçüktür ama (x)

Boyi boylandırıyor (a) (KK 22).

- “-lan-” zengin kafiye ve “-duriyor” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-17-

Masa üstünde pekmez (a)

O pekmez bana yetmez (a)

Senin aldığın para (x)

Benim susuma yetmez (a) (KK 1).

- “-mez” zengin kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-18-

- Mavi taksi geliyer (x)
 Arkasi muşambali (a)
 Soz verdi da gelmadi (a)
 Geçmiş tenekeli (a) (KK 7).

- “-a/-e-” yarım kafiyedir ve “-li” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-19-

- Oy derelar derelar (a)
 Nelar bilurum nelar (a)
 Senun değil benumdur (x)
 Koynundaki memelar (a) (KK 9).

- “-e-” yarım kafiyedir ve “-lar” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-20-

- Sevdadır işin gönül (a)
 İyidir düşün gönül (a)
 Sevda iki yardandır (x)
 Birliktir başın gönül (a)

- “-n” yarım kafiyedir ve “gönül” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-21-

- Yaya geldim şehirden (a)
 Geçtim nice nehirden (a)
 Sevdam beni kurtardı (x)
 İçtim ben o iksirden (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ir-” tam kafiye ve “-den” rediftir.

Merhum Necati Şener’e ait olan mâni, deleyici Ahmet Tarlan Seyidoğlu’ya ait olan çalışmadan alınmıştır. Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.2. Türkü

Anonim halk şiiri nazım biçimi olan türkü, çeşitli ezgilerle söylenmektedir. Öyle ki türküler; ezgileri, yapıları ve konuları bakımından sınıflandırılmıştır. “Türkü” kavramının kökenine bakacak olursak: Türk kelimesine Arapça “î” nispet ekinin eklenmesiyle “türkü” halini aldığını belirten Doğan Kaya, “Türk’e has” anlamına gelen bu sözün halk ağzında “türkü” şekline dönüştüğünü söylemektedir (Kaya, 2004: 147).

Pertev Naili Boratav’ın türkü tanımı şöyledir:

“...düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiirler diye tanımlıyoruz.” (Boratav, 1995: 150).

Çeşitli konularda söylenen türküler, hece ölçüsünün her kalıbıyla icra edilmiştir. Sıklıkla yedili, sekizli ve on birli hece kalıpları kullanılmıştır. İlçede derlenen türkülerde on beşli hece kalıplarına da rastlanmaktadır.

Türküler bent ve bentlerin sonunda tekrar eden kavuştak (bağlama) bölümlerinden oluşmaktadır. Bazı türkülerin kavuştakları bulunmayabilir. Cem Dilçin, “Örneklerle Türk Şiir Bilgisi” isimli kitabında kavuştaksız türkü örneklerine yer vermiştir (Dilçin, 2009: 300- 304).

İnsanlar karşılaştıkları hüznü durumları, aşklarını, hasretlerini, kendilerini derinden etkileyen yaşantılarını sözle aktarmak istemiş; bir de buna ezgi eklemiştir. Türkü, musiki ile iç içedir. Halk şiirinin hemen tamamında olduğu gibi türküde de yaşanmışlıklar vardır. “Genellikle sevgi, gurbet, sıra özlemi, tabiat, mertlik ve kahramanlık gibi konularda söylenir. Bazı türkülerin ortaya çıkışlarıyla ilgili hikâyeleri de vardır.” (Cenikoğlu, 2013: 167). İlçeden derlenen türküler şunlardır:

-1-

Ata ana bacı kardeş (x)

Cihan yoli buldi mi (a)

Hep o yolun kervaniyuz (x)

Kimse baki kaldı mı (a)

Hakk sondurdi yılduzumi (k)

Hasret kaldım oğullar (k)

- “-1-” yarım kafiye ve “-di mi” rediftir.

İncitmayun darlatmayun (x)

Kıymetli gelinumi (a)

Benüm vasiyetüm budur (x)

Tutun anne yerini (a)

Hakk sondurdi yılduzumi (k)

Hasret kaldım oğullar (k)

- “-i” yarım kafiye ve redif yoktur.

Torunlar sozumi duyun (x)

Vazgeçün bu durumu (a)

Dedenüz hafız hocadur (x)

Hoşlanmaz bu geyumi (a)

Hakk sondurdi yılduzumi (k)

Hasret kaldım oğullar (k) (KK 7).

- “-um-” tam kafiye ve “-i” rediftir.

Türkü, Hafız olan Osman Keskin’in eşi Resmiye Keskin’e aittir. Türküde üç bendin son iki dizelerinde tekrar eden kavuştak(bağlama) bölümü vardır. Kavuştaklar

“k” harfiyle gösterilmiştir. Ezgisi itibariyle her bendin birinci, üçüncü ve beşinci dizeleri sekizli hece ölçüsüyle söylenirken ikinci, dördüncü ve dokuzuncu dizeleri yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Birkaç turki diyalum (x)

Hatira diye yazun (a)

Bugunun yaruni var (x)

Dunyanun ipi uzun (a)

- “-zun” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Gokta uçan turnadan (x)

Kanadi kısa kazun (a)

Niçun sesi çıkmıyer (x)

Reçinesi yok sazun (a)

- “-az-” tam kafiyedir ve “-un” rediftir.

Meclara geza geza (x)

Dermani gitti dizun (a)

Uyku da heram oldi (x)

Ne cezasi var gozun (a)

Bir yıl dort mevsim ama (x)

Zahmeti çoktur guzun (a)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-un” rediftir.

İki dörtlük ve bir bentten oluşan, kavuştak bölümü bulunmayan türkünün kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-3-

İşlarum eyi gidar (x)

Kina bela gutmadan (b)

Kimse âbâd olmamış (x)

El âlemi satmadan (b)

- “-t-” yarım kafiye ve “-madan” rediftir.

Yazum kara yazılmış (x)

Kendum gittum batmadan (b)

Oyle adum atarum (x)

Karinca incitmadan (b)

Bozmayun neşemuza (x)

İşlari sovutmadan (b)

- “-t-” yarım kafiye ve “-madan” rediftir.

Üç dörtlük ve bir bentten oluşan türkü örneğinin kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-4-**Gürcüce**

Hele tavidan devt_zko_t

Romeli hada hada

Rahati ki deyna_ha

Fatmama yanze mivda

Türkçe

Hele baştan başlayalım

Hangisi nerede nerede

Rahatı ki gördü

Fatma yana gitti

Ahla ancak momgonda

Fatmay acemep gavda

Moyda da demehuța

Rom ki ğiyaze şevda

Çamokara kurebi

Gongoris yari tzu^uvd^a

Kadriyey zor itsinis

Herhalda imas mu^uvd^a

Acap rana u^ukena

Taliyes rengi tzu^uvd^a

Ki guşavda ğelebi

Şeroma seysvas tsoda

İmiş naknari raya

Ayşomas amay movda

Amezğam Nerimans

Yelegi guğta moda

Naziyeys ak mosula

Herhalda çkvidan tsevda

Epey cağan usada

Şazos beri ar muyda

Hedoy da Muğammedi

Gağtilan ertğel oda (Veziroğlu, a.g.e.).

Şimdi ancak hatırladı

Fatma acemilere benziyordu

Geldi de sarıldı

Ne zaman ki açığa(kapıdan) girdi

Kulaklarını düşürdü

Galiba yâri gitti

Kadriye çok gülüyor

Herhalde ona geldi

Acaba onun neyini ağırttı

Taliye'nin rengi gitti

Karardı elleri

Şero (boya) sürsün biraz

Onun yaptığı ne

Ayşe de buraya geldi

Bu akşam Neriman'ın

Yelegi oldu moda

Naziye buraya gelmiş

Herhalde akıldan gitti

Bayağı zaman bekledi

Şazo'nun ihtiyarı(kocası) gelmedi

Hediye ile Muhammet

Bir oda olmuşlar (odadalar)

Beş dörtlük ve bir bentten oluşan ve Gürcüce söylenen türkünün kime ait olduğu tespit edilememiştir. Kafiye düzeni nizamî değildir.

-5-

Jurjunela mojurjunavs	(x)	Jujuna geliyor
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay hay
Jurjunela bir ikidur	(x)	Jujuna bir ikidir
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay ha
Soylerum yana yana vo	(x)	Söylerim yana yana
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay hay
Helze iğne devdevi vo	(x)	Elime iğne aldım
Jurjunela hay hay	(k)	Jununa hay hay
Titi damt <u>z</u> vari makva vo	(x)	Parmağım yanıktır
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay hay
Me simğera ra vavtkva vo	(x)	Ben ne şarkı söyleyeyim
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay hay
Guli damt <u>z</u> vari makva vo	(x)	Yüreğim yanıktır
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay hay
Saciyağun uciyim vo	(x)	Sacayağının ucuyum
Jurjunela hay hay	(k)	Jujuna hay hay
Uç kardeşun Baciyim	(x)	Üç kardeşin bacısıyım
Jurjunela hay hay	(k) (KK 31).	Jujuna hay hay

Gürcüce olan ve sekizli hece ölçüsüyle söylenen türkünün kavuştağı her dizeden sonra tekrar etmektedir.

-6-

Kuş misen benek misen (x)

Seni zalimun kızı (a)

Karşılık vermam lazim (x)

O ki farz ettun sozi (a)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-i” rediftir.

Seni ben alacagim (x)

Baban olursa razi (a)

Kimseya asma kulak (x)

Var isa birkaç cazi (a)

- “-azi” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Yârdan mektup beklarum (x)

Yazun bir satir yazi (a)

Ne çıkar şifreluktan (x)

Açıklayalum cüzi (a)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-i” rediftir.

Devam etsun sevdaluk (x)

Sevdanun artsun şazi (a)

Tutuşsun da kul olsun (x)

Kalmasun bare kozi (a) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-i” rediftir.

Dörtlük nazım birimiyle ve yedili hece ölçüsüyle oluşturulan türkü örneğinin kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-7-

Rana vkna arvitzi	(x)	Ne yapayım bilmiyorum
Rozor gavgtzuhti meya	(a)	Ne çok sıkıldım ben
Ra lamazep gihtebe	(x)	Nasıl da yakışıyor
Moksovli pirketis oya	(a)	Dokunmuş firkete oya
Guşin ise ariķav	(x)	Dün böyle değildin
Ravm geminazdi goya	(a)	Nasıl nazlandın güya
Mektubi datzervistvin	(x)	Mektup yazmak için
Ar demirča me boya	(a)	Kalmadı benim boyam
Hanuminak gizaħo	(x)	Hanım diye sesleneceğim
Ar getķvi meya goya	(a)	Söylemem ben güya
Ar vitsi es sevdoba	(x)	Bilmem bu sevdalığı
Derdebi meya şaya	(a)	Dertler benim dayımdır
Araba ki rom makva	(x)	Arabam ki var
Ar tsavalt čvena yaya	(a)	Gitmeyiz biz yayan
Čven ertmanetis varta	(x)	Biz birbirimiziniz (tanıdığımız)
Vinme araris keya	(a)	Kimse amir değil bize
Of of da aman aman	(x)	Of of da aman aman
Naknari şeni raya	(a)	Senin yaptığın nedir
Ra zor şansi armakva	(x)	Hiç şansım yok
İse devnaħe ruya	(a)	Öyle gördüm rüya

Gozlarum şimşek çakar (x)

Benziyersin sen aya (a)

Yari omrum tukandi (x)

Gunlari saya saya (a)

- “aya/ saya” tunç kafiyedir.

Sakın aldatmasunlar (x)

Yoktur kimseda hayâ (a)

İtimat vermasunlar (x)

İnaneyim ben neya (a)

Almanlar çıkamadı (x)

Ben çıkarum o aya (a) (Veziroğlu, a.g.e.).

Bir kısmı Gürcüce olan ve yedili hece ölçüsüyle oluşturulan türkünün kime ait olduğu tespit edilememiştir. Derlemeci Yusuf Veziroğlu'ya ait olan çalışmadan alınmıştır.

-8-

Saḥlis uḡan tḡemali (a)

Evin arkasında erik

Kuntsul kuntzul kidiya (b)

Salkım salkım asılır

Am soplebis biḡebi (a)

Bu köyün erkeklerini

Me aḡorşi mibmiya (b)

Ben ahıra bağlarım

Rinna rinna yarum rinna (k)

Rinna rinna yârim rinna

Tavze yazma ħuriya	(a)	Başımda yazma örtülü
Puladiya puladi	(b)	Düğmelidir düğmeli
Yaro nugeşiniya	(a)	Yârim korkma
Şensşen makva muradi	(b)	Sendedir benim muradım
Rinna rinna yarum rinna	(k) (KK 6).	Rinna rinna yârim rinna

İki bentten oluşan türkû, Gürcüce ve yedili hece ölçüsüyle söylenenmiştir.

-9-

Soylerum yana yana	(x)	Söylerim yana yana
Ruşemila nene	(k)	Ruşemila (insan ismidir) nene
Leğtebi rom dagakares	(x)	Tahtaları ki dizdiler
Ruşemila nene	(k)	Ruşemila nene
Magris toĥi gegona tu	(x)	Kuvvetli kazma mı sandın
Ruşemila nene	(k)	Ruşemila nene
Kvabis <u>tz</u> kali şegigides	(x)	Kazanla suyu koydular
Ruşemila nene	(k)	Ruşemila nene
Đani rovmen dagbanes	(x)	Vücudunu nasıl da yıkadılar
Ruşemila nene	(k)	Ruşemila nene
Erti <u>tz</u> kali şigigides	(x)	Bir su koydular
Ruşemila nene	(k)	Ruşemila nene
Saĥoni rom <u>tz</u> egisvele	(x)	Sabunumu ki sürdüm
Ruşenila nene	(k)	Ruşemila nene
Tetri peri gegona tu	(x)	Beyaz pudra mı sandın
Ruşemila nene	(k) (KK 31).	Ruşemila nene

Gürcüce söylenen ve on altı dizeden oluşan türkûnün bir dizeden oluşan kavuşakları altılı hece ölçüsüyle söylenirken serbest oluşturulan diğer dizeler sekizli hece ölçüsüyle söylenmiştir.

2.1.3. Ağıt

“Halk şiirinde ölen bir kimsenin ardında söylenen, onun meziyetlerini belirten, ölümünden duyulan üzüntüleri dile getiren şiirlerdir.” (Güzel ve Torun, 2010: 151).

Merhumun ardından iyiliklerini, güzel huylarını, herkes tarafından sevildiğini anlatan ağıtların kaynağı eski Türklerdeki ölen kişinin ardından ayin yapma geleneğine yani yuğ törenlerine dayandırılmaktadır (Güzel ve Torun, 2010: 151). Yuğ kelimesinin ise “yok”tan geldiği söylenmektedir. “Nitekim Orhon yazıtlarında (I, 110) ‘katun yok bolmuş (ölmüş) erti.’ denilmektedir.” (Bali, 1997: 14).

Ağıt kavramının evvelki ismi sığıt şeklindedir. “Orhun Anıtları’nda ‘ağıt’ ve ‘ağıtçı’ sözcüklerine ilk kez ‘sığıt’ ve ‘sığıtçı’ olarak Kül-Tigin anıtında rastlanmaktadır.” (Yardımcı, 1999: 307). Bazı yörelerde cenazelerde ücret karşılığı ağıt yakan usta kişiler bulunmaktadır, bu kişilere “sığıtçı, ağıtçı” denilmektedir.

Ağıt yakmak, ağıt söylemek, eski Türk şiirlerinden bu güne kadar devam etmektedir. Türk halk şiirindeki “ağıt” teriminin ağlamak fiilinden ortaya çıktığını belirten Gökhan Tarıman Cenikoğlu, eski Türk şiirindeki “sagu” sözcüğünün ve divan şiirindeki “mersiye” sözcüğünün aynı anlamı karşılığını söylemektedir (Cenikoğlu, 2013: 152-153).

Hayatın geçiş dönemlerinden biri olan ölüm, insanlarda yokluğu ve yalnızlık duygusunu hissettirmektedir. Bu hissiyat karşısında kendini çaresiz ve buhran içinde hisseden insanoğlu, acısını ve hüznünü ifade etmek hususunda sözlerden yararlanmaktadır. Ölen kişi hakkında methiyeler düzülür ve Allah’tan iyilik ve merhamet beklenir. Ağıtların ilk söyleyeni genellikle bilinir fakat zamanla ağızdan ağza yayıldıkça ve benzer ifadelerle başka cenazelerde ağıt yakıldıkça ilk söyleyeni unutulur.

Ağıtların şekil özelliklerine bakacak olursak Mehmet Yardımcı, aaxa şeklinin olduğu gibi abab, cccb, dddb, eeeb şekillerinin de bulunduğunu söylemiştir (Yardımcı, 1999: 312). İlçede derlenen ağıtların kafiye düzeni de çeşitlilik göstermektedir.

-1-

- Agara başında ölümüm geldi (a)
 Maden taşı geldi başımı ezdi (a)
 Kime ne söyleyim Tanrı'dan oldi (a)
 Gençlikte terk ettum fâni dünyayı (B)

- “-di” rediftir ve kafiye yoktur.

- Ander kalsın Agara'nın başları (c)
 Ateşlara yansun maden taşları (c)
 Aktı gözumdan kanlı yaşları (c)
 Sizlara terk ettum fâni dünyayı (Ç)

- “-aş-” tam kafiye ve “-ları” rediftir.

- Bir şeye yanmazdum gençliğuma yazuk (d)
 Ecelum başuma verdi bir kazuk (d)
 Kudretum var idi dağıldum nazuk (d)
 Gençlukta terk ettum fâni dünyayı (B)

- “-azuk” zengin kafiye ve redif yoktur.

- Agara başında yumdum gozumi (e)
 Tanrı'ya çevirdum orda yuzumi (e)
 Sakın ağlatmayun nazli kızumi (e)
 Gençlukta terk ettum fâni dünyayı (B)

- “-z-” yarım kafiye ve “-umi” rediftir.

- Ağara yolları yokuştur taşlı (f)
 Anamın babamın gozlari yaşlı (f)
 Beni hatırlayın yazlı ve kışlı (f)
 Sizlara terk ettum fâni dünyayı (Ç)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-li” rediftir.

Dörtlüklerin sonunda tekrar eden “terk ettum fâni dünyayı” redifi değiştirilen ağıt, dörtlüklerin sonunda tekrar eden “olsun elveda” redifiyle devam etmiştir:

- Söyleyin babama felaketimi (a)
 Daha beklemesin hareketimi (a)
 Bambaşka görürsüz bu suretimi (a)
 Anne baba size olsun elveda (b)

- “-et-” tam kafiye ve “-imi” rediftir.

- Meğerki bilmezdim bu dünya fâni (c)
 Ne aci elumla verdum bu canı (c)
 Ağlamayın yavrular sabredun sonı (c)
 Ben gittim sizlere olsun elveda (b)

- “-ni” yarım kafiye ve redif yoktur.

- Kader böyle imiş bana ağlaman (ç)
 Bu Hakk’un emridur yurek dağlaman (ç)
 Siz de kervansınız kara bağlaman (ç)
 Cumlenize olsun benden elveda (b)

- “ağla-” zengin kafiye ve “-man” rediftir.

- Elveda ey âlem elveda cihan (d)
 Sanmayın dünyada bakidur insan (d)
 Yerin burasidur ne kadar dursan (d)
 Dünya yuzi sana olsun elveda (b)

- “-an” tam kafiye dir ve redif yoktur.

- Şair Mehmet der ki takdir bu imiş (e)
 Levh-i makbuzda böyle yazılmış (e)
 Taşın suçu yoktur emir verilmiş (e)
 Bâkî’ya gidarum siza elveda (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-miş” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Erdal Eralp’ın babası Ali Eralp, 1953 yılında ilçeye ait bir köy olan İskep’te çalışırken yuvarlanan kayanın altında kalıp can vermiştir. Bunun üzerine Ehtiyaoğlu ismiyle bilinen sülaleye mensup olan Mehmet Eralp, Ali Eralp’in ağzından bu ağıdı yakmıştır.

-2-

- Baba hastalandın çağırdın beni (a)
 Kimseler görmesin kalmıştun geri (a)
 Dedin oğlum burdan al götür beni (a)
 Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-i” yarım kafiye dir ve redif yoktur.

- Hastaneye çıktık yattın sedira (c)
 Dostlarım geldi mi baktın geriya (c)
 Acap gerçek mi yoksa bir rüya (c)
 Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-a” yarım kafiye ve redif yoktur.

Gönderdi doktor hemen Borçka’ya (ç)

Bindik hep beraber bir ambulansa (ç)

Sordun yarı yolda ne oldi bana (ç)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-a” rediftir ve kafiye yoktur.

Sordun bana oğlum ne oldu diye (d)

Cevabı veremedim bilmem niye (d)

İzzet abi hemen girdi devreye (d)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-i/-e-” yarım kafiye ve “-ye” rediftir.

İçindeki aci sancı ya hani (e)

Sordun bana oğlum tabancan hani (e)

Meğersam bu dünya fâni mi fâni (e)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-ani” zengin kafiye ve redif yoktur.

Borçka’ya inmiştik zaman az idi (f)

Doktorlar çareye tırnak kazidi (f)

Kasım Bey anladı ömrün az idi (f)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “az idi/ kaz idi” tunç kafiyedir.

Doktorlar dedi ki başun sağ olsun (g)

Allah’ın cenneti mekânî olsun (g)

Gerida kalanlara sabırlar olsun (g)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “olsun” rediftir ve kafiye yoktur.

Kardeşim Mehmet gelamamıştı (h)

Ölüm haberini alamamıştı (h)

Murgul’dan yürümüş sabretmamıştı (h)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-ma-” tam kafiye ve “-mişti” rediftir.

Baba getirdik seni evuna (i)

Annem oturdi yani başuna (i)

Örnektin bütün konu komşuna (i)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-un-” tam kafiye ve redif yoktur.

Annemi gorsaydun hep feryat figan (i)

Feryadi çıkmıştı dağlara inan (i)

Sen onun kani başındaki can (i)

Azrail gelmiş haberumuz yok da (B)

- “-an” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Baba sevdük larun geldi toplandı	(j)
Hava soğuk idi yürekler yandı	(j)
Baba senin için kalpten ağlandı	(j)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B)

- “-an-” tam kafiye dir ve “-di” rediftir.

Gelenle gidenle doldu evumuz	(k)
Acıdan şerbeti tattı dilumuz	(k)
Sen bizim her şeydin kulak gozumuz	(k)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B)

- “-umuz” rediftir ve kafiye yoktur.

Tabutta yatırdık musalla taşa	(l)
Kimse sahip değil gözdeki yaşa	(l)
Dedi herkes yazık bu can yoldaşa	(l)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B)

- “-aş-” tam kafiye dir ve “-a” rediftir.

Dedi hoca ey cemaat dinlayun	(m)
Bu meftaya hakkı helal eyleyun	(m)
Dedi gerçek budur hiç ağlamayun	(m)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B)

- “-a-” yarım kafiye dir ve “-yun” rediftir.

Baba artık benum huzurum hiç yok	(n)
Baba burda durmam zamanım hiç yok	(n)
Baba seni özledim neşem hiç yok	(n)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B)

- “-m” yarım kafiye ve “hiç yok” rediftir.

Nihat niçin yazdın böyle destanı	(o)
Belki de geyarum beyaz fıstanı	(o)
Dostlar unutmayın böyle insanı	(o)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B)

- “-an-” tam kafiye ve “-ı” rediftir.

Gerçek miydi rüya bilmam ki canı	(ö)
Davet ettun beni davetun hani	(ö)
Unutmadık seni gönülden yani	(ö)
Azrail gelmiş haberumuz yok da	(B) (KK 18).

- “-anı” zengin kafiye ve redif yoktur.

Ali Nihat Keskin’in 15.06.2001’de babası Necati Keskin’in kalp krizi sonucu vefatı üzerine yakılmıştır. On birli hece ölçüsü ve dörtlük nazım biriminden oluşmaktadır. Her dörtlüğün sonuncu dizesi aynen tekrar edilmektedir.

-3-

Bekârlukta kimse yoktu ben gibi	(a)
Açılmış idim gonca gül gibi	(a)
Tuttu bir musibet düştüm çval gibi	(a)
Ricam vardur anne sabret ağlama	(B)

- “gibi” rediftir ve kafiye yoktur.

- Anne helal et emegun çoktur (c)
 Yusuf adında evladun yoktur (c)
 Takdirun emridur bu ölüm haktır (c)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-tur” rediftir.

- On iki senedur çektim bu derdi (ç)
 Saplandı vucuda saplandı durdi (ç)
 En nihayet beni toprağa verdi (ç)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)

- “-rdi” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

- Sana çekurdum cevri u cefayı (d)
 Dost hisimla suramadum sefayı (d)
 Bir gün olsun gormamışım vefayı (d)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)

- “-efa-” zengin kafiyedir ve “-yi” rediftir.

- Altı çocuğumi braktum hediye (e)
 Çare bulamadum kısa vadeye (e)
 Bir gün gular garip kalan Zekiye (e)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)

- “-ye” tam kafiyedir ve redif yoktur.

- Vay olur kara toprağa girana (f)
 Dünyada bir şey olmaz kalana (f)
 Duşmayun dillara falan filana (f)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)
- “-an-” tam kafiye ve “-a” rediftir.

- Elbiselarumi sağla yastukta (g)
 Hasta Yusuf’un yoktur doşekta (g)
 Kızım Sevinç’i braktum beşikta (g)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)
- “-k-” yarım kafiye ve “-ta” rediftir.

- Cenazema geldi dost hısımlarum (ğ)
 Çok feryat ettilar çok balduzlarum (ğ)
 Bir Fatiha uç İhlas’i gozlarum (ğ)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)
- “-larum” zengin kafiye ve redif yoktur.

- Nazik vücudumi sardunuz beza (h)
 Evdan çıkarurken kopti bir fiza (h)
 Feryadi sevmam ben derdum siza (h)
 Ricam vardur anne sabret ağlama (B)
- “-za” tam kafiye ve redif yoktur.

Cennetun içinde gordum herkesi	(1)
Dedemun başında sarili fesi	(1)
Sekiz cenneta gidiyer sesi	(1)
Ricam vardur anne sabret ağlama	(B) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-esi” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Bazı dizelerde onlu hece ölçüsü bulunsa da ağırlık olarak on birli hece ölçüsü kullanılmıştır. Dörtlük nazım birimiyle oluşturulmuştur. 20 Kasım 1967 tarihinde verem hastalığı sebebiyle vefat eden Yusuf Kalyoncu için kendi ağzından yakılmıştır. Kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-4-

Beş tane kardeş geldilar yanuma	(a)
Canum çıkıyer mi bakun koluma	(a)
Toprağ nesip imiş bu genç tenuma	(a)
Yandum anne yandum ne çaresi var	(B) (KK 30).

- “-um-” tam kafiye dir ve “-a” rediftir.

Artvin’da toplandi butun milletum	(c)
Ahret yolcisiyim hazir cennetum	(c)
Daima umarum gelsun rahmetum	(c)
Yandum anne yandum ne çaresi var	(B)

- “-et-” tam kafiye dir ve “-um” rediftir.

Kuçucuk yavrular yetim kaldunuz	(ç)
Annemuz gelur diya zandunuz	(ç)
Anne diya diya zati yandunuz	(ç)
Yandum anne yandum ne çaresi var	(B)

- “-dunuz” rediftir ve kafiye yoktur.

Sevgili kaynatam ne çok ağlarsin	(d)
Nurten’un sağ gelmaz umut bağlarsin	(d)
Acı dertlaruni kima sağlarsin	(d)
Yandum anne yandum ne çaresi var	(B) (KK 12).

- “-ağ” tam kafiye dir ve “-larsin” rediftir.

Beş tane araba birden duzuldi	(e)
Cenaze geliyer dugun bozuldi	(e)
Nice muslimanlar bendan uzuldi	(e)
Yandum anne yandum ne çaresi var	(B) (KK 30).

- “-zul-” zengin kafiye dir ve “-di” rediftir.

Dörtlük nazım birimiyle ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. İki farklı kişi tarafından dinlenen farklı dörtlüklerin aynı ağıda ait olduğu tespit edilmiş ve dörtlükler birleştirilmiştir.

Nurten İnce doğumda çocuğunu dünyaya getirdikten sonra vefat etmiştir. Aynı gün kadının köyünde nişan eğlencesi yapılmaktadır. Nişana cenaze haberi gelince Şadi Çakır’ın annesi bu ağıdı yakmıştır.

-5-

Dinglayun beni sevanlar

Hatira sozlarumi

Boyle tezdand terk eyladum

Bağçeli duzlarumi

Siza yadigâr eyladum

Melai kızlarumi

Ne yapalum sabretmali

Ağlamavun zaridan

- “-z-” yarım kafiye ve “-larumi” rediftir.
- “eyladum” rediftir ve kafiye yoktur.

Pederuma soylavun ki

Tez tez gelsun yanuma

Bilurum ateşi vardur

Yetişmedi sonuma

Azrail aman vermadi

Pençe çaldi canuma

Ne yapalum sabretmali

Ağlamavun zaridan

- “-n-” yarım kafiye ve “-uma” rediftir.

İki bentten oluşan ağıdın her bendinin birinci, üçüncü, beşinci ve yedinci dizeleri sekizli hece ölçüsüyle; ikinci, dördüncü, altıncı ve sekizinci dizeleri ise yedili hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Her bendin son iki dizesi aynen tekrar edilmektedir. Kafiye düzeni belli bir şemaya oturtulamamıştır.

Doğumda çocuğunu dünyaya getirdikten sonra hayata gözlerini kapatan kadına kendi diliyle yakılmıştır, ağının kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-6-

Dinlayun ey eşidanlar destana kaldı işum (a)

Nice bayır bacalarda serilacaktı leşum (a)

Nasil toprağa braksunlar on sekizdadur yaşum (a)

Felek beni sevk eyledi Medine arşlara (b)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-um” rediftir.

Bir cemgiyet ortasında iskemliye kuruldum (c)

Ecel beni yakaladı ruh duymazdan serildum (c)

Acap kimun evladidur ote beri soruldum (c)

Yetişsunlar ana babam deyun uçan kuşlara (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-dum” rediftir

Sağluğumda benum için teneşiri buldılar (ç)

Doktora yetişsun deyi koşa koşa geldılar (ç)

Bakıyordum yuzlarına belki yaşar dedılar (ç)

Verdum epey eziyeti sevdugum kardeşlara (b)

- “-di-” tam kafiye ve “-lar” rediftir.

Yalvardum arkadaşlara beni eve indurun (d)

Vucudumi ateş aldı su vurup da sondurun (d)

Ağlamasun ana babam Huseyn eydur kandurun (d)

Nasil başumi çarpeyim topraklara taşlara (b)

- “-n-” yarım kafiye ve “-durun” rediftir.

Üç yüz kişinin içinde ben rast geldim tecelsuz (e)

Tatli canı yola vurdum Azrailsuz ecelsuz (e)

Felek mahzun eylamasun mertebemi yücelsuz (e)

Belki beni karıştırur badelara nurlara (b)

- “-el-” tam kafiye dir ve “-suz” rediftir

Bu dünya yalan imiş bağlamasun beldeyi (f)

Ceseduma ateş girdi komur etti mideyi (f)

Benum ettugum ne idi anlamadum maddeyi (f)

İnsan kısmı niçün bilmaz ne geçecek başlara (b)

- “-de-” tam kafiye dir ve “-yi” rediftir.

Arkadaşlar yarı canlı eve geldi hepisi (g)

Benum annem yolu bekler açılmadı kapısı (g)

Sabah olur kimse gelmez viran kaldı yapısı (g)

Babamun hiç haberi yok karga kondi leşlara (b)

- “-pi-” tam kafiye dir ve “-si” rediftir.

Razi olun takdiruma yoğımış gunum benum (ğ)

Ana babam helal edün yanmasun canum benum (ğ)

Nice böyle yolda izda dokuldi kanum benum (ğ)

Böyle derda dayanılmaz insan uğrar şaşlara (b)

- “-n-” yarım kafiye dir ve “-um benum” rediftir.

Ölüme faydası yok dünya dolsa var ilen (h)

Üç gün fazla yaşamayı insan sayar kâr ilen (h)

Mekânımı donatsunlar melegilen hurilen (h)

Derler muratsuz olanun gozi bakar şaşlara (b)

- “-r” yarım kafiye ve “ilen” rediftir.

Dertlerimi destelesem sığduramaz bir bohce (i)

Benim kapı bacalardan gedimen geçtum nice (i)

Bilurum ki ana babam ağliyer gündüz gece (i)

Bir gün gulacak zaman da ağı düştü aşlara (b)

- “-ce” tam kafiye ve redif yoktur.

Lisanımı lal eyledi soyladamam dilumi (i)

Ne ana var ne da baba gordum bütün ölumi (i)

Beni niçün yolladunuz kessaydunuz yolumi (i)

Ah ikbalda kara ikbal hemen geldi peşlara (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-l-” yarım kafiye ve “-umi” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsünden oluşmaktadır. Her dörtlüğün sonundaki dizelerde “-ş-” yarım kafiye ve “-lara” rediftir. Memişoğlu ismiyle bilinen sülaleye mensup olan Zekiye Yavuz, Hüseyin Özden’in 1945’te bir düğünde kazayla vurulup vefat etmesi üzerine Hüseyin Özden’in ağzından bu ağıdı yakmıştır.

-7-

Dinlayun vatandaş beyanatum var (x)

Görün ne felaket düştü cihana (a)

Kalmadı millette namus ibret al (x)

Aşıkluk eylarum değil bahane (a)

- “-a/-e-” yarım kafiye ve redif yoktur.

Seferberlik yakamuzı topladı (b)

Beni cihan huzursuzluk kapladı (b)

Hançer çalup vücuduma saptı (b)

Çare yoktur almaz emri şehane (a)

- “-p-” yarım kafiye ve “-ladı” rediftir.

Dünya baki değil fânîdur fânî (c)

Nice yavrıların ağmıştır kani (c)

Bizden evvel gelen nice’oldi hani (c)

Var midir birinin göster nişane (a)

- “-anî” zengin kafiye ve redif yoktur.

Lisanum vâsif idem ömrü çağımı (ç)

Kahpe felek pençe çaldı yuzdı yağımı (ç)

Lukman hekim soramazdı dağımı (ç)

Tütün sarun muhtaç oldum dermane (a)

- “-ağ-” tam kafiye ve “-ımı” rediftir.

Derman kâr eylamaz derindur yarem (d)

Ser tabiplar gelsa bulunmaz çarem (d)

Defn idun tenumi divane varem (d)

Arz idem halumi ulu Sübhan'a (a)

- “-are-” zengin kafiye ve “-m” rediftir.

Aman kardeşlarum yetişun bana (e)

Boyadılar beni al kızıl kana (e)

Halet nezdindayim su verun bana (e)

Sefinem yol verdi artuk limane (a)

- “-an-” tam kafiye ve “-a” rediftir.

Limanlandi serum etmaz hareket (f)

Siz sağ olun omrunuza bereket (f)

Nedur bu milleta olan felâket (f)

Galiba yetiştuk ahir zamane (a)

- “-ket” zengin kafiye ve redif yoktur.

Zaman ahir oldi zulumlar zulum (g)

İnsafsuz zaluma oğradi yolum (g)

Ne pek cahil ikan bukuldi belum (g)

Eyvah terk-i sağluk gelmaz guvane (a)

- “-lum” zengin kafiye ve redif yoktur.

Guvanum kesildi çok akti kanum (ğ)

Zannettum ki heman kopti bir yanum (ğ)

Artoğ çıkmaktadır çözüldi canum (ğ)

Ğafil olmaz devam edun Kur'an'e (ğ)

- “-an-” tam kafiye ve “-um” rediftir.

Kur'an'um okunsun kurulsun suyum (h)

Kazılsun mezarum ölçulsun boyum (h)

Emruna mutiyim Kadiru'l-Kayyûm (h)

Razıyım zatundan gelen fermana (a)

- “-yum” zengin kafiye ve redif yoktur.

Şu ah u zar ile ağlar pederum (i)

Goruşmak yok imiş meger kaderum (i)

Elveda yavrular şimdi gidarum (i)

Fevt haberum artık vurdi beyane (a)

- “-der-” tam kafiye ve “-um” rediftir.

Beyan idun validema sozlarum (i)

Terk ettum dünyami yumdum gozlarum (i)

Mini yavrularum gayet ozlarum (i)

Oksuzlarum kaldı pek garibane (a)

- “-ozlar-” zengin kafiye ve “-um” rediftir.

Garip yetimlarum babanız hani (j)

Kesildi dünyanın şöhreti şani (j)

Kim getirur siza niğmeti nani (j)

Ya kimlar getirur sizi meydane (a)

- “-anı” zengin kafiye ve redif yoktur.

Yâren yoldaş cenazemi goturun (k)

Yahut gidun pederumi getirun (k)

Validema kardeşini getirun (k)

Fevt haberum artuk vurdi beyane (a)

- “-tur-” zengin kafiye ve “-un” rediftir.

Dumansuz mermilar ateş saçıyor (l)

Ben düştüm zalımlar hala kaçıyor (l)

Meger insan ne tez candan geçiyor (l)

Elum da bir haktur olsa merdane (a)

- “-ç-” yarım kafiye ve “-iyor” rediftir.

Ne hâl oldu Yuzbaşı Osman girdi toprağa (m)

Sarardi gul benzi dondi yaprağa (m)

Mahv oldi cesedi gelmaz iflağa (m)

Çare yoktur omri gelmaz mehane (a)

- “-ağ-” tam kafiye ve “-a” rediftir.

Derendeli destan yazdum yadigâr	(n)
Ah ettum gençluga boyandı dîdâr	(n)
Bu dunyaya gelan elbetta gidar	(n)
Hakk'un emri böyle duşmış duzane	(a) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-ar” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Her dörtlüğün son mısrasında “-ane” zengin kafiye dir. Yüzbaşı Osman Efendi'nin tahminen 1788 yılında eşkıyalar tarafından vurulup öldürüldüğünü anlatan bir ağıt örneğidir. Ağdın kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-8-

Ey yârenlar arkadaşlar düştüm ahret yolına	(a)
Helal edin hakkınızı kondum ecel dalına	(a)
İnanmayun duniyanun servetina malına	(a)
Bana gelan kısmet budur buna intizar olmaz	(b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-ina” rediftir.

Hatirlansun ismum ile başlansun destanuma	(c)
İşte kıyamet gömleği sarıldı fistanuma	(c)
Ziyaret edun leşumi gelun kabristanuma	(c)
Hakk'tan gelen muğcizedur buna intizar olmaz	(b)

- “-stan-” zengin kafiye dir ve “-uma” rediftir.

İlelebet mekân kurdum ahretun yapisini	(ç)
Anam babam helal edun emeğin hepisini	(ç)
Duanuz ile açayım cennetun kapisini	(ç)
Akıbetum toprak imiş buna intizar olmaz	(b)

- “-pi-” tam kafiye dir ve “-sini” rediftir.

Anne didin dertlaruni oturup dağ taş ıla (d)

Sığın Huda’ya sabr eyla ağlama kan yaş ıla (d)

Ahretta evladun olsun o hayal genç yaş ıla (d)

Sana şefağ et edarum sualunuz sorılmaz (b)

- “-aş-” tam kafiye dir ve “ıla” rediftir.

Babam her gün ağlamakta etrafumi doniyer (e)

Yattuğum yera çağırur kabruma ses iniyer (e)

Bendan cevap gitmayınca için için yaniyer (e)

Ruhum arş-ı âlâdadur yerdan cevap verilmaz (b)

- “-n-” yarım kafiye dir ve “-iyer” rediftir.

Sanki her gün yolci idum bakardum el işuma (f)

Ansuzun bir hasta oldum ağrı girdi başuma (f)

Meger Huda takmış imiş Azrail’i peşuma (f)

İki ay kan kusuyordum böyle aci gorılmaz (b)

- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-uma” rediftir.

Hatıraluk sağa sola duriyer bahşışlarum (g)

Evdan emir bekliyerdum tamam idi işlarum (g)

Şimdi hepsi ander kaldı siza yâren eşlarum (g)

Gelunluk taş duvağıyle kabristana girilmaz (b)

- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-larum” rediftir.

Üç sene nişanlı gezdum tatli bir gun gormadum (ğ)

Goktan Cebrail’um geldi kararumi vermadum (ğ)

Kıyameta yolci idum muraduma ermadum (ğ)

Bağli kaldı çeyizlarum daha geri verilmaz (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-madum” rediftir.

Alti kardeş arasinda yaşardum haveş ila (h)

Kötü kelimunuz yokti bakmazdunuz hers ila (h)

Ebedîluk yanunuzdan ayrildum Yâsîn ila (h)

Mahşer guni birlaşuruz burda tenun gorilmaz (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “ila” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. İlk üç dörtlüğün son mısrasında “buna intizar olmaz” rediftir. Diğer dörtlüklerin son mısrasında “-r-” yarım kafiye dir ve “-ilmaz” rediftir. Şevket Gençtürk tarafından üç yıl nişanlı kalıp baş ağrısı sebebiyle vefat eden Nevriye Korkmaz için yakılan ağıttır.

-9-

Gelun ey komşular helallaşalum (x)

Bugun ayrilugun guni değil mi (a)

Ya kısmet bir daha görüşmak siza (x)

Biza bu duniya anî değil mi (a)

- “-ni” tam kafiye dir ve “değil mi” rediftir.

Ölum biz için her saat her an (b)

Tefekkür idanun yüreği puryan (b)

Ne gundur bu gun ey gafil uyan (b)

İşte mehebbettur soni değil mi (a)

- “-an” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Yüz göz alıştı ayrılduk tez el (c)

Bu kadar imiş tekdir-i ezel (c)

Hakk’a emanet olasız güzel (c)

Bu mehebbet gonlunun şani değil mi (a)

- “-el” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Şimdi iznunuz olursa bile (ç)

Vakit geldi şimdi gidalum yole (ç)

Bir noksanumuz kalmıştır hele (ç)

O da bir erkanun yani değil mi (a)

- “-le” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Şimdi cameya doğru inmalı (d)

Bu kadar kabir var oriya varmalı (d)

Hoşlanur mevtalar orya varmalı (d)

Hayatta olanun şani değil mi (a)

- “-malı” rediftir ve kafiye yoktur.

Onlar da biz gibi dünyay gezardi (e)

Kimi âlim kimi okuryazardi (e)

Kimi rençper kimi tarla kazardi (e)

Şimdi çurumiş teni değil mi (a)

- “-zar” zengin kafiye dir ve “-di” rediftir

Bu dünya boştur nafîle duran (f)

Düşünup ağlar farkına varan (f)

Gorunmaz bıçağa geçüp can veran (f)

İşte bu insanun boyni değil mi (a)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-an” rediftir.

Ayrılık davası hep bu davetta (g)

Garip Mehmet Çavuş gitmak niyetta (g)

Kaç gün eylanacak bahr-ı esvetta (g)

Gorunmaz uzunı eni değil mi (a) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-et-” tam kafiye dir ve “-ta” rediftir.

1877’den önce Çğalet ismiyle bilinin Başköy- Karşıyaka Mahallesi’nde yaşayan Mehmet Çavuş tarafından dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Her dörtlüğün son mısrasında “-ni” tam kafiye dir ve “değil mi” rediftir.

-10-

Gün tukandi vade yetti kapumi çaldi ecel (a)

Çok yalvardum goruşmadum dostlarum kaldı ecel (a)

Hatir gönül dinlamadı kaydumi sildi ecel (a)

Mezaruma uğrar isan oku İhlâs’i kardeş (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-di ecel” rediftir

Seni kara topraklara sirgardi ecel bile (c)

Ana baba bu acıyı çeksun hangi kalp ile (c)

Yureklari Ceyhun edup gözyaşını sel ile (c)

Niçun böyle tez ayrıldun sevardum seni kardeş (b)

- “ile/ bile” tunç kafiye dir.

Senun için ağlaştılar dünya ile ay ile (ç)

Yılduzlar da matem tutti böyle büyük kayb ile (ç)

Senun için akan yaşlar bulanmıştı çay ile (ç)

El-Hakimul'a ne çare dünyadur fâni kardeş (b)

- “ile” rediftir ve kafiye yoktur.

Kendi ayağumla gittum ahireta hediye (d)

Evumda bekliyanlar var cansuz geldum sediyeye (d)

Bu matemî paylaşsunlar anam ile Fediye (d)

Daha kimler matem tutti böyle zamani kardeş (b)

- “-ediye” zengin kafiye'dir ve redif yoktur

İki yavrum yetim kaldı dururlar keder ile (e)

İki hemşere bir kardeş merakli peder ile (e)

Beni acimiyan yok mi bu kara kader ile (e)

Gelinumi goramadum sevardum oni kardeş (b)

- “-der” zengin kafiye'dir ve “ile” rediftir.

Sabahleyin çağırurdi annem beni ses ile (f)

Sihhattaydum neşedaydum kalkardum heves ile (f)

O gün evi terk etmişim meger son nefes ile (f)

Anam kıyameta kadar unutmaz seni kardeş (b)

- “-es” tam kafiye'dir ve “ile” rediftir.

Böyle feci kaza ile nice gittum buradan (g)

Bitmiyacak bu matemum yıllar geçer aradan (g)

Bir gun biz da gelacayiz emredince Yaradan (g)

Bizdan sonra yaşıyanlar derlar ki hani kardeş (b)

- “-radan” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Âdem ile Havva bile geldilar da gittilar (ğ)

Ondan sonra nice nesil torandilar bittilar (ğ)

Kara toprak mekânımız hepsi orda yattilar (ğ)

Kaybolmuş nicelarinun ad ile şani kardeş (b)

- “-t-” yarım kafiye dir ve “-tilar” rediftir.

Bilmaz başa gelacagi insan, değil Huda’yi (h)

Bir ev yapmak muradundi düşünurdun modayi (h)

Kara toprakta sen için kimlar yapti odayi (h)

Hakk da nasip etmayinca gormadun oni kardeş (b)

- “-da-” tam kafiye dir ve “-yi” rediftir.

Başucuna toplandilar nice dost hisimlarun (i)

Hasretlaruna teselli vermiş tur resimlarun (i)

Dildan dila gezmaktadır mubarek isimlarun (i)

Daha geri donmadun gittun o guni kardeş (b)

- “-sim-” zengin kafiye dir ve “-larun” rediftir.

- O mubarek cemaluni hangi ellar yuvdilar (i)
 Sen öluma lâyük miydun nasıl kabre koydilar (i)
 Senun için mezar diye ne şekilde oyduklar (i)
 Uzeruna rahmet etsun Hakk gani gani kardeş (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-dilar” rediftir ve kafiye yoktur.

Ali Eralp tarafından yakılan ağıt, dörtlük nazım biriminden ve on beşli hece ölçüsünden oluşmaktadır. Dörtlüklerin son mısralarında “-ni” tam kafiye ve “kardeş” rediftir.

-11-

- Habu dertli benim başım destanımın soni yok (x)
 Gam kasavet çeke çeke dayanamadım yavrum (a)
- Kepçenun bahasi çoktur artuk kazandan taşım (x)
 Sabrun soni selâmattur dayanamadım yavrum (a)
- Yaşım kırk beşi bulmuştur evlat aciyi buldum (x)
 Şuurumi şaşurmuşım dayanamadım yavrum (a)
- Gozlarımın işiği yok sağlğumdan ne çıkar (x)
 Evlat acı çetin imiş dayanamadım yavrum (a)
- Altı gün sendan ayrıldım aradın mı anneni (x)
 Orda kanun oyle idi ona yanarım yavrum (a)
- Can telaşemuza kaldık nasıl dertlere düştük (x)
 Yarı gece yalnız bıraktım ona yanarım yavrum (a)

Ânidan bir emir çıktı sıkıyönetim durdi (x)

Böyle niçün şanssız idun ona yanarum yavrum (a)

Allah'tan imdat araduk düştük uzun yollara (x)

Doktor çare bulamadi senun derduna yavrum (a)

Yetiş Hızır İliyas habu dertli başuma (x)

Yine bir kazaya düştük yollara kalduk yavrum (a)

Düştük hastahanelara Allah kuli tanimaz (x)

O geceyi sabah ettuk seni düşundum yavrum (a)

Murgul'dan seferber oldi duyan düştü yollara (x)

Hastahanelar arandi ancak bulunduk yavrum (a) (KK 5).

Nazım birimi beyittir ve on beşli hece ölçüsüyle söylenmiştir. İlk dört beyitte “dayanamadum yavrum”; beşinci, altıncı ve yedinci beytte “ona yanarum”; diğer dört beytte “yavrum” rediftir. Fatma Şeyhoğlu Cankurtaran Geçidi'nde kaza geçirmiştir. Durumu iyiye gitmeyen Fatma Şeyhoğlu, tedavi edilmesi için Ankara'ya götürülse de burada vefat etmiştir. Cenazeyi Murgul'a getirirken Ordu-Fatsa'da tekrar kaza geçirmiştirler ve bu kez kazada annesi Emine Çelikarslan da bulunmaktadır. Merhumun annesi Emine Çelikarslan tarafından genç yaşta vefat eden ve iki evladını geride bırakan kızı Fatma Şeyhoğlu için yaktığı ağıttır.

-12-

Hamd-ı senalar edarum beş vakitta Mevlâ'ma (a)

Son nefesta nasip etsun salavati diluma (a)

İman ile gitmek arzum ebediyet yoluma (a)

Takdir İlahî emrilan çocukken yetim kaldum (b)

- “-m-” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

Eyup amcam buyutti iki kardeş bizlari (c)

Yıkılup da ağlasayduk yaşlanurdi gozlari (c)

İnsanlığı öğretirdi dayma tatlı sozlari (c)

Anne baba hasreti ila buyutulduk kız oldum (b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-lari” rediftir.

İlahî beşer emr ila mesut yuvayı kurdum (ç)

Evlatlarımız yetiştî şefkatli sevardum (ç)

Beyum Mehmet Şeyhoğlu’na her ciheti sorardum (ç)

Mevla’m anida ayırdi rahmet namazi kıldum (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-dum” rediftir.

Şeyhoğlular bir yıl önce çektuk büyük aciyi (d)

Felek aldı elumuzdan tatli gelin baciyi (d)

Yaralıları ağlattılar yaşlı, sebi, haciyi (d)

Yaralarum tazelandi kara kaderdan yıldum (b)

- “-aci-” zengin kafiyedir ve “-yi” rediftir.

Sevgili can evlatlarum yanuma gelurdunuz (e)

Toplanurdunuz hepunuz doktoru bulurdunuz (e)

Serardunuz tatli dili ağrumi alurdunuz (e)

Ağlamaya takatum yok kalbum yarildi doldum (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-urdunuz” rediftir.

Haber duyan büyük küçük oralara gelmişlar (f)

Rafet ila Celal’umi golda yuzar bulmişlar (f)

Mevlut için gol dibina dalgıçlarla dalmışlar (f)

Haberum yok kasavetum derin kuyuna daldum (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-mişlar” rediftir.

İki oğlum bir eniştem şoför çıktunuz yola (g)

Erzrum yoli gol başında araba çekmiş sola (g)

Yaradan’um şehit kılsun uçup indunuz gola (g)

Seksan ikinin mart dokuzu aci haberi aldum (b)

- “-ol-” tam kafiye ve “-a” rediftir.

Evlatlarum Celal Mevlut beni brakup gittunuz (ğ)

Eniştenuz Rafet ile Hakk yolini tuttunuz (ğ)

Gelmanuzi bekliyordum acılara kattunuz (ğ)

Kur’an okunur mevtaya Hakk’ın emrini bildum (b)

- “-t-” yarım kafiye ve “-tunuz” rediftir.

Martun aci sovuğında gol içinde kaldunuz (h)

Mekânunuz cennet olsun üçlar şehit oldunuz (h)

Dalgıçlar kayıkla çıkarup tabut ile geldunuz (h)

Ah evlatlar can evlatlar yandum bağrumi deldum (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-dunuz” rediftir.

Ganî Huda'm sen affeyle suçum var isa sana (1)

Alindi eş evlatlarum gormadum ana baba (1)

Koru geri kalanlari aci gostarma bana (1)

Yetimluğuma bağışla dua ricaya geldum (b)

- “-a” yarım kafiye ve redif yoktur.

Sakın isyan etmiyalum Emel'di kızum Ayşi (i)

Rafet ilan kayıp ettun hem da iki kardeşi (i)

Cumlemuza nasip etsun Mevla alâ-yı arşi (i)

Şukur torunlar vardur onlar olmasa çıldum (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-şi” tam kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimiyle ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Her dörtlüğün son mısrasında “-l-” yarım kafiye ve “-dum” rediftir. 09.03.1982’de iki kardeş Celal Şeyhoğlu, Mevlüt Şeyhoğlu ve enişterleri Rafet Sert yüklü kamyonla Erzurum yolunda kaza geçirerek Tortum Gölü’ne düşmüştürler. Her üçünün de vefatı üzerine bu ağıt yakılmıştır fakat kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-13-

Hikmetinden sual olmaz raziyiz hert emrina (x)

Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)

Çaresi yok elumun dünyaya gelan gidar (x)

Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)

Bendan dolay okusunlar destanumi hoş ilan (b)

İşitanlar dinliyanlar ağlasun kan yaş ilan (b)

Ah gidi fâni dünya gelur geçar duş ilan (b)

Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)

- “-ş” yarım kafiye ve “-ilan” rediftir.

- Vadem yetti gun tukandi ecel bindi boynuma (c)
 Ya İlahî yazuk oldi bey muratsuz canuma (c)
 Kudretundan bu felaket yazılmıştı alnuma (c)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-num” tam kafiye dir ve “-a” rediftir.

- Anam, babam yanumdayken nasıl da dayandılar (ç)
 Saat sekiz buçuk idi çağırdım uyandılar (ç)
 Artuk ecel perdeleri gozuma boyandılar (ç)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-yan” zengin kafiye dir ve “-dılar” redifti

- Ey sevgili peder beni toprağa braktun nasıl (d)
 O mübarek ellarunla leğtumi çaktun nasıl (d)
 Anneciğim nazik teni ateşsuz yaktun nasıl (d)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-ak-” tam kafiye dir ve “-tun nasıl” rediftir.

- Çetin imiş gurbet elda hem hasretlukla ölüm (e)
 Hakk kimseye gondarmasun bendaki olan zulüm (e)
 Ya İlahî himmet eyla ne olacak bu hâlüm (e)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-lum” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

- Ah vatanum vah vatanum hiç aklumdan çıkmazdı (f)
 Sanki kalkup yollamıştım annem beni brakmazdı (f)
 O ki toprak orda imiş nasip kısmet kalkmazdı (f)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-k-” yarım kafiyedir ve “-mazdı” rediftir.

- Sağluğumda bazı derdum ben istamam kır ati (g)
 Hama şimdi çok sevarak almişidum bu ati (g)
 Mevlam size hayrli etsun gostarmasun zayati (g)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “ati/ zayati” tunç kafiyedir.

- Benum ismum şeref ila okunaydı bu ayet (ğ)
 Dünya bana haram oldi istar olsun kıyamet (ğ)
 Helal edun arkadaşlar size sağlık selâmet (ğ)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-et” tam kafiyedir ve redif yoktur.

- Ey sevgili büyük nenem helal et çok emegun (h)
 Bilurum ki dayanamaz şimdi senun yuregun (h)
 Sabr edup da ağlamasen odur senun eylugin (h)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
- “-g-” yarım kafiyedir ve “-un” rediftir.

- Hemşerelar gelin kardeş nasıl goruşamaduk (1)
 Dunya hâli ahvalini dilla konuşamaduk (1)
 Her şey a heveskâr iduk amma yetişamaduk (1)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
 • “-ş-” yarım kafiye dir ve “-amaduk” rediftir.

- O ki evda deyilidum beni sağ bilursunuz (i)
 Nerda sizun Pehlul’unuz daha mi bilursunuz (i)
 Ağlamayun davaciyim ahreta gelursunuz (i)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
 • “-l-” yarım kafiye dir ve “-ursunuz” rediftir.

- Cumle âlem helal etsun arkadaşlar bacılar (j)
 Bendan siza yadigârdur unutulmaz acılar (j)
 İçtüm ecel şerbetini yurek tepar sancılar (j)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
 • “-ci-” tam kafiye dir ve “-lar” rediftir.

- Dunya biza baki kalmaz her geçana yol olur (k)
 Çimen bağlar mezarumi çiçek açar gül olur (k)
 Yuregumda parıl parıl yanar ceset kul olur (k)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
 • “-l-” yarım kafiye dir ve “olur” rediftir.

- Benum elbiselarumi evda asup bakunuz (l)
 Her goranlar ibret alsun elum vardur korkunuz (l)
 Şimden sonra canum için helvami da yakunuz (l)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
 • “-k-” yarım kafiye ve “-unuz” rediftir.

- Unutulmaz bu acılar ilelebet soylanur (m)
 Tenum topraktur hama ruhum seyyar dolanur (m)
 Sağ olanlar her şey gorur kimi koçar evlanur (m)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A)
 • “-lan-” zengin kafiye ve “-ur” rediftir.

- Ortak bitti destanumuz soyliyalum az ilan (n)
 Her işitan her dinliyan kaldunuz mi raz ilan (n)
 Beni hatra getursunlar okuyanlar baz ilan (n)
 Yazuk olsun bey muratsuz yolladı peder beni (A) (Seyidoğlu, a.g.e.).
 • “-az” tam kafiye ve “-ilan” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle 09.01.1970’te Necati Kadioğlu tarafından Pehlül Soyasıl’ın vefatı üzerine yakılan ağıttır.

-14-

- Kim için ne diyacaksın biza Allah’tan oldi (a)
 Cenâb-ı Hakk’ın takdiri gün bitti vade doldi (a)
 Emir vermiş Azrail’e yolda canumi aldi (a)
 Boyle imiş tadir yazi imkân girmaz ne çare (B)
 • “-l-” yarım kafiye ve “-di” rediftir.

- Ander kalsın Otingo'nun dağı, taşı, yoli da (c)
 Ne hâllara brakti bizi kırdi kanat, koli da (c)
 Karıştuk ahir zamana gormaduk sağ soli da (c)
 Boyle imiş takdir yazi imkân girmaz ne çare (B)
- “-ol-” tam kafiye dir ve “-i da” rediftir.

- Arabada butun millet birbirina karıştuk (ç)
 Eyvah gidiyoruz diye tam ses ila uluştuk (ç)
 Goya kurtulalum diye çabaladuk çalıştuk (ç)
 Boyle imiş takdir yazi imkân girmaz ne çare (B)
- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-tuk” rediftir.

- Bağırmaktan ne fayda var gidaruz takla makla (d)
 Bazi kendumi kaybedar bazi gelurdum akla (d)
 Ey İlahî kolayluk ver bizi zulümdan sakla (d)
 Boyle imiş takdir yazi imkân girmaz ne çare (B)
- “-akla” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

- Nihayet bir yana düştük kaybettük kendümüzi (e)
 Burdan gitmak son mi imiş terk ettük yuzümüzi (e)
 Bundan sonra ben yoğiyim anarsız adümüzi (e)
 Boyle imiş takdir yazi imkân girmaz ne çare (B)
- “-umuz-” zengin kafiye dir ve “-i” rediftir.

- Hapisini düşünürüm hele nazlı kızumi (f)
 Babası ona kulak as yok demayun lüzumi (f)
 Tutun benim yerumi da kaybetmayun ozumi (f)
 Boyle imiş takdir yazı imkân girmaz ne çare (B)
 • “-zum-” zengin kafiye ve “-i” rediftir.

- Bir gün avare durmazdum yapardum her işumi (g)
 Nasıl toprağa verdunuz yazuk bu genç yaşumi (g)
 Bu nasıl zulüm geçti aciyerum aşumi (g)
 Boyle imiş takdir yazı imkân girmaz ne çare (B)
 • “-şum-” zengin kafiye ve “-i” rediftir.

Nazım birimi dördlük olan bu ağıt, on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır.

-15-

- Murgul’dan hareket ettum geri baktum izuma (x)
 Baktum amcam yanımdaydı soni miydi anne (a)
- Can Kurtaran’a yanaştum uyku geldi gozuma (x)
 Hiç ruyayı bulamazdum burdan uçarum anne (a)
- Can kardeşlar toplandılar beni ela aldılar (x)
 Hiç ki cevap veramadum can telaşında anne (a)
- Saat dortta kaza oldi yedida ulaştunuz (x)
 Anne geldi fark etmişüm goz açamadum anne (a)

Eş ahbaplar helal etsun goruşamadum nasıl (x)

Yazuk olsun genç yaşımı ne tez kaybettum anne (a)

Sanki yuva kuracaktım nasip olmadı bana (x)

Böyle tezdən kara toprak nesip miymiş anne (a)

Yirimi altı yaşında değıştım vatanımı (x)

Sekiz sene birlik kaldık felek ayırdı bizi (a)

Fikret'a bendən soylayun unutacak mı beni (x)

İki tane yavruları onı bırakmışım anne (a)

Özmal Bucur arasında kayboldı izim benim (x)

Beni ariyacak olsan Tğobuna'dayım anne (a)

İki tane yavruları yadigâr bırakmışım sana (x)

Beni akla getirursan Meral'a sarıl anne (a)

Ankara'nın yollarında ben için mahvolmuşum (x)

Bende kalan haklarını helal et bana anne (a)

Babam madenden gelmekte uğrasın mezaruma (x)

İlk evladı ki ben idim o helbet yanar mı anne (a)

Asker İzzet kardeşuma goruşamadum nasıl (x)

Bizim goruşmamız ahretden kaldı anne (a)

Yusuf'a bendan soylayun unutmasun ablayi (x)

Her gelmakta geçmakta Fatiha okusun anne (a)

Cevriye ilan Emine ağlasunlar ben için (x)

Uç kardeş nasıl var iduk tezdän ayrilduk anne (a)

Hatice ilan Ayiše unutmasunlar beni (x)

Kardeş gibi yaşamiştuk oyle bilurum anne (a)

Babaannem helal etsun emegi vardur bana (x)

Beş vakit namazında Kur'an beklarum anne (a) (KK 5).

Beyitlerle ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulan ağdın her beytinin son mısrasında "anne" rediftir. Emine Çelikarslan'ın genç yaşta vefat eden kızı Fatma Şeyhoğlu için yaktığı ikinci ağıttır.

-16-

Ne güneşim doğar ne de kamerum (a)

Ufurdi Azrail sondi fenerum (a)

Hiç olmazsa insan kırkı aşmalı (x)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- "-er-" tam kafiye'dir ve "-um" rediftir.

Yirimi yaşumda gittum askere (c)

Gonulli jandarma oldum bir kere (c)

Kıyameta kaldı benum tezkere (c)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- "-kere" zengin kafiye'dir ve redif yoktur.

- Neslumuz Kâbe'da aslum Kurali (ç)
 Ecel pençe vurdi kalbum yaralı (ç)
 Kast etti canuma ülke krali (ç)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-rali” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

- Kima vasf edeyim garip hâlumi (d)
 Kapattum sesumi kestum dilumi (d)
 Nice gorecegim kara ölumi (d)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-l-” yarım kafiye dir ve “-umi” rediftir.

- Cümle âlemlari halk etmiş Mevlâ'm (e)
 Zürriyyetum Âdem aleyhisselâm (e)
 Beni soranlara hasretla selâm (e)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-lâm” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

- Garip kabristanda girdum mezare (f)
 Nesip boyle imiş ana ne çare (f)
 Ricam vardur anne ağlama bare (f)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-are” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Hasretluk acisi canumi yakar (g)

Gozum açık kaldı yollara bakar (g)

Beni acimiyan Hakk'tan mi korkar (g)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-k-” yarım kafiye ve “-ar” rediftir.

Ameliyat oldum düştüm yatağa (ğ)

Bir hafta zarfında girdum toprağa (ğ)

Kıyameta kadar kalkmam ayağa (ğ)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-ağ-” tam kafiye ve “-a” rediftir.

İnsuz minareda garip başum var (h)

Ne anne ne baba ne kardeşum var (h)

Başucumda dikili bir taşum var (h)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-um var” rediftir.

Bir seneda iki bayram kılmışlar (ı)

Rakıyla şarabi heram kılmışlar (ı)

Beni bu dünyadan mahrum kılmışlar (ı)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-m-” yarım kafiye ve “kılmışlar” rediftir.

- Bana heram oldi dugun mecilar (i)
 Kerimâne kaldı yürek sancılar (i)
 Bare helal edun kardeş bacılar (i)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-ci-” tam kafiye dir ve “-lar” rediftir.

- Ölüm genci bilmaz derlar kanmazdum (j)
 Meğer doğru imiş ben inanmazdum (j)
 Bare ömur yesam ona yanmazdum (j)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-an-” tam kafiye dir ve “-mazdum” rediftir.

- Garip yere düştüm dilum otmiyer (k)
 Ağlarum sizlarum para etmiyer (k)
 Kaçsam takatum yok gucum yetmiyer (k)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-t-” yarım kafiye dir ve “-miyer” rediftir.

- Oğlunuz Yusuf’i gelun yoklayun (l)
 Emeklarunuzi helal eylayun (l)
 Uçan kuşlar ilen mektup yollayun (l)
 Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)
- “-la-” tam kafiye dir ve “-yun” rediftir.

Doktor bıçak vurdi duştum bayildum (m)

Dokuz tahta dizilmişti ayildum (m)

Anadan babadan ne tez ayrildum (m)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-il-” tam kafiye dir ve “-dum” rediftir.

Vücudumda kanli çiban braktılar (n)

Şehit turbesinde kurban braktılar (n)

Bir kuzuya dokuz çoban braktılar (n)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-ban” zengin kafiye dir ve “braktılar” rediftir.

Yedi seneda bir ziyaret edun (o)

Alun sevabumi cenneta gidun (o)

Eşlara dostlara çok selam idun (o)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B)

- “-d-” yarım kafiye dir ve “-un” rediftir.

Evlat acisini çekmiyan bilmez (ö)

Ana baba daha yuzunuz gulmaz (ö)

Bakarsiz yollara oğlunuz gelmez (ö)

Gençlukta fevt oldum ona yanarum (B) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-maz” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsünden oluşan ağıdın kime ait olduğu tespit edilememiştir. Küre köyünden Cocoroğlu ismiyle bilinen sülaleye mensup olan Yusuf Orhan’ın askerdeyken rahatsızlanıp ameliyat olmasından bir hafta sonra vefatı üzerine 25.01.1953’te bu ağıt yakılmıştır.

-17-

On sekiz yaşında gurbete çığtım (a)

Anami babami gerida brağtım (a)

İki bayram geçti vatanda yoğtım (a)

Annem ile babam gorup ağlasun (b)

- “-ğ-” yarım kafiyedir ve “-tum” rediftir.

•

Babaların kalbi gizliden yanar (c)

Annem aşikâren hep beni anar (c)

Her saat resmumun yanına konar (c)

Oni ak bezlara sarup ağlasun (b) (KK 30).

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-ar” rediftir.

Dörtlük nazım birimiyle ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulan ağıt, Kemal Özdem’in Bursa’dayken tanımadığı kişilerce bıçaklanıp vefat etmesi üzerine yakılan ağıttır. Dörtlüklerin son mısralarında “-r-” yarım kafiyedir ve “-up ağlasun” rediftir.

-18-

Ormanda kalmıştur yarida işum (a)

Ânidan kayboldi bu garip başum (a)

Peşuma ağladı bir tek kardeşum (a)

Dunyanun sonında yoğidun anne (B)

- “-ş-” yarım kafiyedir ve “-um” rediftir.

Arbam hizlandi daha durmadi (c)

Ânidan duşmışim kimse gormadi (c)

Kader boyle imiş beni vurmadi (c)

Dunyanun sonında yoğidun anne (B)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-madi” rediftir.

- Arkadaşum Aslan kaldurdi beni (ç)
 Eyvah Şevket diye bağirdi soni (ç)
 Ammedeni çıkar insanun canı (ç)
 Dunyanun sonında yoğidun anne (B)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-i” rediftir.

- Anne anne diya verdum canumi (d)
 Yolda izda dokmişiyim kanumi (d)
 Arkadaşlar sardi dort bir yanumi (d)
 Dunyanun sonında yoğidun anne (B)

- “-an-” tam kafiyedir ve “-umi” rediftir.

- Annem ilan iki kardeşum yokti (e)
 Yiğildilar millet cemağet çokti (e)
 Dayum ila amcam dünyayi yıkti (e)
 Dunyanun sonında yoğidun anne (B)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-ti” rediftir.

- Kardeşlar emeklar helaldur siza (f)
 Nasil yetişmadum bu sene guza (f)
 Annema soylayun etmasun fiza (f)
 Dunyanun sonında yoğidun anne (B)

- “-za” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Otuz bir yaşumda kabira yattum	(g)
Duşunmayun anne yolumi tuttum	(g)
Arabaya bindum belâya çattum	(g)
Dunyanun soninda yoğidun anne	(B) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-t-” yarım kafiye ve “-tum” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulan bu ağıt, 04.02.1969’da yakılmıştır fakat ağıdın kime ait olduğu tespit edilememiştir. Başköy köyünden Şevket Gençtürk, kütük yüklü kamyonun üstünde seyir halindeyken kütükleri birbirine bağlayan ip gevşemiştir ve Şevket Gençtürk, kütüklerle birlikte yere yuvarlanmıştır. Yuvarlanan kütüklerin altında kalması sonucu vefat etmiştir.

-19-

Özmal’da kazaya uğrayanların destani	(a)
Butun yâren arkadaşlar dinlayun bu destani	(a)
Sayili nefes bitince santim uzatmaz guni	(a)
Geçen yılın beratında elveda deduk siza	(b)

- “-ni” tam kafiye ve redif yoktur.

Ölüm iki turlidur ki acısı çok kazanun	(c)
Sabrun soni selâmettur faydasi yok fızanun	(c)
Allah kuluna yazmasun bozulmasi duzenun	(c)
Mukedderata inanup rahmet okuyun biza	(b)

- “-nun” zengin kafiye ve redif yoktur.

Bundan sonra goruşmamuz rûz-i mahşera kaldı	(ç)
Bu dünya fânidur ki kaç boşandı kaç geldi	(ç)
Leyl ü nehar çarkı donar tarihler gidan buldı	(ç)
Bulur seni nerda olsan işte ecel-i kaza	(b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-di” rediftir.

Çok araçlar gelur gidar meşhurdur Erzurum yoli (d)

Nice canlar meftun olmiş akmaz Tortum’un goli (d)

Yılda kaç intihazi var malûm oranun hâli (d)

Araba yoldan çıkınca karıştuk toprak toza (b)

- “-li” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Her şeyun bir sebebi var hikmet bilinmiyer (e)

Evliya enbiyalardan malûmat alınmiyer (e)

Dunya kapısuz handur ki ebedî kalınmiyer (e)

Din, iman, Kur’an’a bağlı inanun otuz cuza (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-inmiyer” rediftir.

Memleket seferber etti aramaya geldilar (f)

Mekânlari cennet olsun hac sevabi aldilar (f)

Her imkânlar dâhilinda aradilar buldilar (f)

Can verdük Tortum Gölü’nda vücutlar dondi buza (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-dilar” rediftir.

Hâl vaziyet böyle ikan vade erişti sona (g)

Ey felek senun hizmetun brakti bizi ne guna (g)

Hiç yazılan bozulur mi talih ne deyim buna (g)

Siz sağ olun biz selâmet yetişamaduk yaza (b)

- “-na” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Tarihî eser kaldı bundan sonra resmumuz (ğ)

Mermer taşına yazılsun Celal Mevlut ismumuz (ğ)

Gelan geçen rahmet okur tamir olur cismumuz (ğ)

İki kardeş defnedildük Murgul yolında duza (b)

- “-sm-” tam kafiye ve “-umuz” rediftir.

Yolda arabaya aldık eniştemuz Rafet’i (h)

Her üçümüz birbirıyla başlamıştık sohbeti (h)

Dunya biza haram oldi kurmuş iken ülfeti (h)

Seni goranlar ağlasun hemşere yaşlı goza (b)

- “-et-” tam kafiye ve “-i” rediftir.

Anne mezaruma on gün bir gelur misin (i)

Hakkun helal et biza cennetluk olur misin (i)

Bir ölüm bir ayrılık acidur bilur misin (i)

Geçim mücadelesini bırakmadık gelan guza (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-ur misin” rediftir.

Aci durumu paylaştı cenazemuza gelan (i)

Tereddutsuz cevap vermiş bizi taniyan bilan (i)

Hep bu yolun kervaniyiz boştur duniya yalan (i)

Destana nihayet verdum selâmlar hepunuza (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-lan” zengin kafiye ve redif yoktur.

Nazım birimi dörtlük olan ve on beşli hece ölçüsüyle oluşan ağıt, İdris Gündoğdu’ya aittir. Dörtlüklerin son mısralarında “-z-” yarım kafiye ve “-a” rediftir. Özmal köyünden Celal Şeyhoğlu, Mevlüt Şeyhoğlu ve Rafet Sert’in Erzurum yolunda

geçirdikleri kaza sonucu vefat etmelerini konu edinen ikinci ağıttır. Yusuf Veziroğlu'ya ait olan dosyadan alınmıştır.

-20-

Unutulmaz ilelebet bu bir hikâye oldi (a)

Gorunmiyan kaza bela başumuza ne geldi (a)

Bu ğezep dunyasinda ağlamiyan kim guldi (a)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-l-” yarım kafiye ve “-di” rediftir.

Ben soyleyim siz dinlayun başumuza gelani (c)

Resma tasdik eylasunlar bu şekilda ölani (c)

Kim ağladi kim soriyer kimdur bizi bilani (c)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-l-” yarım kafiye ve “-ani” rediftir.

Emeklarum çoktur amma ricam var zay etmayun (ç)

Bakun her bir tarafına çalışun yok etmayun (ç)

Her sofrada oturmakta beni da unutmayun (ç)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-t-” yarım kafiye ve “-mayun” rediftir.

O gun sabah çok bağirdum anne hatrun kaldı mı (d)

Helal eyla emeguni benim vadem doldı mı (d)

Hiç kalbuna geçâr miydi Osman ansuz eldi mi (d)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-l-” yarım kafiye ve “-di mi” rediftir.

- Anne kardeş braktum siza yavrilari emanet (e)
 Evvel Allah sonra da siz bakacaksiz nihayet (e)
 Kimisina bu dunya halk olmiştur ne rahet (e)
 Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)
- “-et” tam kafiye dir ve redif yoktur.

- Hemşerema soyladum ki sen burda kal bir zaman (f)
 O da kendi telaşında gitmak istiyer haman (f)
 Goruşmamuz ahir imiş halumuz oldi yaman (f)
 Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)
- “-aman” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

- Baş yastukta olan için ricam var ağlamayun (g)
 Düşunup da hon olmayun yüreği dağlamayun (g)
 Benum elbiselarumi bohçaya bağlamayun (g)
 Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)
- “-ağla-” zengin kafiye dir ve “-mayun” rediftir.

- Cani darluk yedi beni bir guni goramadum (ğ)
 Her bir işa hevesliydum avare duramadum (ğ)
 Meğer hep boşına imiş farkına varamadum (ğ)
 Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)
- “-r-” yarım kafiye dir ve “-amadum” rediftir.

Nice canum çıkacakti Samziral sirtlarinda (h)

Dokuldi etlar kemuklar serildi kortlarına (h)

Goran gozlar ağlamasun gitmasun betlarına (h)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-t-” yarım kafiye ve “-larına” rediftir.

Parçaları toplıyanlar çok çektilar zahmeti (i)

O gece bizi bekliyan bulur sekiz cenneti (i)

İnşallah başlarına Mevlâ verur devleti (i)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-et-” tam kafiye ve “-i” rediftir.

O guni kiyamet idi millet ormana doldi (i)

Kimi arabalar ila kimisi yayan geldi (i)

Kimilari ağlamakta kimi gozyaşı sildi (i)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-l-” yarım kafiye ve “-di” rediftir.

Bu dünya geçti bendan ahiretum ey olsun (j)

Geçeyim sirat kopriyi ayaklarum yay olsun (j)

Cennet havzu sularından bana da bir pay olsun (j)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-y-” yarım kafiye ve “olsun” rediftir.

Herkesun emegi var bana helal eylesunlar (k)

Bu Osman'dan biz raziyuz mehenginda desunlar (k)

Canum için helva yakun taksim edun yesunlar (k)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-e-” yarım kafiyedir ve “-sunlar” rediftir.

Ailema soyladum ki şimdi biz ayrılalum (l)

Yetiştı çocuklarımız bizumki biz bilalum (l)

Meger nasip olmiyacak Hakk'a niyaz kılalum (l)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-ıl-” tam kafiyedir ve “-alum” rediftir.

Reisumuz Aslan Bey'un halini sormalisiz (m)

Merakından baygun düşmüş yanuma varmalisiz (m)

Hakliylan haksuzuni nitice gormalisiz (m)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-malisiz” rediftir.

İnşaati çalışturur sanati elinda (n)

Duzmiş idi layığıylan her bir işi yolinda (n)

Her kemalın zevali var yazılmıştur falinda (n)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-inda” rediftir.

İnsan kısmı acayıptur düşünmaz gerisini (o)

Olduğına şukretmeli arama gerisini (o)

Senun olmuş ne fayda var dunyanun yarisini (o)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B)

- “-ri-” tam kafiye dir ve “-sini” rediftir.

Bendan siza nasihattur incitmiyasiz cani (ö)

İntizar yera düşmiyer seni bulur bir guni (ö)

Ermaz buna akıl fikir ne olacaktur soni (ö)

Boyle imiş kader takdir anneciğim ne çare (B) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-n-” yarım kafiye dir ve “-i” rediftir.

İlçeye bağlı Petek köyünden Osman Orhan ve arkadaşı yol yapım çalışmasında dinamitle meşgulken sigara yakmaya çalışmış tırlar, patlama olmuştur; vefat etmiş tırlar. Bunun üzerine dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle Fatma Gülsuyu tarafından Osman Orhan’a ağıt yakılmış tır.

2.1.4. İlahi

İlahi, Dini ve Tasavvufî Türk Edebiyatı'nın en çok tercih edilen nazım türüdür. “Mutasavvıf şairler tarafından söylenen, dinî, ahlakî ve ilâhî fikirleri içeren manzumelerdir. Daha çok Allah'ın birliği, azamet ve kudretini anlatan veya telkin eden eserlerdir.” (Güzel, 2012: 242).

“İlahi” kavramından anlaşılacağı üzere, İlah'a (Allah'a) ait anlamında olduğu için Allah'a dair söylenen dini içerikli sözlerdir ve ezgilerle söylenmektedir. Bu yüzden ki ezgileriyle ve sözleriyle bu güne kadar dillerde süregelen ilahiler mevcuttur.

“İlahiler dörtlük ya da beyit birimi ile yazılabilir. Dörtlükle yazılanlar genellikle 7, 8 bazan da 11'li hece ölçüsü ile koşma uyak düzenindedir. Beyit birimi ile yazılanlar ise genellikle 11, 14 bazan da 16'lı hece ölçüsü ile, bazıları ise aruz ölçüsü ile.” (Yardımcı, 1999: 391). İlçeden derlenen ilahiler şunlardır:

-1-

Söz ile hikmeti bulur Yaradan (a)

Bunca insan halk olmuştur neradan (a)

Temeli niredur bendi neradan (a)

Temelidur bin gevheri dunyanun (b)

- “-radan” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Gevhera Hakk bakti âb olup akti (c)

Dünyalar çalkanti kopuğun brakti (c)

Goklari yaratti soba dumani akti (c)

Tamam yedi kattur yeri dunyanun (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “akti/ brakti” tunç kafiyedir.

Kim tarafından oluşturulduğu bilinmeyen ilahide, dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsü kullanılmıştır.

-2-

- Şeytanla racığı cennetten düşan (a)
 Hakk'ın azabıyla oldi perişan (a)
 Arafatta Havva ila kavuşan (a)
 Ata Âdem Peygamberi neyladun (b)

- “-şan” zengin kafiye ve redif yoktur.

- Cümledan evvel imana gelen (c)
 Rusulullah ile ol kara giran (c)
 Ejderha ağzına sapani vuran (c)
 Ebu Bekir koca piri neyladun (b)

- “-an/-en” rediftir ve kafiye yoktur.

- Evvel İslâmluğu ishal eyliyan (ç)
 Geçüp filaketta adamlık kılan (ç)
 Şeriat yolini abad eyliyan (ç)
 Adaletli ol Ömer'i neyladun (b)

- “-an” tam kafiye ve redif yoktur.

- Duldula binup zülfikâr takan (d)
 Nice küffarların beynini yıkan (d)
 Yetime fakire lütf ile bakan (d)
 Şah-ı merdan o Ali'yi neyladun (b)

- “-k-” yarım kafiye ve “-an” rediftir.

- O güzel Mevlâ'm eder müebbet (e)
 Hacılar da eder şefağat (e)
 Nurundan halk oldu cümle mahlûket (e)
 Habibullah o serveti neyladun (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-et” tam kafiye ve redif yoktur.

İlçede Âşık Osman diye bilinen Paşalıoğlu sülalesine mensup olan merhum Osman Ergin'e ait olan ilahi, dörtlük nazım birimiyle ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur; dörtlüklerin son mısralarında “-i neyladun” rediftir ve kafiye yoktur. Yusuf Veziroğlu'ya ait olan dosyadan alınmıştır.

-3-

- Gelduk dunyanun sonina bi zuhur etti elâmetlar (a)
 Sağ olanlar goracaktır daha buyuk melanetlar (a)
 Canab-ı Hakk ihsan etsun cumlemuza selâmetlar (a)
 Haram oldi hayatumuz ağlanacak gunlardayiz (b)

- “-et-” tam kafiye ve “-lar” rediftir.

- Okunmiyan medreselar yok euzu besmele (c)
 Minarede çağıran yok Allah ismile (c)
 Sevgumuz yok ibadete zıkr ile ne cismile (c)
 Emvat oldi ahvalumuz sanki ecsam canlardayiz (b)

- “-ile-” zengin kafiye ve redif yoktur.

- Direksuz bina kurarsan durur yoksa tartar mi (ç)
 Namaz dina bir direktur terk edince tutar mi (ç)
 Fâni dünya bir tarladur ekmayınca bitar mi (ç)
 Hakk emrini terk edup cennet bizum sanlardayiz (b)

- “-t-” yarım kafiyedir ve “-ar mı” rediftir.

Ana kimdur baba kimdur tutan kimdur sozini (d)

Namazda o niyazda o sabah yıkar yuzini (d)

Rukuğ etmaz secde etmaz yere koymaz dizini (d)

Selâmumuz baş ucuyla geyduk Fransızlardayiz (b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-ini” rediftir.

Başı tarak gongsi açık yuzumuzda yok perde (e)

Ehl-i namaz bu hususta düşmiştir gayet derde (e)

Helal ile haram nedur soranlar hani nerde (e)

Geçup da meyhaneleri varduk kerhanlardayiz (b)

- “-erde” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Demayun ey kardeşlarum ehvalumda kusur var (f)

Vasf ettiğum üç kelâmdur bin geride kusur var (f)

Dinliyanlar ey düşunsun her kelâmda eser var (f)

Ekseri nas şeytan olmuş karıştuk cinlardayiz (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-var” rediftir.

İlkbahardan çalışuruz hazirlamak guz için (g)

Maksadum bu dedugumda rahmet okun biz için (g)

Ölum cumledan efdeldur ben için hem siz için (g)

İkaz olalum gaflettan hâl-i yamanlardayiz (b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-içun” rediftir.

Ari olalum gūnahtan tevbe ile gidalum (ğ)

Şukr edun her niğmeta Hakk’a itaat idalum (ğ)

Emrazlarun küllisina derman budur nidalum (ğ)

Gaffar’umuz kabul edar deyu gūmanlardayiz (b)

- “-id-” tam kafiye dir ve “-alum” rediftir.

Ah yuregum yan yuregum kimse tutmaz sözünü (h)

Kadir İhsan kurtar ehli ve hem kendi özünü (h)

Feragat et bu dünyadan çevir bakma yüzünü (h)

Biz da ayni senun gibi yanar yurek hanlardayiz (b)

- “-z-” yarım kafiye dir ve “-ünü” rediftir.

Şehitlarun seslarından yâ Rabb’um ver emani (i)

Hafız Osman rica edar son nefesta imani (i)

Cümle mümin müminat umarlar sendan dermani (i)

Tenvir eyla kabrumuzi koti dumanlardayiz (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-man-” zengin kafiye dir ve “-i” rediftir.

1932 yılında dörtlük nazım birimiyle ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulan ilahi, Hafız Osman Keskin’e aittir. Dörtlüklerin son mısralarında “-n-” yarım kafiye dir ve “-lardayiz” rediftir.

-4-

Yâ İlâhî nedur bana bunca azap verduğun (x)

Medet kıl yâ Habibullah ne haldayim gör beni (a)

Daim talep itmaktayim ihsan ile hürmeti (x)

Çektuğum elem kasevet akibeti yer beni (a)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “beni” rediftir.

Fikrumun cezasidur göstarduğun alamet (b)

Tahammula karar verdum sabrun soni selâmet (b)

Cevr u cefadan kurtarsun yok mi sahip keramet (b)

Yetiş yâ Hızır İliyas ne haldayim gor beni (a)

- “-amet” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Şüphe yoktur birluğuna yerda gokta hazırsin (c)

Münezzehsen makamunda her bir yerda hazırsin (c)

Hifs idarsin düşkunlari sıkılana hazırsin (c)

Raziyim ben hikmetuna ister suya ver beni (a)

- “-a” yarım kafiyedir ve “hazırsin” rediftir.

Yâ Rabbi sana sığındum kabul eyla duami (ç)

Senden mizac itmaktayim bu derduma devami (ç)

Kima arzuhâl vereyim sen gormasan derdumi (ç)

Ya kurtar gam kasavettan ya kefena sar beni (a)

- “-m-” yarım kafiyedir ve “-i” rediftir.

Vücudi sihhatta olanun dünyada sefasi var (d)

Namizac olan mazlumun daima cefasi var (d)

Ariyanlar bulur helbet her derdun şifasi var (d)

Ne çare bahtum karadur buldi tecel kör beni (a)

- “-fa” tam kafiyedir ve “-si var” rediftir.

Dunyada benum içün gün gormak haram oldi (e)

Gezar eş arkadaşlarum kaç düğün bayram oldi (e)

O gunlari düşünmakta yuregum verem oldi (e)

Yâ Rabbi sana sığındum selâmeta çıkar beni (a)

- “-ram” zengin kafiye dir ve “oldi” rediftir.

Meğer insan dayanamaz acisina sevdamun (f)

Bu hicrana saldı beni bir katresi bademun (f)

Artık yetişür bu kadar soni gelur maddemun (f)

Ne çıkar boş soylamaktan bir muhakkak yer beni (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-da/-de-” tam kafiye dir ve “-mun” rediftir.

Dörtlük nazım birimi, on beşli hece ölçüsü kullanıla ilahinin dörtlüklerinin son mısralarında “-ı” yarım kafiye dir ve “beni” rediftir. 02.03.1948’de Mehmet Bayten tarafından oluşturulmuştur.

-5-

Yâ İlâhî vücudumi üç alamet kapladi (x)

Ne hikmettir sana ayan medet sendan yâ Rabbi (a)

Eceluma sebep midur razıyım emruna ben (x)

Ricam budur kolay ayır cani tendan yâ Rabbi (a)

- “-en-” tam kafiye dir ve “-dan yâ Rabbi” rediftir.

Mutlak Ganiyyül Kerimsin hem Gafurur Rahimsin (b)

Bu tövbemi kabul eyla gunahum çok bilursin (b)

Mağfiretun şanundandır ikrarunda olursin (b)

İmanum sana emanet etma bendan yâ Rabbi (a)

- “-sin” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Ya İlahî sendan başka kapum yok yalvaracak (c)

Günahum çok utanurum yarun sensin soracak (c)

Âşıkların âşığidur cemaluni goracak (c)

Sen ki Azizul Hekimsin kurtar derttan ya Rabbi (a)

- “-r-” yarım kafiye ve “-acak” rediftir.

Ne kadar enbiya mürsel var ise camalunda (ç)

Sayisi senda mevcuttur ne isa hitabunda (ç)

Yazılanlar hürmet için senun dört kitabunda (ç)

Osman kuluni affeyla kıl rahmettan yâ Rabbi (a)

- “-un-” tam kafiye ve “-da” rediftir.

Cenazemda cemaatta her kim bulunur isa (d)

Bu meftadan razi misiz sual sorulur isa (d)

Hulûs ile biz raziyiz eger denilur isa (d)

Akibetlerini hayreyla afiyettan yâ Rabbi (a)

- “-ur-” tam kafiye ve “-isa” rediftir.

Bu cahilluk bende iken yok omrumdan bildüğüm (e)

Müddetini sen bilursin neye muhtaç olduğum (e)

Bilurum ki hep yol sendur ağladüğüm gulduğum (e)

Günahum çok mahrum brakma rahmetundan yâ Rabbi (a)

- “-ı-” yarım kafiye ve “-duğum” rediftir.

- Cenazemda bulunana tebliğ olsun selâmum (f)
 Bundan imağde hatm olundi dünya ila kelamum (f)
 Duşmuşım can telaşına arttı derdi elemum (f)
 Eyla kabir sualimi tahilledan yâ Rabbi (a) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-m-” yarım kafiye dir ve “-um” rediftir.

Âşık Osman Ergin ölmeden önce bu ilahiyi söyleyip son nefesini vermiştir. Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçünden oluşmaktadır. Dörtlüklerin son mısralarında “-dan/-tan yâ Rabbi” rediftir.

-6-

- Vakti saatun gelince ecel çalar kapuni (a)
 Terk edup da gidacaksın yeri yurdi yapuni (a)
 Al eluna yuru derlar dokuz kariş tapuni (a)
 Hakk’un alışverişidir bundan geri donulmaz (b)

- “-apu-” zengin kafiye dir ve “-ni” rediftir.

- İşlarımız yarı buçuk hiç biri değil tamam (c)
 Bir bakersen sela verur yuksega çıkmış imam (c)
 Ey sevgili hisimların hazırlar sana hamam (c)
 Ah vah etsan faydasi yok elmiş insan dirilmaz (b)

- “-mam” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

- Geçalum obir terefa hele var mı imanun (ç)
 Hiçbir tesiri kalmiyer ne varun ne dermanun (ç)
 Bir bakarsen okuniyer gelmiş senun fermanun (ç)
 Her şey orda mevcuttur sana bir şey sorulmaz (b)

- “-man” zengin kafiye dir ve “-un” rediftir.

İnsanoğlu çok zalumdur hatırlamaz namazi (d)

Dunya ticareti için aktariyer arazi (d)

Oni niçün düşünmayuz kurulacak terazi (d)

İnsan taştan kuvvetlidur bir şey ilan yenilmaz (b)

- “-azi” zengin kafiye ve redif yoktur.

Herkes bir yoli tutmuştur oyle gidar işina (e)

Oni hiç düşunan yoktur ne gelecek başina (e)

Belki da düşacagiyuz cehennemun ateşina (e)

Sirat oyle koprisidur ki goz uciyla gorulmaz (b)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-ina” rediftir.

Sirat kırk yilluk yoldur bir dakikaya geçilur (f)

Şol cennetun kapilari onlar için açilur (f)

İnsanlarun ey kotisi o koprida seçilur (f)

Ameli salih olanlar geçalişta yorulmaz (b)

- “-ç-” yarım kafiye ve “-ilur” rediftir.

Gidup geli gelan yok ki bir geberi soralum (g)

Oyle isa bu geberi biz Kur’an’dan alalum (g)

İki cihan güneşinun ummetindan olalum (g)

O safta bulunanlardan hiçbir sual sorulmaz (b) (KK 31).

- “-alum” rediftir ve kafiye yoktur.

Nevzat Yılmaz’a ait olan, dörtlük nazım birimiyle ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulan ilahi kasetten dinlenmiştir. Dörtlüklerin son mısralarında “-l-” yarım

kafiyedir ve “-maz” rediftir. Nevzat Yılmaz’ın kendi sesini kaydettiği kaset, hanımı Hatice Yılmaz’dan alınıp derlemeye dâhil edilmiştir.

2.1.5. Destan

Âşık edebiyatı nazım biçimlerinin en uzun olanı destandır. Mehmet Yardımcı, “destan” sözcüğünün dilimize Farsça “dâstân”dan geçtiğini söylemektedir (Yardımcı, 1999: 318).

Koşmaya benzeyen destan; dörtlük sayısı, konuları ve ezgisi bakımından koşmadan farklıdır. Mehmet Yardımcı’nın destan tanımını içeren sözleri şöyledir: “Âşık edebiyatında destan âşıkların sevgilerini, kahramanlık olaylarını, günlük olaylarla ilgili kimi durumları ve bazı acıklı olayları anlattıkları biçim...” (Yardımcı, 1999: 320).

Şekil olarak destanın tarifi şöyledir: “Destanlar genellikle hece ölçüsünün onbirli kalıbıyla yazılır. Sekizli kalıpla yazılan destanlar da vardır. Uyak düzeni şöyledir: baba- ccca- ddda-eee... ilk dörtlüğün uyak düzeni xaxa biçiminde de olabilir.” (Dilçin, 2009: 315).

Âşıklar tarafından icra edilen destanlarda yaşanmışlıklar vardır, yani destanlar bir olaya bağlıdır. Derleme yapılan ilçede hüznünlü ya da gülünç fark etmemeksizin her türlü ilgi çeken olaylar karşısında destanlar oluşturulmuştur. Bu sebeptendir ki “destanlık olmak” deyimi ilçede sıklıkla kullanılmaktadır. “Bu adam tam destanlık”, “destanlık işler yapma” gibi söylemler sıkça zikredilmektedir.

2.1.5.1. Murgul’dan Derlenen Hikâyesi Bilinen Destanlar

-1

Bir destan yazmışım varsa dinliyan (a)

Yorumini yapsun varsa anliyan (a)

Sadık ön çırağı varsa taniyan (a)

Dilim varmaz gene dedum enişte (b)

- “-i-” yarım kafiye ve “-yan” rediftir.

Sen ki el âlema destan yazarsin (c)

Sen ki uçan kuştan hile sezarsin (c)

Yalnız ormanlarda niçun gezarsin (c)

Oniçun destanluk oldun enişte (b)

- “-z-” yarım kafiye ve “-arsin” rediftir.

Arkam çok zayıftur baktum arduma (ç)

Siza destan yazmak düşmaz hadduma (ç)

İnşallah ihtiyaç duymam yarduma (ç)

Ancak bir pundini buldum enişte (b)

- “-dum” zengin kafiye ve “-a” rediftir.

Ormanlarda aramakta çirayi (d)

Orda rastlamıştı sana bir ayi (d)

Şükret ucuz atlatmışsin borayi (d)

Şükür sağ selâmet geldun enişte (b)

- “-ayi” zengin kafiye ve redif yoktur.

Habu yaşta nasıl işladun hata (e)

Bir elunde çifte bir elda balta (e)

Silahun olmasa pislardun alta (e)

Epey ecel teri sildun enişte (b)

- “-ta” tam kafiye ve redif yoktur.

Papuli ki karşısına dikilmiş (f)

Bizumkinun kol kanadi dokulmuş (f)

Zavallinun usti başı b.k olmuş (f)

Eyvah ne hallara kaldun enişte (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-miş” rediftir.

Ne işa yarar ki sapsuz bir orak (g)

Saç bile taramaz dişsuz bir tarak (g)

Ustanun yanında yetişsa çirak (g)

Derum amacuma erdum enişte (b)

- “-rak” zengin kafiye ve redif yoktur.

Bu yolda sarf ettum epey bir çaba (ğ)

Doldurdum boşalttum sığmadı kaba (ğ)

Bir gun senun ile girarsak harba (ğ)

O zaman beklarum yardum enişte (b)

- “-ba” tam kafiye ve redif yoktur.

Dipsuz bir deryaya atarum olta (h)

Buyuklar affedar işlarsam hata (h)

Ben seni bilurum kalmazsin altta (h)

Epeyce saltanat surdun enişte (b)

- “-ta” tam kafiye ve redif yoktur.

- Siza olsun saygi dolu selâmum (1)
 Eğer senda benum varsa makamum (1)
 Oldi isa sizi uzan kelâmum (1)
 Çok ozur dilarum canum enişte (b) (KK 18).

- “-am” tam kafiyedir ve “-um” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle Ali Nihat Keskin tarafından 03.01.2004’te oluşturulmuştur. Dörtlüklerin son mısralarında “-um enişte” rediftir. Sadık Turan (Melekoğlu diye bilinen ve bu mahlasıyla manzum ürünler yazan kişi), bir gün oğlu Mustafa Turan ve yeğeni Ali Nihat Keskin’i motorla odun biçmeye çağırmıştır. Yardıma gelen bu iki kişi motorun benzin gözesine yağ, yağ dökülmesi gereken gözeye de benzin dökmüştür. Sadık Turan bunları sessizce izlemiştir ve birkaç hafta sonra Ali Nihat Keskin’in evine bir zarfla yazdığı destanı göndermiştir. Destanda benzin ile yağın yanlış yere dökülmesinden bahsetmiştir ve biraz da dalga geçmiştir. Bu duruma içerlenen Ali Nihat Keskin, eniştesi Melekoğlu’nun peşine düşmüştür ve aylarca bir kusurunu yakalamaya çalışmıştır. Bir gün Melekoğlu’nun ormana çıra aramaya gittiği ve ayıyla karşılaştığı kulağına gelmiştir. Bunun üzerine Ali Nihat Keskin, eniştesine karşılık vermek maksadıyla kendine ait olan bu destanı göndermiştir.

-2-

- Çocuklarum nasilsenuz hâlunuzi sorarum (a)
 Selâmlarum tebliğ olsun geçan guni ararum (a)
 Her gece hatrumdasenuz radiyoyi kurarum (a)
 Yaşarum kendi hâlumce yalanuz kaldum oğul (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-arum” rediftir.

- Vücudunuz sihhet olsun eydur keyfi hâlunuz (c)
 Rahat omur geçurasiz açık olsun yolunuz (c)
 Herkesi memnun etmiştir sizin tatli dilunuz (c)
 Bence kiymetun yucedur kadruni bildum oğul (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-unuz” rediftir.

Bir ay odaya çıkmadum sizi orda bilurdum (ç)

Bu beş hasret ağır geldi bilsam ben da gelurdum (ç)

Ya da sizi gondarmazdum bir bahane bulurdum (ç)

Gice gündüz düşünmakta sararup soldum oğul (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-urdum” rediftir.

Ağşam olur otururuz ev halkı bir arada (d)

Sihhetumuz berkemâldur siz nasilsiz orada (d)

Cümleten size hasrettur koli komşı burada (d)

Bu firkettan nem kalmadı gozyaşı sildum oğul (b)

- “-ra-” tam kafiyedir ve “-da” rediftir.

Gozlarum gormiyer sizi yuregumi dağlarum (e)

Eş emsalunuz gelince yurek dolar ağlarum (e)

Her namazda duacıyım Huda’ya el bağlarum (e)

Bu firkatlar ağır geldi akıldan çıldum oğul (b)

- “-ağla-” zengin kafiyedir ve “-rum” rediftir.

Yavrılarum bir vesile ayrıldunuz buradan (f)

Artuğ Bursali oldunuz memnun misiz oradan (f)

Bu hasretun acıları ağır geldi Yaradan (f)

Dayanılmaz bu aciya her şeyden yildum oğul (b)

- “-radan” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Gam deryasi kopuklandi etrafa taşmaktadır (g)

Huliyalarum cem oldi dağlari aşmaktadır (g)

İhtiyarluk zuhur etti kabrumi eşmaktadır (g)

Değilim eski akilda fikrumi boldum oğul (b)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-maktadır” rediftir.

İki ay tamam oldi da bir mektubunuz geldi (ğ)

Bursa’yi bağışladunuz duniya benum oldi (ğ)

Okuyanun dinliyanun cumleten yuzi guldi (ğ)

Ben da yazdum cevabini postaya saldum oğul (b) (KK 31).

- “-l-” yarım kafiye ve “-di” rediftir.

Kasetten derlenen destanın son dörtlüğünün son dizesi anlaşılamadığı için boş bırakılmıştır. Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Dörtlüklerin sonundaki mısralarda “-l-” yarım kafiye ve “-dum oğul” rediftir. Nevzat Yılmaz tarafından gurbette olan çocuklarına ithafen söylenmiştir. Hanımı Hatice Yılmaz’da bulunan ve Nevzat Yılmaz’ın kendi sesini kaydettiği kasetten alınmıştır.

-3-

Destanumi Türkçe yazdum karışmıyor Farisi (a)

Goktan bir yıldırım duştı gitti koyun yarisi (a)

Devlet dort çiçeği aldı yaptı boluk surisi (a)

Bu hasretluk yakti beni bilir misin ey kardeş (b)

- “-risi” zengin kafiye ve redif yoktur.

Niçun mektup yazmiyersin bulamadun mi sıra (c)

Ha bugun alurum diye ağzumi açtum hayra (c)

Vazgeçtum işi güci da âlemi oldum seyra (c)

Bura ki gaflettaydun oyle misin ey kardeş (b)

- “-ra” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Burda daim düşünurdun soylamazdun derduni (ç)

Orada da oyle misin Hakk’tan ista virduni (ç)

Vazifene dikkat eyle kurtarasen yurduni (ç)

Kalbunuzi ferah tutun çok düşünma ey kardeş (b)

- “-rd-” tam kafiye dir ve “-uni” rediftir.

Talimgâha çıktunuz mi yoksa işun derstadur (d)

Yuzda doksan umardum ki sevkıyatun Kars’tadur (d)

Açmadılar yerunuzi şubelar çok ustadur (d)

Çevirdılar yerunuzi nerya gittun ey kardeş (b)

- “-sta-” zengin kafiye dir ve “-dur” rediftir.

Tam otuz iki guna bir mektubunuzi alduk (e)

Sevindugumuzi sorma dunyaya yeni gelduk (e)

Ana babamuz mesut da hepumuz bile gulduk (e)

Mevlâ’m da seni guldursun razi olduk ey kardeş (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-duk” rediftir.

Burda bizi merak etma bak düşün kendi başuni (f)

Mektup muhaberesinda hiç brakmayiz peşuni (f)

Ana baba duadadur zay etmayiz işuni (f)

Belki tezdân kismet olur görüşuruz ey kardeş (b)

- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-uni” rediftir.

Çğala suyinda ayrılduk uzaktan el salladi (g)

Yuz otuz beş sevkıyata beş kamıyon gurladi (g)

Epeyce sabr ettum hama gozumda yaş zorladi (g)

Oturdum da ağladum sabir olmadi ey kardeş (b)

- “-la-” tam kafiye dir ve “-di” rediftir.

Geldum eve sorıyorlar Mahmut ile Müzekker (ğ)

Emucamuz nerye gitti geturacak mi şeker (ğ)

Edirne’ya gelecekler peşini braksam eğer (ğ)

Yeganların bendan fazla arar seni ey kardeş (b)

- “-er” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Bu askerlik uyladi bu sıra canumuza (h)

Düşunurum her taraftan giracak kanumuza (h)

Ağlamaya kalıyorlar komşular yanumuza (h)

Hasretluğa dayanılmaz ağır geldi ey kardeş (b)

- “-an-” tam kafiye dir ve “-umuza” rediftir.

İki seneye görüşmek epeyce bir omurdur (ı)

Ben bu derde çok baksam kalbüm hamurdur (ı)

Her cefaya dayanurmuş insan oğli demurdur (ı)

Dokulmuş kol kanadum hasta kibi ey kardeş (b)

- “-mur-” zengin kafiye dir ve “-dur” rediftir.

Konuşacak kimsem yoktur kime versem sualumi (i)

Herkes kendi telâşında kimse bilmaz zorumi (i)

Oralarda alınursa burda satsam yerumi (i)

Belki tez görüşürduk yakına gelsam ey kardeş (b)

- “-umi” rediftir ve kafiye yoktur.

Cevabuma cevap olsun sen de yazsan oradan (j)

Tecelli bir zar gibidur bazi gidar karadan (j)

Hasret oldum sen gorustur kardeşumi Yaradan (j)

Bazi efkârlanurum haman yoldayim ey kardeş (b)

- “-radan” zengin kafiye ve redif yoktur.

Her gun resmuna bakarum hem oparum yuzundan (k)

Fotoğrafun elumdadur ayiramam gozumdan (k)

Ne vakit kalduracaksın koluni omuzumdan (k)

Başı yana meyl ettum boynumi buktun ey kardeş (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-n/-m-” yarım kafiye ve “-dan” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulan destanın dörtlüklerinin son mısralarında “ey kardeş” rediftir. Muhittin Şereflişan, 1935 yılında askere giden kardeşi Mustafa Şereflişan’a olan hasretini bu destanla dile getirmiştir.

-4-

Kesretindan idrak etmiş bu âşıklık ben için (a)

Mucizata layık değil muvafiktur sen için (a)

Sultanluktur senelarca bekârluk bir gün için (a)

Rûz-ı mahşerda gülmasen kara etma yuzumi (b)

- “-n” yarım kafiye ve “-in” rediftir.

Maharetum meydandur dolanurum peşuna (c)

Epey zamandan beridur yanmışım ateşuna (c)

İradet senun elunda karışmam işuna (c)

Gaflet rüzgârına verun ben yanarsam tozumi (b)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-una” rediftir.

Cümle âlem murat alır ayrı ayrı siradan (ç)

Biza nöbet vermiyer mi yeri göği yaradan (ç)

İstikbal yardım etmiyer zorun yoktur paradan (ç)

Yedi kurban vadam olsun alursam hicazumi (b)

- “-radan” zengin kafiye ve redif yoktur.

Doldum umman deryasına çıkamadum meydana (d)

Yuzun nurdan halk olmuştur boyun benzar fîdana (d)

Altı senedan beridur düştüm senun sevdana (d)

Ben muratsuz fevt olursam sen sar kefen bezumi (b)

- “-dan-” zengin kafiye ve “-a” rediftir.

Ey Yaradan sen bilursin goriyersin hâlumi (e)

Nail oleyim murada aç bu istikbalumi (e)

Ve yahut da vadem yetsun tezdan gondar ölumi (e)

Bey muratsuz bu hayatun bana yoktur lüzumi (b)

- “-lum-” zengin kafiye dir ve “-i” rediftir.

İstar beni cellat eyla istar kaybet başumi (f)

İstar Aslihan gibi çek otuz iki dişumi (f)

Açmış olsam yuregumi gorursin ateşumi (f)

Ben bu sevdadan yanarsam yerda brakma kozumi (b)

- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-umi” rediftir.

Dert merak yeturur imiş âşiğün vadesini (g)

Bu sevdaluk hasta edar insanun midesini (g)

Senun elun ila içün medrese badesini (g)

Çıkacağım koydan koya ela aldum sazumi (b)

- “-de-” tam kafiye dir ve “-sini” rediftir.

Bu sevdanun parçaları kalpta demet demettur (ğ)

Senun içün fena demam her bir sözüm rahmettur (ğ)

Benum ismumi sorarsan Kekeçoğlı Ahmet’tur (ğ)

Seni murat alamasam kaybedarum izumi (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-met-” zengin kafiye dir ve “-tur” rediftir.

Kekeçoğlu ismiyle bilinen sülaleye mensup Ahmet Güven, bir kızı çok sevmiştir. Bunun üzerine Niyazi Özdemir, 1952’de Ahmet Güven’in ağzından bu

destanı dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturmuştur. Dörtlüklerin son mısralarında “-z-” yarım kafiyedir ve “-umi” rediftir.

-5-

Nusretiye cisim koydur vardur akıl danelar (a)

Eskilar gitti kalmadi ilerladi yenilar (a)

Kimisi çıkmış dağlara defineyi ararlar (a)

Kimi heyet odasında başı açık oturur (b)

- “-lar” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Bozdılar medreseleri bıraktılar iki oda (c)

Köy kanunu neşr olacak heyet toplanur orda (c)

Yemek yemaya gidarlar saat gelince dorda (c)

İçlerinden en akıllı evdan ekmek goturur (b)

- “-da” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Kadir Bey vasıta oldu boyattırdı cameyi (ç)

Ne hatip var ne hitabet millet kılar cumayi (ç)

Muallim kemeçe çalar heyet oynar damayi (ç)

Bunlar köyün şerefini fevkalade artturur (b)

- “-e-” yarım kafiyedir ve “-yi” rediftir.

Dokuz kişi soz bir etmiş manastıra gidalum (d)

Çadır muhimmat beraber gece orda yatalum (d)

Eger antika çıkarsa Avrupa’da satalum (d)

Yahut da Huseyin Efendi alur çini goturur (b)

- “-d-/t-” yarım kafiyedir ve “-alum” rediftir.

Paşaoğlu Molla Hasan’a yaptırmışlar istihar (e)

Bir nişansuz horoz bulun bahtiyarsuz bahtiyar (e)

Süleyman der bizda vardur darılmazsa ihtiyar (e)

Gizli alur kucağına manastıra goturur (b)

- “-ar” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Molla Hasan manastıra goturur kitap açar (f)

Ayağına kinnap bağlı horoz havaya uçar (f)

Define olduğu yere derakap hemen duşar (f)

Başladı kulak vermaya kuyruğını yaturur (b)

- “-ç/-ş-” yarım kafiye dir ve “-ar” rediftir.

Paşoğlu ile Mehmet Bey’un gelmadi kanaati (g)

Molla Muhammet da gelsun soylamış nihayeti (g)

İkisinin bir gelursa bunların marifeti (g)

O zaman da çalışmaya herkes gönül yaturur (b)

- “-t-” yarım kafiye dir ve “-i” rediftir.

Molla Muhammet gelince kitap çıkardı boynından (ğ)

Mehmet Bey tam hulus çekti ayrılma dı yanından (ğ)

Çıkarır gül çubuğunu iki kariş boyından (ğ)

Okur uflar uzerina vurur yera baturur (b)

- “-i-” yarım kafiye dir ve “-dan” rediftir.

Okur okur yere vurur gül çubuğunu hatip (h)

Ben ustamdan boyle gordum var daha birkaç tertip (h)

Mehmet Bey nazir olursa ben de olurum kâtip (h)

Bu öyle bir zanaattır bizi hacca goturur (b)

- “-tip” zengin kafiye ve redif yoktur.

Mehmet Bey nutka başlar daği aşar kıyışan (i)

Hepimiz zengin olalum gezmiyelim perişan (i)

İçumuzda kimse var mi davulci kadar çalışan (i)

Eger burda olmuş olsa bir haftada biturur (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-ışan” zengin kafiye ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsünden oluşmaktadır. İkinci, dördüncü, beşinci ve dokuzuncu dörtlüklerin son mısralarında “goturur” rediftir ve kafiye yoktur; diğer dörtlüklerin son mısralarında “-tur-” zengin kafiye ve “-ur” rediftir. İzmit Nushetiye köyüne Murgul’dan göç eden şahıslar için oluşturulan destandır. Destanda adı geçen kişilerin define aramaya gitmeleri ve arama sırasında başlarından geçen olaylar, Çitoğlu adıyla bilinen sülaleye mensup Mehmet Kuş tarafından anlatılmıştır.

-6-

Uçan kuştan sorıyorum mektubunu Kazim’un (a)

Mevlâ’m uzun omur ver sen kuvvetisen dizumun (a)

Sensuz bana dünya zindan işiğisen gozumun (a)

Unuttun gittun gunduzi nice zamandır oğul (b)

- “-m-” yarım kafiye ve “-un” rediftir.

Ayrıldun arkadaşlardan yalnız düştün İzmir'a (c)

Gondardum bulmadi seni geri geliyor para (c)

Hayretunla ateş oldum yuregum oldi yara (c)

Böyle devam etti isa işum dumandur oğul (b)

- “-ra” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Zannetma baba unuttur askerda evladini (ç)

Sensuz bir guni istamaz viran gorur yurdini (ç)

Belki senun sihatundur def edecek derdini (ç)

Hasretluk böyle gittiysa halum yamandur oğul (b)

- “-d-” yarım kafiye dir ve “-ini” rediftir.

Senun gelmani beklaruz onumuzdaki yazin (d)

Gel vatani ziyareta alabilursan izin (d)

Hem bizi memnun edarsin hem memleketi gezin (d)

Hasretumi def edacak senun simandur oğul (b)

- “-zin” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

O kadar hasret oldum ki gelmeyi arz ederum (e)

Gelsem seni görüşmeğe def olurdi kederum (e)

Evde kimsemuz kalmiyer bir yana ki giderum (e)

Malum ya siz da bilursiz oyle zamandur oğul (b)

- “-der-” zengin kafiye dir ve “-um” rediftir.

Geçan bir mektubun geldi ağlattun evlat beni (f)

Yazmış idun baba burda parasuz braktun beni (f)

Birini satup yerum, uç elbisem yeni (f)

Şanına layık olmiyan bir söz demandur oğul (b)

- “-eni” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Sana para mi sirgardi taniduğun pederun (g)

Gondardum alamadunuz oyle imiş kaderun (g)

Ferah ferah askerluk yap olmasun bir kederun (g)

Daima şen olsan istarum deman gümandur oğul (b)

- “-der-” zengin kafiye dir ve “-un” rediftir.

Sağ salim selâm ederlar sorarsan burasini (ğ)

Havasi çöl midur nasıl bilmayız orasini (ğ)

Benzer mi Muhatduz’a gezdun mi merasini (ğ)

Açık denizlarda misen yoksa limandur oğul (b)

- “-ra-” tam kafiye dir ve “-sini” rediftir.

Dinene ocak başında daima sorar seni (h)

Hasrettur goruşmak istar kalbina kurar seni (h)

Beş vakit da duacidur her zaman sorar seni (h)

Uşur mi elun ayağun kış mi çimendur oğul (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-ar seni” rediftir.

- Askerluk bir vazifedur bir gun terhis olursiz (1)
 Vatanî vazifenuzdur malum ey bilursiz (1)
 Vazifeya dikkat edun güzel şeref bulursiz (1)
 İnşallah yakında geçar bu bir harmandur oğul (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-ursiz” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsü kullanılan destanın her dörtlüğünün son mısralarında “-man-” zengin kafiyedir ve “-dur oğul” rediftir. O dönemlerde asker olan Başköylü Kâzım Ademoğlu için yazılmıştır.

-7-

- Zevat'ta iş bulamiyan gitsun domuz avına (a)
 Hem da onun mevsimidur duşurdılar tavına (a)
 Sekiz kişi cem oldılar Mehmet Soysal evına (a)
 İstikamet Ğağur dağı saralum orasını (b)

- “-v-” yarım kafiyedir ve “-ina” rediftir.

- Henüz sabah olmamıştı bunlar çıktılar yola (c)
 Hediklar mükemmel lâkin yine kar çıktı bela (c)
 Tüfek cephe tamamdur baktılar sağa sola (c)
 Avcıları her kim gorsa beganmaz nerasini (b)

- “-la” tam kafiyedir ve redif yoktur.

- Fenni avcı başı imiş muallim bey Sezayi (ç)
 Türk Osman der reis benim çıkarurum nizayi (ç)
 Pehlül benum yâverumdur bir da verun azayi (ç)
 Ben siza göstareceyim avların surisini (b)

- “-zayi” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Kiminun cephanesi yok kimisinun silahi (d)

Kimisi başluk bağlamış kimi giymiş külahi (d)

Muallimun ayağını fena siğmiş ilahi (d)

Zavalliya giydürmişler çaruğun kurisini (b)

- “-lah-” zengin kafiyedir ve “-i” rediftir.

Çıkmiş Ğağur tepesina etrafını sarmışlar (e)

Çala çakmak nihayetli bir domuzı vurmuşlar (e)

Çabucaktan İngilizlara haberini vermişler (e)

Çekici tercüman olmuş tam bulmuş sırasını (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-mişler” rediftir.

İliyas razı olmamış fiyat ucuz kesmişler (f)

Çeka çeka getirup da tut dalına asmışlar (f)

Pazarluğı yapmıyanlar yapanlardan kusmuşlar (f)

İşkembeci kafa bacak düşmayız darasını (b)

- “-s-” yarım kafiyedir ve “-mişler” rediftir.

Kantara oyle çekaruz kulak tırnak peşında (g)

Semiz hayvan hem tezedur daha sekiz yaşında (g)

Ayağında kuri çaruk çok dolaşmış peşında (g)

Muallim gocuk yapacak istiyer derisini (b)

- “-ş-” yarım kafiyedir ve “-ında” rediftir.

Türk Osman’la Avci Hasan fazla alacak para (ğ)

Omuz ıla geturdılar dokundurmazdan yara (ğ)

Nihayet yuvarlamışlar oyle geturmuş sıra (ğ)

Demişlar bir düze insan bolaruz yarisini (b)

- “-ra” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Mühendis ölçmeye çıkmış o tarafı alayı (h)

Tam yanına düşürmüşlar o da bulmuş belayı (h)

Olan kaldurun şu b.ki deyup basmış kalayı (h)

Geturup da pisladunuz Murgul’un deresini (b)

- “-lay” zengin kafiye dir ve “-i” rediftir.

Gelan geçen toplandılar hep domuzun başına (ı)

Seyircılar da para versun bakmasunlar boşına (ı)

Sakın çalinmasun diye bekçılar da peşına (ı)

Saat ıla bekladılar kesmayup arasını (b)

- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-ina” rediftir.

Bir nöbetçi tayn edalum ucret ıla gorsunlar (i)

Her kim seyr için gelursa beş kruşu versunlar (i)

Avcıları kimlar imiş onları da sorsunlar (i)

Avci başı muallimdur sayalum gerisini (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-sunlar” rediftir.

Birisi İhtiyaroğlu Murat'ı da almışlar (j)

İliyas ıla Ahmet da Pehlül ıla gelmişlar (j)

Türk Osman ve Avcı Hasan komisyonci olmuşlar (j)

Tercumeluk geturmişlar satmaya birisini (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “mişlar” rediftir.

Fabrikada çalışmaktan avciluk daha hoştur (k)

Silah omuzda gezaruz hem da kolay bir iştur (k)

Parası da helal olur her bir sanattan baştur (k)

Hem da hemen bir tahtadan aluruz parasını (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ş-” yarım kafiyedir ve “-tur” rediftir.

Dörtlük nazım birimi, on beşli hece ölçüsüyle, 04.02.1952 tarihinde oluşturulan destanın dörtlüklerinin son mısralarında “-ra-” ve “-ri-” yarım kafiyedir, “-sini” rediftir. İlçedeki bakır fabrikasında çalışan gayrimüslimlere domuz eti satmak isteyenlere ithafen yazılmıştır. Destanın kime ait olduğu tespit edilememiştir ve Ahmet Tarlan Seyidoğlu'ya ait olan dosyadan alınmıştır.

2.1.5.2. Murgul'dan Derlenen Hikâyesi Bilinmeyen Destanlar

-1-

Bu fânî dünyadan alâka kestum (a)

Eladum unumi elegi astum (a)

Helal edun hakkı ahbap ve dostum (a)

Daha sormasenuz benum hâlumi (b)

- “-stum” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Saymayıla bitmaz derdum pek çoktur (c)

Doğum gibi aynı ölüm da haktır (c)

Dünyada bu derdun dermanı yoktur (c)

Canabı Hakk nasip eyla imanı (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-tur” rediftir.

Çocuklarum milyoner bilurlar (ç)

Malun eyisini bol bol alurlar (ç)

Onlar da yakında baba olurlar (ç)

Gozi uclarında tutsun hâlumi (b)

- “-lur” zengin kafiyedir ve “-lar” rediftir.

İdareyi ben kenduma başladum (d)

Zengin olmasını zati boşladum (d)

Düşündüm kendumi yaktum haşladum (d)

Şimdi Hakk’tan diliyerum ölumi (b)

- “-şla” zengin kafiyedir ve “-dum” rediftir.

Ben elince bensuz hiç ağlamayun (e)

Bir gün çunda karalar bağlamayun (e)

İstarsenüz kebra da uğramayun (e)

Sağlugumda soldurdunuz gulumi (b)

- “-a-” yarım kafiyedir ve “-mayun” rediftir.

Ne yana yıksanız oni görürsüz (f)

Borcunuz var işa er geç verürsüz (f)

Benüm kibi elli yaşa varürsüz (f)

Siz da yuklanürsüz benüm çvalumi (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-ürsüz” rediftir.

Mevlâ’m hiç kimsenün evini bozma (g)

İki evlilugi kimseya yazma (g)

Lâyik olmiyani fuzuli ezma (g)

Mecnun etti beni kırdi dalumi (b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-ma” rediftir.

Zülcelâl’a büyük bir ricam vardur (ğ)

Bir gün evvel elmak biz için kâdur (ğ)

Çunki bu işlara tahammul çok zordur (ğ)

Ben eleyim terk etmadan dinumi (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-dur” rediftir.

Çunki soni bir şey diyabilurum (h)

Ana babamdan bir bedva alurum (h)

Cehennem ateşina mustağ olurum (h)

Kimse kurtaramaz benüm tenumi (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-urum” rediftir.

Annema babama bir şey olmasun (1)

.....

O kara gunlari gozum gormasun (1)

Hakk onlara versun benim gunumi (b) (KK 31).

- “-masun” rediftir ve kafiye yoktur.

Nevzat Yılmaz, geçirdiği zor günlere atıfta bulunarak bu destanı dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle söylemiştir. Dörtlüklerin sonundaki mısralarda “-n-” ve “-l-” yarım kafiye, “-umi” rediftir. Kasetten dinlenerek derlenen destanın bazı dizeleri anlaşılamadığı için boş bırakılmıştır. Kendi sesini kaydettiği kaset, hanımı Hatice Yılmaz’dan alınıp derlemeye dâhil edilmiştir.

-2-

Fikrumi beyan edeyim kemâli sözli gönül (a)

O ki aşkum kuvvetlidur kalmasun gizli gönül (a)

Âsıkıyım ta ezelden simana nazli gönül (a)

Onun içün düşmüşiyim garip dertlere gönül (a)

- “-z-” yarım kafiye ve “-li gönül” rediftir.

Yillar evvel hayalumda yaşıyan bir sen vardun (c)

Hayatta ilk aşk tadini derum bana sen verdun (c)

Gonluma bin neşe katup hem can evindan vurdun (c)

Ondan sonra ayrilup da goçtun yurlara gönül (b)

- “-r-” yarım kafiye ve “-dun” rediftir.

Sensuz geçan senelarum zindan olmışti bana (ç)

Hakk Tealâ buni boyle bil farz kılmışti bana (ç)

Hayli cefalardan sonra talih gulmışti bana (ç)

Takip ettum ben yoluni bakup sirlara gönül (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-mişti bana” rediftir.

Müteakib görüşmamuz çatti işte bu yıla (d)

Bilmam nasıl anlateyim kalbum yeniye hâlâ (d)

Kalemla izah edamam çok şey geliyer dila (d)

Paya pay edilmiş gordum mali kurtlara gönül (b)

- “-la” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Ben fikrumi beyan ettum gunaşiri her zaman (e)

Sendan fikir alamadum savur dedumsa saman (e)

Vermiş idun kararuni lazim gelurdi deman (e)

Ama oyle yapmadun sen uydun fertlara gönül (b)

- “-man” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Her şeyi bertaraf ettun adum duştı dillara (f)

Nahiyeyi eşit kıldun merkez olan illara (f)

İpeklari hiç anmadan duştun oyle yollara (f)

Kuskunluktan dem vurup da kandun tartlara gönül (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-lara” rediftir.

Benum ricalarum o ki sen yap kendi işuni (g)

Saplantı fikira uyup akıtma gozyaşuni (g)

İncitup aşkun gonlini derda koyma başuni (g)

Gonul sesina kulak ver gitma artlara gönül (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ş-” yarım kafiyedir ve “-uni” rediftir.

Kâmil (Şener) Kadioğlu tarafından 6 Temmuz 1953 Pazartesi günü oluşturulmuştur. Dörtlük nazım birimi, on beşli hece ölçüsü kullanılmıştır. Dörtlüklerin son mısralarında “-rt-” tam kafiyedir ve “-lara gönül” rediftir.

-3-

Gürcüce		Türkçe
Gahdi avadevli şemimhta guli	(a)	Hasta oldun, yüreğim burkuldu
Mevgonet şvilebi tamami mteli	(a)	Bütün çocukları hatırladık
Şen ki kai verhara ar gvakva hali	(a)	Sen ki iyi değilsin, hâlim yok
Birden gegvihetke gulebi nenem	(b)	Birden korkuttun bizi nenem
Tvalşi gegutsebdi tkulebi tiris	(c)	Gözlerine bakardım, kalbim ağlardı
Tkvili hoş aralı sıkvdili aris	(c)	Yalan değil hoş, ölüm var
Sirit hoş aralis gencis da beris	(c)	Hoş sırayla değil, genç de var yaşlı da
Arvitsi ki me had viarebi nenem	(b)	Bilmem ki ben nerede gezerim nenem
Ahile tvalebi mogvetsi neşe	(ç)	Aç gözlerini, bize neşe ver
Gadeihotsda gahda gulebi şuşe	(ç)	Yüreğim silindi, cam gibi oldu
Gasinatla mteli etrapı koşe	(ç)	Aydınlatı etrafı, köşeyi
Ahla çven vitsinit pirebi nenem	(b)	Şimdi biz ağzımızla gülüyoruz nenem
Modi mutuvaşşi ik raţom h�ara	(d)	Mutfa�a gel, neden oradasın
�mertis memre çveni didi şen h�ara	(d)	Allah’tan sonra bizim büyü�ümüz sensin
Tavş�i ��kua armakva şen tu ar h�ara	(d)	Aklım başımda değil, sen ki yoksun
Şen ar gi�edavs tvalebi nenem	(b)	G�rm�yor g�zlerin nenem

Şen ver gegime^{ta}v si^qvdi^{li}st^{vi}na
(e)

Seni kıyamam ölüme (ölüm için)

Şe^{ts} me momime^{ta}v im şav d^gest^{vi}na
(e)

Sen de bana kıyamazsın o kara gün için

Ğm^{er}t bevri ve^hvet^{ze} me imist^{vi}na
(e)

Allah'a çok yalvardım onun için

Av^tziye semaş^{ke}n ħelebi nenem
(b)

Kaldırdım semaya ellerimi nenem

Şeni emegiya çveni yerebi (f)

Senin emeğindir bizim yerlerimiz

Tu arvⁱtsi demikordes tvalebi (f)

Bilmiyorsam kör olsun gözlerim

Şen ħara çven sa^hlis orta diregi (f)

Sensin bizim evin orta direği

Şen ar ğit^çriyalops ħarebi nenem (b)

Senin gıcırdamıyor kapıların nenem

Ğm^{er}tma şen ar mok^tses ramidan aci
(g)

Allah sana hiçbir şeyden acı vermesin

Çemi baboy i^{ko}s şen tavis taci
(g)

Benim babam olsun senin başının tacı

Dunyaşı es ari ut^zusleli haci
(g)

Dünyada budur hacı olmak

Sit^{so}ts ħleşⁱ akva nurebi nenem
(b)

Yaşamında nur var nenem

Methoes egi^ğot ħutma k^umaşı (ğ)

İstersen alalım beşimiz kumaş

No^hsani ar kondnen sa^çmi ç^amaşı (ğ)

Yemek yemekte eksikleri yoktu

Ne istarsan vi^{ko}t utkme amaşı (ğ)

Ne istersen alalım, söz söylemeden

Tkven tvina gav^karo parebi nenem (b)

Sizin için dökeyim paraları nenem

Ert dge bevr vitsotshlav tkventvin kariya (h)		Bir gün fazla yaşasam sizin için kâdır
Selavat moğebis işte yeriya	(h)	Salavat getirmenin işte yeridir
Şol cennetis gzebi meţi griliya	(h)	Şol cennetin yolları serindir
İmitna gevyarot telebi nenem	(b)	Onunla geçeceğiz hepimiz nenem
Çven vart aħla hoş teeli yalani	(i)	Şimdi biz varız, hoş hepsi yalan
Sitsotshles hoş gazğoma arali	(i)	Yaşamdan doyum olmaz
Sitsotshles ar akva erti karali	(i)	Hayatın bir kararı (düzeni) olmaz
Hama ar deylivnen zvelebi nenem	(b)	Ama bitmedi eskiler nenem
Ğmertis emridan tu ar gamovelit	(i)	Allah'ın emrinden çıkmadıysak
Çven im dünyaşı imanit tu tzavelit	(i)	Biz o dünyaya imanla gittiysek
İm mübarek cennetşi tu şevelit	(i)	O mübarek cennete girersek
İk tzveta kevseris golebi nenem	(b)	Orada damlar kevser gölü nenem

(KK 31).

Nevzat Yılmaz'a ait olan destan, dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle söylenmiştir. Dörtlüklerin son mısralarında “nenem” rediftir. Hanımı Hatice Yılmaz'da bulunan ve Nevzat Yılmaz'ın kendi sesini kaydettiği kasetten alınmıştır.

-4-

İki senedan beridur yataklara serildum	(a)
İlahî sen kolayluk ver ne eldum ne dirildum	(a)
Kalbumun çarpintisinden en nihayet yoruldum	(a)
Yolciyiz bizi bekliyer ahiretun yoli da	(b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-dum” rediftir.

Duva edun faydem olsun şol cenneta varmaya (c)

Oki gelurlar melekler sorilari sormaya (c)

Hele kabiliyet var mi cevabini vermaya (c)

Çaresi yok geçacayız sirat kopri teli da (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-maya” rediftir.

Dolaştum her bir koşeyi Ankara’yi Niğde’yi (ç)

Ne hekimdan ne doktordan goramadum faydeyi (ç)

İlaçlari yuta yuta zehirladuk mideyi (ç)

Ey olacak bir hastaya biraz olur belli da (b)

- “-de-” tam kafiye dir ve “-yi” rediftir.

Yavrularum küçük iken çek tum cev r ü cefayi (d)

Şimdi buyudılar diye suracaktum sefayi (d)

Ey zavalli kırktan sonra ne umarsin vefayi (d)

İstadugi kibi yapar emir Hakk’un elinda (b)

- “-efa-” zengin kafiye dir ve “-yi” rediftir.

Toplanur hisim akrabam etrafumda dizilur (e)

Benum hasta olduğuma onlar daha uzulur (e)

Kimsedan eksilmam hama benum yuvam bozulur (e)

Baş a kadar mesut etmaz Mevlâ’m her bir kuli da (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-ur” rediftir.

Ne yapsan ki fayda yoktur yurektaki sanciya (f)

Ecel geldi mi dinlamaz ihtiyar genciya (f)

Anne babam ihtiyardur dayanamaz aciya (f)

Ben da bilmam ne olacak ya onların hâli da (b)

- “-ci-” tam kafiye dir ve “-ya” rediftir.

Cenneti cehennemi gordum ben bir gece rüyamda (g)

İçerisi ala çiçek çeşit çeşit boyada (g)

Benum yerum nerde diye soriyerdum güya da (g)

İstardum ki kopareyim orada olan guli da (b)

- “-da” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Vücudum sihhatta olsa hiçbir şey lüzum yok (ğ)

Oturup ibadet etsam dünyaya gozum yok (ğ)

Öldum isam ahireta varmaya da yuzum yok (ğ)

Sevap desan bizda yoktur gunahlarum doli da (b)

- “-zum” zengin kafiye dir ve “yok” rediftir.

Yoktur hiçbir şey eksugumuz her şey yerli yerinda (h)

Her bir şey siza aittur zarari da kârî da (h)

Hem yiyun hem da yedurun hem işlayun hayri da (h)

Hakk siza daha çok versun bereketlar boli da (b)

- “-da” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Duşmanlari guldurmayun oyle guzel yaşayun (i)

Buyuklara hürmet edun kuçuklari okşayun (i)

Gelana yuz çevirmayun tatli dili doşayun (i)

Kimseya baki kalmiyer bu dünyada mali da (b)

- “-şa-” tam kafiye dir ve “-yun” rediftir.

Fayda yoktur duniyanun servetinden varindan (i)

Mevlâ’m muhafaza etsun bizi cehennem nârindan (i)

Akıbet sermiyesini versun iman nurindan (i)

Hiçbir şey gelmez bizilan ne kilim ne hali da (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-indan” rediftir.

Cem etsam gam kasaveti tartmaz vursam kantara (j)

Artuk yazmaya başladum birer birer deftera (j)

İlelebet bendan dolay kalsun siza hatira (j)

Hatirlayup da okuyun sırgamayun dili da (b) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-ra” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Petek köyünden Zeynep Çelik’in kendisi için oluşturduğu destandır. Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle oluşturulan destanın her dörtlüğün son mısralarında “-li” tam kafiye dir ve “da” rediftir.

-5-

Sakar bıçkıdan gelanlar sadıkane çalışur (a)

İsmail Hakkı incirlari toplamaya çalışur (a)

Çadır erzak at ustinda Manastır’i dolaşur (a)

Zavallı Çito İbrahim meger yoli yiturer (b)

- “-ř-” yarım kafiye dir ve “-ur” rediftir.

Mehmet Bey Süleyman ile İbrahim üçincidir (c)

Bunların itibarları İzmit'ta birincidir (c)

Bir da Fuat Efendi var mahdumi kuyumcidur (c)

Bunlara hazine versan iki gunda biturur (b)

- “-ci-” tam kafiye ve “-dur” rediftir.

Suleyman Efendi bilir alışveriş hâline (ç)

O da İzmit'e kayıyor bezdi baba malından (ç)

Hancılık beceremedi her şey gelir elinden (ç)

Vatan fedakârlığını hatim edar biturur (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-ından” rediftir.

Abdullah'ın rızıkı boldur mutlak bir şeye çatar (d)

Babasına mermerleri ucuz pahalı satar (d)

Eğer define çıkarsa artık lort gibi yatar (d)

Koyda oksuz yetimlerin borçlarını yaturur (b)

- “-at-” tam kafiye ve “-ar” rediftir.

Sonradan iştirak etmiş sakar bıçkı alayı (e)

Niçin dâhil etmemişler acap uzun alayı (e)

Goya haber vermemişler hasetluktan dolayı (e)

Yazık olsun Hiko Mehmet kazmasını yitirir (b)

- “-layı” zengin kafiye ve redif yoktur.

Hasan Usta sırık sarmış bir gun kendi atına (f)

Yularından çekup gitmiş hiç bakmamış atına (f)

Eva gelur yuk yıkacak semeri yok sirtina (f)

Hasan Usta çıplak ati meger eva getirur (b)

- “-tina” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Hasan Usta eva geldi çocuklari çağirdi (g)

Yularından çeka çeka avuçlari ağirdi (g)

Ata ne oldi diye kaynanasi bağirdi (g)

Benum kabahatum yoktur hayvan semer yiturur (b)

- “-ağır-” zengin kafiyedir ve “-di” rediftir.

Enişte ati çekmakta hiç geri bakmadun mi (ğ)

Galiba fazla yukladun Allah’tan korkmadun mi (ğ)

Acaba yuki sararken kolani sıkmadun mi (ğ)

Sahibi aptal olursa hayvan semer yiturur (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-madun mi” rediftir.

Orasini karıştırma o ne oldiysa oldi (h)

Koca semer hoş kaybolmaz elbet birisi buldi (h)

Darılmanun luzumi yok et ki selâmet geldi (h)

Hayvan hayirsuz olursa sahibini baturur (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-di” rediftir.

Zigzigebi ha mukkavan darilur Osman ağa (i)

Bunlar koyda şenluk brakmaz haydi goturun dağa (i)

Kestaneyla cevizlari hep yerlar sağdan sağa (i)

Kuş kafesina doldurup dayisina geturur (b)

- “-ağa” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

İzzetoğlu çalışmakta davulciyi basturacak (i)

Hiko Mehmet azabından bayağı koşturacak (i)

Zerdevelar toranursa karnuna post kuracak (i)

Bir küçük kurk dikturursa yakasini yaturur (b)

- “-ur-” tam kafiye dir ve “-acak” rediftir.

Sakar bıçkıdan gidanlar gozi açık bulindi (j)

Mermer taşlar tuğulalar artuk maldan alindi (j)

Zerdevenin yavriları bir oyun ile çalindi (j)

Cesur insan neriya gitsa gundeliği çıkarur (b)

- “-ı-” yarım kafiye dir ve “-indi” rediftir.

Destana hitam veralum herkes bezdi usandi (k)

Çok kişi kimse çalıştı hama sakar bıçkı kazandi (k)

Zerdenin yavruları et meydanında uzandi (k)

Uç beş kişi soz bir edup nobet ile otarur (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-an-” tam kafiye dir ve “-di” rediftir.

Çitoğlu adıyla bilinen sülaleye mensup olan İlyas Sami Kuş’a ait bir destandır. Dörtlük nazım birimi, on beşli hece ölçüsünden oluşmaktadır. Destanın son dörtlüklerinde “-r-” yarım kafiye dir ve “-ur” rediftir.

-6-

Şu dâr-ı âlema selâma çıktum (a)

Millet bir hülyada dalmış gidiyor (b)

Zaman hakkında destani yazdum (a)

Dumansuz gemiyi salmış gidiyor (b)

- “-t/-dum” rediftir ve kafiye yoktur.
- “-al-” tam kafiye ve “-miş gidiyor” rediftir.

Gemi dumansuz külhane kaptan (c)

Parasuz insanlar duşiyor çaptan (c)

Namus pazarlarda satılmaz toptan (c)

Çok kadın belâsi bulmuş gidiyor (b)

- “-ptan” zengin kafiye ve redif yoktur.

Çokları alışmış zevkin tadına (ç)

Laf atarlar yoldan geçen kadına (ç)

Leke sürer erkeklerin adına (ç)

Rezilliği ele almış gidiyor (b)

- “-adın” zengin kafiye ve “-a” rediftir.

Kirli bir şapka vardur başında (d)

Zehirler hayatı çok genç yaşında (d)

Kıçında pantol yok kadın peşinde (d)

Gören münevverler gulmuş gidiyor (b)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-ında” rediftir.

Ceplerinde gezer yeşil yüzlugi (e)

Ceketi yok takmış güneş gozlugi (e)

Kumaş ister bulamıyor yazlugi (e)

Bir çanta radyo takmış gidiyor (b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-lugi” rediftir.

Aman ey Allah’um ne guna kalduk (f)

Unuttuk her şeyi zevklara dalduk (f)

Sorarsan radyoyi taksitla alduk (f)

Yalan dünya böyle gelmiş gidiyor (b)

- “-al-” tam kafiyedir ve “-duk” rediftir.

Yaşı elli olmuş kızlara bakar (g)

Cebinde Çamlıca sigara yakar (g)

Yırtık gömleğine kıravat takar (g)

Radyo hamalları dolmuş gidiyor (b)

- “-ak-” yarım kafiyedir ve “-ar” rediftir.

Böyle arsız olan kalur mi zorda (h)

Utanmak bilmiyor kalsa da barda (h)

Buna derler yalın ayak hovarda (h)

Millet bunu artık bilmiş gidiyor (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

“-rda” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsünden oluşmaktadır. Dörtlüklerin son mısralarında “-l-” yarım kafiyedir ve “-miş gidiyor” rediftir. Murgul Petek köyünden Ordu Ünye’ye yerleşen, Ehtiyaroğlu adıyla bilinen sülaleye mensup Mehmet

Eralp'e aittir. Radyonun Türkiye'de yaygınlaşmaya başladığı yıllarda kaleme alınmıştır, tahmini tarih 1968'dir.

-7-

.....

.....

Tahsildari imeseya.....

Tahsildar, o var ya

Ert paŋanat nahevari moyda da mthova
meya

Bir banknotun yarısını istedi ya benden

Amas rom guguliyandi mivahtı kaça
saven (a)

Ona ki kızdım, saldırdım kedi gibi

Ortavi rom me mtsemndnen sami tvisa
tsinčalasaven (a)

İkisi ki beni dövüyordu, üç aylık kedi
yavrusu gibi

Erti muştı gamovartki mobjanvdnen
paņasaven (a)

Bir yumruk attım, düştüler
olgunlaşmamış meyve gibi

Evge helebi mağlisken mivkithe dua
meya (b)

Ellerimi kaldırdım yukarı, dua okudum
ben

Şemiķvanes moğaluli şevhede im
milotsi (c)

Götürdüler (içeri) yorgun, baktım o
mübareğe

Gamoydnen ori jandarma tze miķvanes
zavoşı (c)

Geldi iki jandarma, götürdüler beni
karakola

Ert or paşuhit uçkmeli şemagdes
nazaretşı (c)

Bir iki söz söylemeden attılar beni
nezarete

Ver gevgen amatidan ra mkonda dava
meya (b)

Anlamadım, bunlarla ne devam var
benim

Necip Begi hikmetliya momarçines
ikidan (d)

Onbaşı dinsuziya vo meşinoda coħıdan
(d)

İmsoy gulze momikvanes dğobli vķare
ğagıdan (d)

Sanki mati viri viķavit mtse_{me}s mtsiva
meya (b)

Necip Bey hikmetlidir, kurtardı beni
oradan

Onbaşı disizdir, korkardım sopadan

Öyle yüreğime vurdular ki salya aktı
ağzımdan

Sanki onların eşeğiydim, dövdüler,
üşüdüm ben

Taħsildari kizilbaşı moyda romel
tepedan (e)

Memurobas ravli iksa gagdebuli
kapedan (e)

Param mthova ver mivetsi me tsariel
cipedan (e)

Momekida kokoraza gul sul at_siva meya
(e)

Kızılbaş tahsildar, geldi hangi tepeden

Memurluğu nasıl yapar, kafesten atılmış

Para istedi veremedim, boş cebimden

Takıldı peşime; canımı, nefesimi
almaya

Erti rom ki devepetshe cūķva deytsko
tvalebi (f)

Maşin tsoťa şevtsodvile gatsra dablis
tvalebi (f)

Brağun mizahis kvelama hoş ar iķo
tkvilebi (f)

Domuzebi davipritze kolumda vklava
meya (f)

Bir ki kovaladım, gözlerini yummaya
başladı

O zaman biraz acıdım, düşürdü
gözlerini yere

Bırakın söylesin herkes, hoş yalan
değildi

Domuzları yırtar, tek kolumla
öldürürdüm ben

Artkva erti koneboda ar vetk_vvodi
ramesa (g)

Söylemedi bir şey, söyleseydi bir şey
demezdin

İmistana k_{izil}başeb danahe da gamesa
(g)

Onun gibi kızılbaşlara karanlıkları
göster

Ramden t_{sha} derdi mkondes ar seçivleb
vinmesa (g)

Ne kadar derdim olsa da şikâyet etmem
kimseye

Helidan tu gemekt_{siya} çem tav v_{klav}
meya (g)

Elimden kaçarsa kendimi öldürürüm

Vin ey_kvana çemi zağli mocvams sami
orize (h)

Kim aldı benim köpeğimi, pisler iki üç
kere

Gauketes is ikneba rom miyapsams
k_{oreze} (h)

Yaptıkları odur ki, işediği duvar

Es m_{htari} t_{zam}htariya gla_{hat}
kaltsamğroze (h)

Bu muhtar acemice saldırmıştır tuzağa

Gulşi t_{set}shli t_{zem}i_{kida} dusvelet tkvia
meya (h) (KK 31).

Kalbine ateş düştü, ıslatın dedin bana

Özmal köyünden Nevzat Hacıoğlu'ya aittir ve Gürcüce söylenen destandır.
Kendi sesinin kayıtlı olduğu kaset, Hatice Yılmaz'dan alınıp derlemeye dâhil edilmiştir.

-8-

Vücudumda et yok midedan hasta (a)

İş veracak olsam koyarsiz posta (a)

Hiç tesir etmadi bu kadar ders da (a)

Razi olacaksiz kaderum benum (b)

- “-ta/-da” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Raziyim bu gundan ecelsuz ölsam (c)

Ölsam da soğra bir daha dirilsam (c)

Sizun hâlunuzi o zaman gorsam (c)

O vakit gidacak hoşuma benum (b)

- “-sam” rediftir ve kafiye yoktur.

Soylayun ki siza noksanum nedur (ç)

Yedugum zararsa çalışmam kârdur (ç)

Guvandugum dağlar sıvama kardur (ç)

Mevlâ'm böyle yazmış başuma benum (b)

- “-dur” rediftir ve kafiye yoktur.

Gozumda yaş durmaz su kibi akar (d)

Yaşasam ki bu sağluktan ne çıkar (d)

Duşman başka durmuş etraftan bakar (d)

Bu işlar gitmazdi hoşuma benum (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-ar” rediftir.

Kaç senedur gitti ağzumun tadi (e)

Megerem insanun patlamaz odi (e)

Baba ikan olduk yabancı yadi (e)

Felek zehir katti aşuma benum (b)

- “-d-” yarım kafiyedir ve “-i” rediftir.

Nasil yaşıyerkan ne guna duştum (f)

Duşuna düşuna ateşsuz piştum (f)

Tahammül kalmadi kendumdan geçtum (f)

Şeytan mi karişti işuma benum (b) (KK 31).

- “-ş-/-ç-” yarım kafiyedir ve “-tum” rediftir.

Akantaş köyünden Nevzat Yılmaz’a ait olan destan; dörtlük nazım birimi, on beşli hece ölçüsüyle söylenmiştir. Destan, kasetten dinlenildiği için ilk dörtlüğün son mısrasında eksik olan kısım anlaşılamamıştır ve boş bırakılmıştır. Dörtlüklerin son

mısralarında “-ş-” yarım kafiyedir ve “-uma banum” rediftir. Hanımı Hatice Yılmaz’da bulunan ve Nevzat Yılmaz’ın kendi sesini kaydettiği kasetten alınmıştır.

-9-

Yapraklar saraliyer (x)

Ne tezdan girduk guza (a)

Ne havalar var idi (x)

Ahum kaliyer yaza (a)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

Birer birer sayalum (x)

Mademki geldi soza (a)

Elifi biturup da (x)

Başliyacayim cuza (a)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

Yâr gittugun yerlara (x)

Takip edarum iza (a)

Muhtarluk âdi bir şey (x)

Ben olacayim eğza (a)

- “-za” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Ufaktan muharebe (x)

Yapturdi biza kaza (a)

Aslumda mevcut değil (x)

Ayakta basmam toza (a) (Seyidoğlu, a.g.e.).

- “-za” tam kafiyedir ve redif yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle oluşturulan destanın kime ait olduğu tespit edilememiştir.

-10-

Yaren eşlar cumlenuza yesiriyim fedayim (a)

Kader takdir boyle imiş kismetuma ne deyim (a)

Goruşmak nasip olursa kurbanumi adeyim (a)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-de-/da-“ tam kafiye dir ve “-yim” rediftir.

Aramuzda deniz vardur yol tukanmaz karadan (c)

Siğınmişiyim Huda’ya kolayluk ver Yaradan (c)

Ricam vardur unutmayun mektup yazun aradan (c)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “aradan” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Yesir çıktum vatanumdan yanuma gelmazsenuz (ç)

Eyi koti nasiliyim hâlumi bilmazsenuz (ç)

Hasretluk ihtiras ile kusura bakmazsenuz (ç)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-mazsenuz” rediftir ve kafiye yoktur.

..... hasretlandum Murgul dağı taşına (d)

Vatanumdan ayriyim bak bu feleğün işına (d)

Nelar gelup geçar imiş meğer insan başına (d)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-ş-” yarım kafiye dir ve “-ina” rediftir.

Millet geldi goruşmaya fiza ilan ayrilduk (e)

Gozumuzda yaş kalmadi ağlamaktan yorulduk (e)

Yurek oldi pare pare hep cesettan ezilduk (e)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-duk” rediftir.

Hemşeredan ki ayrilduk dunya yıkıldı başa (f)

Hem ağladuk hem sizladuk fizamuz çıktı arşa (f)

Mevlâ’m boyle hasretlugi vermasun dağa taşa (f)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-ř-” yarım kafiye dir ve “-a” rediftir.

Ana baba ayirdilar gondardilar İran’e (g)

Uç evladi yanindadur muhtaç değil kusane (g)

Mariya’nun adi kaldı evi braktı virane (g)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-an-” tam kafiye dir ve “-e” rediftir.

Ah Rabiye yaren eşum bensuz meca gitmazdun (ğ)

Etrafa goz gezdurup da hiç kimseyi gormazdun (ğ)

Hem turkiya başlayup da yorulmayi bilmazdun (ğ)

Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)

- “-mazdun” rediftir ve kafiye yoktur.

- Eşlar umudunuz olsun goruşmaya gelurum (h)
 Değişildi mi rütbelar eski gibi bulurum (h)
 Boyle hasretluktan isa soni helbet ölurum (h)
 Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)
- “-l-” yarım kafiye dir ve “-urum” rediftir.

- Ey bilurum hiçbir kimse incinmamıştır bendan (i)
 Yok idi aci kelâmum lisan sorardum hâldan (i)
 Hepunuzi bir tutardum sizi sevardum candan (i)
 Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B)
- “-dan” rediftir ve kafiye yoktur.

- Buralari çok hoş gordum ayar imiş cenneta (i)
 Gelanlardan sual idup tebliğ olsun milleta (i)
 Benum hasretlugum bitmaz uğradum bir illeta (i)
 Helal eylayun eşlarum ayrildum braktum sizi (B) (Veziroğlu, a.g.e.).
- “-et-” tam kafiye dir ve “-a” rediftir.

1 Mart 1973 tarihinden oluşan destanın kime ait olduğu tespit edilememiştir.
 Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsü kullanılmıştır.

-11-

- Yetmasi yakındur artuk vadema (a)
 Kader eksik olmaz benî âdema (a)
 Ziyade hasretim Molla Kadem’a (a)
 Böyle kaldum isa çilduracağım (b)
- “-adem-” zengin kafiye dir ve “-a” rediftir.

Nasil braktun isa oyle dururuz (c)

Çetin ki bir daha sizi goruruz (c)

Zannetmam cemaluna daha varuruz (c)

Merak çektuğumi bilduracağım (b)

- “-r-” yarım kafiye ve “-uruz” rediftir.

Okuyan kalmadi sen gibi sesta (ç)

Orda yer var isa bizi da ista (ç)

Korkulacak yerdur ağır nefesta (ç)

Acap şeytani mi gulduracağım (b)

- “-sta” zengin kafiye ve redif yoktur.

Daim yanginum var benum bahtumda (d)

Telkinumi dingliyardun leğtumda (d)

Sen ki rastlamadun ağır vaktumda (d)

Cenazemi kima kılduracağım (b)

- “-t-” yarım kafiye ve “-umda” rediftir.

Beterun beterisi var Mevlâ'm sen kurtar (e)

Nefsi nefsi de ki bu yoli tutar (e)

Dunyada yaşamak bu kadar yetar (e)

Yolçı borisina çalduracağım (b)

- “-tar” zengin kafiye ve redif yoktur.

Dunyada yaşamanun lezzeti gitti (f)

Dizlarum kocadi cemrelar duşti (f)

Gençluk aslan gibi geldi da geçti (f)

Gidani mi geri dondaracağım (g)

- “-ti” rediftir ve kafiye yoktur.

.....

Herkes gidalum de buna çalışur (g)

Derin düşünince insan alışur (g)

Kuri ile yaşı yanduracağım (b)

- “-alış-” zengin kafiye dir ve “-ur” rediftir.

Herkes yapamaz kotiluga eyluk (ğ)

Dunyada kalmamış zannetmam mertluk (ğ)

Hepunuz olmişsiz goya cennetluk (ğ)

Cehennem mi saf ben mi dolduracağım (b)

- “-luk” rediftir ve kafiye yoktur.

Daim gozaturum çıkacak yoli (h)

Keyfunuz nasıldur sorarum hâli (h)

Aklundan çıkmamış gerğenet bali (h)

İnşallah bu yazın gonderacağım (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-i” rediftir.

- Keder ağır geldi uzundur şazluk (1)
 Baş edabilur mi çoğına azluk (1)
 Nice yakışturdun biza papazluk (1)
 Bu yarayı neyle sonduracağım (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-az-” tam kafiye dir ve “-luk” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle oluşturulan destanın dörtlüklerinin son mısralarında “-dur-” zengin kafiye dir ve “-acağım” rediftir. Başköy’den Dursun Topaloğlu, Molla Kadem diye bilinen Kadem Topaloğlu için bu destanı yazmıştır. Boş bırakılan mısra okunamamıştır.

2.1.6. Ninni

Ninni, değerini hiç kaybetmeden yediden yetmişe herkesin yakinen tecrübe edindiği anonim halk edebiyatı türüdür. Özellikle kadınlar ve bilhassa anneler olmak kaydıyla bebeği oyalamak, uyutmak için türlü türlü duyguların ve sözcüklerin ezgiyle harmanlandığı dinlendirici bir türdür.

“Ağlayan çocuğu avutmak, oynatmak ve uyutmak için anne, hala ve teyzenin kucağında, dizinde, beşikte ezgili olarak söylenen manzum sözlere ninni denir.” (Sakaoğlu ve Alptekin, 2016: 15).

Ninnilerin sakinleştirici, eğlendirici fonksiyonlarının yanında eğitici rolü de vardır. Kadınlar; söyledikleri ninniler vasıtasıyla kültürel değerlerini, dil özelliklerini bebeğe ya da çocuğa aktarırlar. “Özellikle çocuklar, ninnilerle anadillerini daha kolay öğrenirler. Çünkü çocuk, bu ninniye dinledikten ve anladıktan sonra uyur. Bu sebeple edebiyatımızda ninni geleneği uzun zamandan bu yana devam etmektedir.” (Güzel ve Torun, 2010: 138).

İlçede ninniler derlenmek istendiğinde hemen herkeste aynı ninniler dinlenilmiştir. Ninni çeşitliliği zengin değilse de ninni söyleme geleneği devam etmektedir. İlçeden derlenen ninniler şunlardır:

-1-

Benum kızum nazdur	(a)
On milyar azdur	(a)
Yuz milyar geturun	(b)
Ata binup goturun	(b) (KK 2).

- “azdur/ nazdur” tunç kafiyedir.
- “-tur-” zengin kafiyedir ve “-un” rediftir.

Dörtlük nazım birimimi ile söylenen ninninin birinci ve ikinci mısraları altılı hece ölçüsüyle; üçüncü ve dördüncü mısraları yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-**Gürcüce****Türkçe**

Ehoo pehoo

Ehoo ayağım

Sahlis uқан

Evin arkasında

Dge hoo

Bugün ya

Datvma puri

Ayı ekmeğimi

Şemiçama

Yedi

Kıtinama pehoo

Koyunun ayağı

Ogi çansa mogi çansa

Önü görünüyor mönü görünüyor

Beğel puri

Ambarda ekmek

Momiçansa

Yer (benden)

Nartshi nurtshi

Hayvan yiyeceği

Asenasiya

Asena'nın (burada herhangi bir isim söylenir)

Erbo kıvertshi

Tereyağ, yumurta

Edasiya

Eda'nın (burada bebeğin ismi söylenir)

-3-

Ha nani nani nani (a)

Çakal yesun anani (a)

Yenidan evaruruz (x)

Yavrum senun babani (a) (KK 30).

- “-a-” yarım kafiyedir ve “-ni” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-4-

Nanni nanni nanni nanni (x)

Nanni yapsun uyusun (a)

Uyusun adam olsun da (b)

Tapşın tapşın yurusun (a)

Nanni nanni nanayi da (b)

Uyusun da buyusun (a)

E eeeee (x)

- “-u-” yarım kafiye ve “-sun” rediftir.
- “da” rediftir ve kafiye yoktur.

Nazım birimi benttir ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-5-

Benım kızım nazlıdur (a)

Hem nazlıdur şanslıdur (a)

Beş milyon çok midur (a)

Beş milyon geturun (b)

cipa binup goturun (b)

E eeeee (x) (KK 10).

- “-i-” yarım kafiye ve “-dur” rediftir.
- “-tur-” zengin kafiye ve “-un” rediftir.

Nazım birimi benttir ve yedili hece ölçüsüyle yazılmıştır.

-6-

Oko oko dakuşanda (a)

Ğuçi ğuçi dakuşanda (a)

Dobra ğuci dakuşanda (a)

Duzğlovanda dakuşanda (a)

Haya mercan dakuşanda (a) (KK 30).

- “dakuşanda” rediftir ve kafiye yoktur.

Sözcüklerin anlamları tam olarak tespit edilemediği için anlamsal karşılıkları verilmemiştir.

2.1.7. Tekerleme

Oyunlarda oyuna başlamak için, masallarda giriş kısmı için, eğlencelerde gülüp eğlenmek vb. için başvurulan bir türdür. Kelimenin teker sözcüğünden neşet ettiğini ifade eden Ahmet Talat Onay şunları söylemektedir: “Tekerlemenin, tek kelimesinin aded-i tavziyesi olan teker kelimesinden alındığı kuvvetle muhtemeldir. Bu halde tek tek, teker teker mânâsını, yani mütekabilen ve sıra ile söylemek mefhûmunu ifade ediyor demektir.” (Onay, 1996: 210). Tekerleme ile ilgili yapılan tanımlar ise şöyledir:

“Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlemleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilmemiş halk edebiyatı ürünleridir.” (Duymaz, 2002: 9).

Başka bir tanıma bakacak olursak: “Tekerleme; vezin, kafiye, seci ve aliterasyonlardan istifade ederek hislerin, fikirlerin, hal ve hayâllerin abartma, tuhafılık, zıtlık, benzetme, güldürü, kısa tanım yahut çağrışımlar yoluyla ortaya konulduğu basmakalıp sözlerdir.” (Kaya, 2004: 548).

Görüldüğü üzere tekerlemeler şekil yönüyle kesin çizgilerle ifade edilememektedir. İlçeden derlenen tekerleme örnekleri sınırlı sayıdadır ve eğlence amaçlı söylenmektedir.

Tekerlemelerde anlamlılık aranmamaktadır. Anlamsal uyumdan çok seslerin ve sözcüklerin ahengi ve uyumuna daha çok dikkat edilmektedir. İlçeden derlenen tekerlemeler şunlardır:

-1-

Gürcüce

Bal kabağı hapi

Gey bal kabağavs tu

Yohsa

Gamey bal kabağavs (KK 17).

Türkçe

Bal kabağı sert

O yana mı gider

Yoksa

Bu yana mı

-2-

Cirozi	Ciroz (Cirozğulular sülalesi)
Variyozi	Balyoz
Deli başı	Delibaş (Delibaşoğlular sülalesi)
Didi laşı	Büyük ağız
Çuude vaşli	Koy elmayı
Guuskda paşvi (KK 17).	Patladı karnı

-3-

Hekiya	Hikâye
Mekiya	Mikaye
Kaças kudi	Kedi kuyruğunu
Guubrekiya (KK 9).	Uzatmış

2.1.8. Bilmece

Türk edebiyatında en eski bilmece örnekleri Codex Cumanicus'ta bulunmaktadır. Bilinmesi istenen kavramların farklı ifadelerle sorulduğu bir türdür.

Sükrü Elçin'in kapsamlı bilmece tanımına göre bilmeceler:

“Tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın- uzak münasebetler ve çağırışmalarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir.” (Elçin, 1970: III).

Divan edebiyatı malı olarak bilmecelere “muamma” ve “lügaz” denildiğini söyleyen İlhan Başgöz, halk bilmecelerine ise Anadolu Türkçesinde “bilmece, tapmaca, metel, masal” adı verildiğini belirtmiştir (Başgöz, 1999: 16).

Sosyal kaynaşımın daha yoğun olduğu, teknolojinin bu denli gelişmediği ve halkın bir arada bulunup eğlenceler icra ettiği dönemlerde bilmecelere daha çok başvurulmaktaydı. Bilmece dendiğinde daha çok çocuklar akla gelse de büyükler de eğlenmek için bilmecelerle haşır neşir olmuştur. Bir bakıma bilmece sayesinde analiz etme ve etrafi gözlemleyip anlamlandırma çabasına girilmiştir.

Şükrü Elçin, bilmeceleri “manzum bilmeceler” ve “mensur bilmeceler” olmak üzere iki gruba ayırmıştır (Elçin, 1970: IV). Mensur bilmeceler, konuşulan cümle şeklindeyken manzum bilmeceler ölçü, uyak ve nazım özellikleri göstermektedir. İlçede derlenen bilmecelerde her iki türden örnekler bulunmaktadır. İlçeden derlenen manzum ve mensur bilmeceler şunlardır:

-1-

Annesi şişko (**Soba**)

Babası uzun (**Boru**)

Kızı güzel (**Ateş**)

Oğlu gurbetlere gezer (**Duman**)

-2-

Bağçeda bağlı bohça (**Lahana**)

-3-

Ben giderim

O gider

Yanımda tık tık eder (**Kol saati**) (KK 13).

-4-

Benum oyle bir dedem var ki kürk üstüne kürk giyer (**Lahana**)

-5-

Burdan attum yıldızı

Borçka'da çıktı uci (**Şimşek**)

-6-

Bizi bizi biz idik

Otuz iki kız idik (**Diş**) (KK 4).

-7-

Biz biz idik biz idik

Otuz diş idik

Bir tahtaya dizildik (**Yün tarağı**) (KK 13).

-8-

Çarşıdan aldım bir tane

Eve geldim bin tane (**Nar**)

-9-

Dağa gider seslenir

Eve gelir yaslanır (**Balta**) (KK 4).

-10-

Dağdan gelir dağ gibi

Eğilir oğlak gibi

Eğilip de su içer

Bağırır oğlak gibi (**Yayık makinesi**) (KK 13).

-11-

Dağdan gelur dağ gibi

Elleri budak gibi

Eğilir su içmeye

Bağırur oğlak gibi (**Kurbağa**)

-12-

Dağdan gelir hor hor

Ayağları mor mor

Bıçak vursan kan çıkmaz

Kantar ilen tartılmaz (**Arı**)

-13-

Dağdan gelur tağla mağla

Aman abla beni sağla (**Ayı**)

-14-

Dağdan gelir

Taştan gelir

Bir ufacık aslan gelir (**Bit**) (KK 4).

-15-

Ey güzel nereden geldin

Kanlı dereden geldim

Peki ya niye kanlanmadın

Çünkü kenar kenardan geldim (**Süt**) (KK 13).

-16-

Gece olur duzudur

Gunduz olur suzudur (**Yıldız**)

-17-

İki camli pencere

Bakarım ben her yere (**Gözlük**)

-18-

İp uzanur davul şişar (**Kabak**) (KK 4).

-19-

Kara deve

Girmez eve

Kes başını girsin eve (**Şemsiye**)

-20-

Şehirden şehre gezerim

Köyden köye gezerim

Hiç geriye dönmem (**Yol**)

-21-

Uçar uçar

Beyaz s.çar (**Kar**) (KK 4).

-22-

Yol üstünde kilitli sandık (**Ceviz**) (KK 13).

2.1.9. Atma Türkü ve Atışma

Türle ilgili bilgi vermeden önce atma türkü- atışma hakkında Gülay Mirzaoğlu'nun tanımına bakacak olursak: “ Atma türkü, iki grubun ya da iki kişinin karşılıklı olarak irticalen türkü söylemesidir.” (Mirzaoğlu, 2015: 235).

Atma türkülerin beyitler, dörtlükler, üç mısralık bentlerden oluşabileceğini söyleyen Gülay Mirzaoğlu, uyak şemasının aaba olabileceği gibi abab ve abcb şeklinde de bulunabildiğini söylemiştir (Mirzaoğlu, 2015: 246).

Derleme yapılan ilçede atma türkü ve atışma farklı şekilde icra edilmektedir. İlginç bulunan ya da rahatsızlık veren olaylarda, sevgiliye söz etmek istendiğinde, birine laf atma gereği duyulduğunda vb. durumlarda karşı tarafa irticalen türkü söylenir, ortaya türkü atılır; buna “atma türkü” denir. Atma türkülerin yeri ve zamanı gelmeden, gerekli olan ortam doğmadan icra edilmediğini söyleyen Hayrettin Tokdemir, çoğu atma türkülerin söylendiği andan itibaren söyleyenlerinin unutulup halkın ürünü olduğunu belirtmektedir (Tokdemir, 1993: 551). Eğer karşı taraftan cevap gelirse o vakit artık bu söyleşmenin ismi “atışma, çatışma, cenk” olmaktadır.

Eğlencelerde, düğünlerde, imecelerde sıkça söylenen atma türkü ve atışma geleneği eskisi kadar olmasa da hâlâ devam etmektedir.

2.1.9.1. Murgul'dan Derlenen Atma Türküler

-1-

Baktum oda içinde	(a)
Kızlar var canum canum	(b)
Kendi aralarında	(a)
Bir tanesi mercanum	(b)

- “-i-” yarım kafiyedir ve “-nda” rediftir.
- “canum/ mercanum” tunç kafiyedir.

İstarum dünyadaki (x)

İki olsun bir canum (b)

İstikbalum yurusa (x)

Yardum edar tercanum (b)

- “canum/ tercanum” tunç kafiyesidir.

Değişilsun mesele (x)

İkinciya geçalum (b)

Guzel guzel kızlardan (x)

Eyisini seçalum (b)

- “-eç-” tam kafiyesidir ve “-alum” rediftir.

Çalalum birbirini (x)

Havalara uçalum (b)

Orasi mekân olsun (x)

Gokta kanat açalum (b)

- “-ç-” yarım kafiyesidir ve “-alum” rediftir.

Birluk etsak badeyi (x)

Hazir midur fincanum (b)

İstarum dünyadaki (x)

Sen olasin mercanum (b)

- “-can-” zengin kafiyesidir ve “-um” rediftir.

Nice zamandan beri (x)

Bu ateşta yanarum (b)

Sondur sevdugum sondur (x)

Suyi ver da sonarum (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-arum” rediftir.

Besladum has bağçeda (x)

Beviniyer çinarum (b)

Zanma ey sevdugum ki (x)

Bu sevdadan donarum (b) (KK 11).

- “-nar-” zengin kafiyedir ve “-um” rediftir.

Yedili hece ölçüsü ve dörtlüklerden oluşan atma türkü, imecede sevilen kıza ithafen söylenmiştir.

-2-

Bir aşk macerasına

Kapildum gidiyerum

Eluma aldum sazi

Mecnun eyladi beni

Civar komşi koylari

Dolaşmak lazim bazi

Kizlardan davet gelur

Baga'da Poyraz ağa

Meca brakmazdi bizi

Keşke bir elçi gondar
 Bir gidan iki donar
 Gurbin'dan herkes razı

Azi çoğına bedel
 Budiyet'ta satarlar
 Mal niyetına kızı

Bu bir atasozidur
 Kabarce'ta gitmiyan
 Erkegun geçmaz sozi

İskep yaylaya ayar
 Yilda üç ay yaz gorur
 Kişa bedeldur yazi

Maden servet kaynağı
 Herhalda kırk yıl daha
 Ayakta tutar bizi

Durça'ya hiç gitmasan
 Misafirperverleri
 Çoğa sayarlar azi

Ḳordet'ta Peluk Hoca

Abdestsuz taṣa bassa

Kırk yıl silinmaz izi

Özmal'i hiç sormayun

Çoktur orda insanun

Alacasiyla bozi

Gitma Bucur mecina

Ayirmek mumkun değil

Kari gelini kızı

İhtisat uzmanlari

Gevl'da Durmiṣaęalar

Bağda ekmiṣlar tuzi

Arḥva'nun erkeklari

Karilarindan fena

Fesatluktadur gozi

Cvan te uğinde ıukari

Ṣamloęlebis ṣiṣiṣkan

Ver gaprindeba buzi

Civan'ın üstünden yukarı

Ṣamlıoęulları'nın korkusunda

Sinek uçamaz

Cvan'dan aşığı koylar

Murgul'a dâhil değıl

İlgilandurmaz bizi

Kamelet deresindan

Hamile gean hatun

Bir gun doğurur cazi

Erenkoy'da hanedar

Yakup Ağa derlardi

Rahmet okuyun bazi

Kvamiret'tan evlanan

Uç kurban vadedarmış

İki teke bir kuzi

Çilavr'daki kızların

Burni havada gezar

Kimsenun gemaz nazi

Lomiket'i zapt etmiş

Yıldızlı sülalesi

Fazla bilurlar pozi

Horhotolukta meşhur
 Komşı koylara karşı
 Gene Başkoy'dur ozi

Nerasina ey desam
 Poroset koç katumi
 Karişuk Gurci Lazi

Zapt edildi Gogliyet
 Hemşinlilar kimseya
 Açtırmadılar gözi

Ne hak tanur ne kanun
 Çğalet horhotolari
 Alev edarlar közi

Yukarki Kuralilar
 Parti toramaları
 Kara etmazlar yuzi

Dolaştım yirmi bir koy
 Bir yâren bulamadım
 Kura'da aldım kızı

Şans olsa kız olurdum

Ne'yleyim ki analar

Erkek doğurmuş bizi

Koya astum cişkari

Çikmam daha dışari

Boyle yazılmış yazı (KK 26).

Sadık Turan'ın 1956'da Hızır Raifoğlu'nun düğününde söylediği atma türküsüdür. Köylere dair söylenen türküdür. Ahenk, yedili hece ölçüsüyle ve bentlerin son mısralarıyla sağlanmıştır. Son mısralarda “-z-” yarım kafiye ve “-i” rediftir. Üç mısralık bentlerden oluştuğu için kafiye düzeni belli bir şemaya oturtulamamıştır.

-3-

Caddelardan gidiyer (x)

Yağan yağmur sel kibi (a)

Bendan yakınun yoktur (x)

Tutma beni el kibi (a)

- “el kibi/ sel kibi” tunç kafiye.

Kalbuma yerleşmişsin (x)

Rehalaşmış gul kibi (a)

Dilumuz şeker olsun (x)

Konuşalım bal kibi (a)

- “-l-” yarım kafiye ve “-kibi” rediftir.

Takip eyla izumi (x)

Adum adum gel kibi (a)

Gelalum bir araya (x)

Otalum bulbul kibi (a)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “kibi” rediftir.

Aradaki engellar (x)

Gelup ge ar yel kibi (a)

Bir gun gormasam seni (x)

Bana gelur yil kibi (a)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “kibi” rediftir.

Mutli olan var midur (x)

Bu dunyada biz kibi (a)

 ukur olsun Mevla’ya (x)

Kı  ge urduk yaz kibi (a)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “kibi” rediftir.

Kaç zamanun dertlari (x)

Şimdi kırdum  oz kibi (a)

Bir nazli dilber içun (x)

Yanmi iyuz koz kibi (a)

- “koz kibi” cinaslı kafiyedir.

Açtım kanatlarımı	(x)
Dunya dumduz kibi	(a)
Yorğansuz kayadayım	(x)
Gecelar ayaz kibi	(a) (KK 11).

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-kibi” rediftir.

Yedili hece ölçüsü ve dörtlüklerden oluşan atma türkü, imecede sevgiliye ithafen söylenmiştir. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dörtlüklerde “-l” yarım kafiyedir ve “kibi” rediftir; kalan diğer dörtlüklerde “-z” yarım kafiyedir ve “kibi” rediftir.

-4-

Petek köyünde Poyraz Kalyoncu bir köye imeceye gider fakat ihtiyarların imece yaptığını görür ve şunları söyler:

Dedilar mec vardur de	(x)	Dediler imece var diye
Ğeber ğeber ustina	(a)	Haber haber üstün
Bir da geldum bağtım ki	(x)	Bir de geldim baktım ki
Beber beber ustina	(a)	Yaşlı yaşlı üstüne
Ravk neya ase nadi	(x)	Ne yapayım böyle şeyi
Geber geber ustina	(a) (KK 17).	Ölmüş ölmüş üstüne

Beyit nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir. “eber” zengin kafiyedir ve “ustina” rediftir.

-5-

Dünya kilitli sanduk	(x)
Katıların varından	(a)
Kimseya vefa olmaz	(x)
Hiç oynamaz yerinden	(a)

- “-r-” yarım kafiye ve “-indan” rediftir.

Tevarih doldu ama	(x)
Yaşıyerum zorumdan	(a)
Ölmişa geçmiş olsun	(x)
Suali var derindan	(a) (KK 32).

- “-dan” rediftir ve kafiye yoktur.

Yedili hece ölçüsü ve dörtlüklerden oluşan atma türkü, Zekiye Şereflişan tarafından kızı Güner Yüksek’e söylenmiştir. Dörtlüklerin son mısralarında “-erin-” zengin kafiye ve “-dan” rediftir.

Zekiye Şereflişan, uzun yıllar kızının yanında yaşamıştır. Canı sıkkın olduğu vakitlerde duygularını yansıtan türkülerini kızına söylemiştir ve kızı annesinin söylediklerini hemen deftere yazmıştır.

-6-

Dereyi yuza yuza	(a)
Geçtum karşıki duza	(a)
Orda bir güzel buldum	(x)
Acap gelur mi biza	(a)

- “-z-” yarım kafiye ve “-a” rediftir.

Da eger geldiyisa	(x)
O zaman çiğtuk yaza	(a)
Odayi şimşekladun	(x)
Bengziyersen yilduza	(a) (KK 11).

“-z-” yarım kafiye ve “-a” rediftir.

Yedili hece ölçüsü ve dörtlüklerden oluşan atma türkü, imecede sevgiliye söylenmiştir. Dörtlüklerin son mısralarında “-z-” yarım kafiye ve “-a” rediftir.

-7-

Gelup da gidiyerum (x)

Bulunmaz izum benum (a)

Kış beni korkutiyer (x)

Gelacak yazum benum (a)

- “-z-” yarım kafiye ve “-um benum” rediftir.

Turki soylarum ama (x)

Çalmyer sozum benum (a)

Uzakta evlatlarum (x)

Gulmiyer yuzum benum (a) (KK 32).

“-z-” yarım kafiye ve “-um benum” rediftir.

Yedili hece ölçüsü ve dörtlüklerden oluşmaktadır. Dörtlüklerin son mısralarında “yazum benum” rediftir ve kafiye yoktur. Zekiye Şereflişan, canı sıkkın olduğu bir gün, kızı Güner Yüksek’e bu türküyü söylemiştir.

-8-

Gençluk bir sultanluktur (x)

Konarum daldan dala (a)

Eşlar sefa hoş olsun (x)

Sararum beldan bela (a)

Bendan merhaba olsun (x)

Lisanum baldan bala (a)

Terk ettum bu diyari (x)

Gezarum yildan yila (a)

Deryalara duşmışım	(x)
Katıldum seldan sela	(a)
Benumadum Zekiye	(x)
Uğradum dildan dila	(a) (KK 32).

Zekiye Şereflişan'a ait olan atma türkü, yedili hece ölçüsü ve dörtlüklerle söylenmiştir; türküde “-l-” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

-9-

Ahmet Turan bir evde misafir olarak kalmaya gitmiştir. Evin lambasını yakınca tahtakuruları darabalardan kaçışmaya başlamıştır ve bunun üzerine Ahmet Turan şöyle demiştir:

Kuradan ak çamovel	(x)	Küre'den buraya geldim
Heves ukan merabaze	(a)	Heves ile merhabaya
Ğoşi sefa kenevit	(x)	Hoş sefa yaptık
Çem saven tşhovrebaze	(a)	Benim gibi yaşamaya

İsmet Paşas askrebi(x)	İsmet Paşa'nın askerleri
Ahıvevlan darabaz (a)(Veziroğlu, a.g.e.).	Sarılmışlar odanın ahşaptan bölmesine

-10-

Vücudum alevlandi	(x)
Ateş aldı sonmiyer	(a)
Her şey geçti başuma	(x)
Bir degirman donmiyer	(a)

- “-on-” tam kafiyedir ve “-miyer” rediftir.

Azrail can tuccari (x)

Aman zaman vermiyer (a)

El çektuk komşılardan (x)

Kimse beni sormiyer (a)

- “-r-” yarım kafiye ve “-miyer” rediftir.

Artuk tekaüt ettum (x)

Yaş doksana variyer (a)

Akıldur baştan çıktı (x)

Daha geri gelmiyer (a) (KK 32).

- “-yer” rediftir ve kafiye yoktur.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle söylenen destan, Zekiye Şereflişan’a aittir. “-miyer” rediftir ve kafiye yoktur.

-11-

Gozlarum zari ağlar (x)

Soylamaya soz oldi (a)

Bu kadar yetar artuk (x)

Ne diyeyim az oldi (a)

- “-z-” yarım kafiye ve “oldi” rediftir.

Ruzgar esti havadan (x)

Yeri gogi toz aldi (a)

Herkes beni kolliyer (x)

Nerya gitsam iz oldi (a)

- “-l-” yarım kafiye ve “-di” rediftir.

Ne gelan var ne gidan (x)

Artuğ umut kesildi (a)

Canum tehlikedadır (x)

Darağaçtan asildi (a)

- “-s-” yarım kafiyedir ve “-ildi” rediftir.

Gece gun düşünmakta (x)

Gamli yurek pas aldı (a)

Ne duydum ne eşittum (x)

Ne tarafa ses oldi (a)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-di” rediftir.

Ne tarafa gideyim (x)

Ayaklarum pes oldi (a)

Ne ana var ne baba (x)

Zekiye çok uzuldi (a) (KK 32).

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-di” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve yedili hece ölçüsüyle söylenen destan, Zekiye Şereflişan’a aittir.

-12-

Hangi köyden olduğu ve ismi bilinmeyen bir kadın, sengilisinin başka bir kızla evleneceğini öğrenince sevdiğinin köyüne gider ve orada şunları söyler:

Yedi yilluk yol geldum (a)

Cenneta vardum yorğun (b)

Burda bir huri gordum (a)

Münafıkına darğun (b)

Şimdi seyirci oldum (a)

Sanma ki duşti bayğun (b)

Nasil çamura duşti (c)

Ruzgari beyuk dağun (b) (KK 21).

Beyitlerle ve yedili hece ölçüsüyle söylenen atma türkünün aslen kim tarafından söylendiği tespit edilememiştir. Birinci mısralarda “-dum” rediftr ve kafiye yoktur; ikinci mısralarda “-ğun” zengin kafiye ve redif yoktur.

-13-

Hendek'ten gelen Ahmet Turan'ın yeni elbiseleri eskimiştir; mısır seçme imcesinde kızlar bakmaz olunca Ahmet Turan, söylemiştir:

Çem başluğis puskuili (a) Benim başlığımın püskülü

Tagvi kudze pisiya (b) Fare kuyruğundan daha pis

Çaruği moçaruli (a) Çarığı çalıntı

Tzinda zaten şhvisiya (b) Çorap zaten başkasının

Zubuni zveli ama (x) Gömleği eski ama

Porças cinsi hasiya (b) Elbisenin kalitesi çok iyidir.

Kızlar hemen cevap vermek istemiştirler ama cevap verecek hünerde kız bulamamışsalar da kızlardan biri biraz mırıldanmıştır. Fakat Ahmet Turan, cevap veren kızı görememiştir. Ocağın önünde oturan bir kızdan şüphelenince karşılığını vermiştir:

Ocağşi hbo davabi (x) Eve danayı bağladım

Kvabi davdgi lambaze (a) Kazanı koydum lambaya

Skamze tsetṣhli davante	(x)	İskemlede ateş yaktım
Mivel davcek sobaze	(a)	Gittim oturdum sobaya
Vallahi ṭḳvil ar viṭḳvi	(x)	Vallahi yalan söylemem
Çadis pkvili torbaze	(a)	Mısır unu torbada

(Veziroğlu, a.g.e.).

2.1.9.2. Murgul'dan Derlenen Atışmalar

-1-

Osman Aygüç Petek köyüne bir imeceye yardıma gitmiştir. İmece yapılacak yere Kürelileri almamışlardır. O köyden olan Sahte Dede isminde biriyle Osman Aygüç arasında tatlı bir atışma yaşanmıştır:

Sahte Dede:

Ah gidi Kuralılar	(x)
Burda ne ararsenuz	(a)
Odaya brağmış olsam	(x)
Ne b.ka yararsenuz	(a)

- “ararsenuz/ yararsenuz” tunç kafiyedir.

Osman Aygüç:

İki buçuk ehtiyar	(x)
Hersumi getirurlar	(a)
Anğma Kuralilari	(x)
İşuni bitururlar	(a)

Vururlar yuz degenek (x)

Yera ki yatururlar (a)

Odaya girarlar da (x)

Siza kollattururlar (a) (KK 3).

- “-tur-” zengin kafiyedir ve “-urlar” rediftir.

Yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-2-

Özmal’da İmamoğlu ismiyle bilinen sülaleye mensup Ali İnan ile oğlu Osman İnan arasında geçen atışmadır. Ali İnan, türküsüne cevap verdiği takdirde oğlunun imeceye gitmesine izin vereceğini söylemiştir ve atışma başlamıştır.

Ali İnan:

Aşıği gegithoves

Âşığını evlendirdiler

Bevri gakva derdebi

Çok derdin var

Osman İnan:

Ahali gamevçine

Yenisini buldum

Gadashnilia vardebi

Açmış güller

Ali İnan:

Cer ar dagakortzileb

Henüz evlendirmem

Getķinosna gverdebi

Ağırarak kalçaların

Osman İnan:

Baba damakortzile

Baba beni evlendir

Gida gida vberdebi

Gitgide yaşılanıyorum

Ali İnan:

Visakmot para mevgot

Çalışıp para kazanalım

Gavaķetot sergebi

Sergi yapalım

Osman İnan:

Uħmari beri ħara

İşe yaramaz ihtiyarsın

Bucur gulaş edrebi (Veziroğlu, a.g.e.).

Bucur'daki Gula'ya denksin

-3-

Tamamı on birli hece ölçüsünden oluşmaktadır. Âşık Osman, Triyal Yaylası'nda daracık tünel şeklinde oyuk olan kayadan niyet ederek geçmiştir ve yüksek bir zirveye çıkmıştır; burada uyuyakalmıştır. Rüyasında bir kızı görmüştür, kıza âşık olmuştur ve bu kızı bulmak için gurbete çıkmıştır. Şam'a kadar gitmiştir, Şam'daki bir çeşmede su içerken rüyasındaki kız karşısına çıkınca kıza bir dörtlük söylemiştir. Kız da Âşık Osman'a dörtlükle karşılık vermiştir:

Âşık Osman:

Benden aşnasına nasihat itsam (a)

Marifetli sözüm kolay tutulmaz (b)

On paydan birina hissedar olsam (a)

Hiçbiri elumdan daha kurtulmaz (b)

- “-sam” rediftir ve kafiye yoktur.
- “-tul-” zengin kafiye ve “-maz” rediftir.

Kız:

- Ayağum ulaşsa yedi kat yera (a)
 Gozum semavata çıkardı seyra (a)
 Aklum yitür olsa her hayri şerra (a)
 Arşîâlâ uzeruma ortulmaz (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

Âşık Osman:

- İlm-i nûcum ile duşup kalkaydum (c)
 İlm-i tabiblara biraz salkaydum (c)
 İlm-i hikmetle dünyayı çalkaydum (c)
 Miğrifeden kefdel daha mert olmaz (b)

- “-alk-” zengin kafiyedir ve “-aydum” rediftir.

Kız:

- Ülfetsuz insanun varmam yanına (a)
 Demam günah oldi girsem kanına (a)
 Bazilari benzer cennet koynına (a)
 Şaz vakite kem sözlari sert olmaz (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-ina” rediftir.

Âşık Osman:

- Sevilur meşrebun değil sen humar (a)
 Sana malik olan merhamet umar (a)
 Bir insanun cinsi olunca bimar (a)
 İkrâm ile sahibine at olmaz (b)

- “-mar” zengin kafiye ve redif yoktur.

Kız:

..... (a)

İşitsun kulağın kalsun lisanda (a)

Koti huy olunca bazı insanda (a)

Ona dina ile fayda şart olmaz (b)

- “-san-” zengin kafiye ve “-da” rediftir.

Âşık Osman:

Ey sevgilum bildum âşık olmuşsen (a)

Sual cevabuni benda bulursen (a)

Hakk emriyle sonra benum olursen (a)

İmtihansuz bu âşıkluk math olmaz (b)

- “-sen” rediftir ve kafiye yoktur.

Kız:

Ey sevdiğüm bildum âşık olmuşsen (a)

Vatanundan kalkup bura gelmişsen (a)

Ben senunim sen de benum olmuşsen (a)

Bu âşıkluk bağlanmamış math olmaz (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-mişsen” rediftir.

Âşık Osman:

- Ey sevgilum soyla ne ki bilursen (a)
- Sual cevabuni benda bulursen (a)
- Sonra Hakk emriyle benum olursen (a)
- İmtihansız bu âşıkluk meth olmaz (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-ursen” rediftir.

Kız:

- O nedur ki birbirina cenklaşur (a)
- Kâh biri yanılır bazi denklaşur (a)
- Kâh ayrılır kâh başlari eklaşur (a)
- O nedur ki birbirina katılmaz (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-laşur” rediftir.

Âşık Osman:

- Akıl fikir birbirine cenklaşur (a)
- Kâh biri yenilir bazi denklaşur (a)
- Kâh ayrılır kâh başlari eklaşur (a)
- Akıl fikir birbirina katılmaz (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-laşur” rediftir.

Kız:

- O nedur ki satsam etmaz akçeyi (a)
- Atsan kayaluğa yapar bahçeyi (a)
- Kaldurur kimini yıkar niceyi (a)
- Azi çoğı hiçbir şeyla tartılmaz (b)

- “-ce-/ -çe-” tam kafiyedir ve “-yi” rediftir.

Âşık Osman:

- O akıldur satsam etmez akçeyi (a)
 Atsam kayaluğa yapar bahçeyi (a)
 Kaldurur kimini yıkar niceyi (a)
 Tekmil akıl kuldan kula satılmaz (b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-ce-/ -çe-” tam kafiyedir ve “-yi” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle söylenmiştir. Boş bırakılan dize okunamamıştır. Çok önceleri bu anlatıya inanan gençler, kismetlerini görmek için önce mağaradan geçip sonra zirvede uyurlarmış. Bugün bu ritüel terk edilse de inanış kısmen devam etmektedir. Zirveye çıkan kişilerden oraya ait taş getirmesi istenir. Getirilen taş, yastık altına koyulup uykuya dalındığında kismetin görüleceğine inanılmaktadır.

-4-

Osman Subaşı ve Haşemoğlu ismiyle bilinen sülaleye mensup olan İlyas Yetiş arasında geçen atışmadır.

Osman Subaşı (Ağa):

Bu tekenun baş aşağı
 Sirke ile paça olur

İlyas Haşemoğlu:

Bu keçiyi kırkmiş olsak
 Guzel kilim, keçe olur

Osman Subaşı (Ağa):

Bu tekeyi satmış olsak

İki buçuk, üç olur

İlyas Haşemoğlu:

Burda tekeler ucuzdur

Orda dişi kaç olur (Veziroğlu, a.g.e.).

-5-

Kabaca köyünden ismi bilinmeyen biri ile Akantaş köyünden Osman Çavuş arasında geçen atışmadır.

Kabacalı:

Çven ki Bucur çamovalt

Papa demisriyalet

Biz ki Bucur'a geliriz

Papa hazırlayın

Osman Çavuş:

Tkven midhetçi çamodit

Puşçi gegisriyalet (Veziroğlu, a.g.e.).

Siz misafir gelin

Karnınız doysun

-6-

Bir Laz kız sevgilisine kaçmıştır fakat anlaşılamayınca baba evine geri dönmüştür. Bunun üzerine annesi kızına söylenmiştir ve kız da annesine cevap verince atışma başlamıştır:

Anne:

E kızum niye gittun

Nurettini zondiya

Kız:

Nasil gitmeseydum

Aldi ateş yandi ya

Anne:

Eller öyle demeyi

Dondi geri geldi ya

Kız:

Eller ne derse desun

O ki hovi endi ya (KK 9).

-7-

Damar beldesinin Yolaşan Malahallesi'ne -Gürcüce ismi Zansul- mensup bir âşık ile Ahmet Turan Batum'dan gelirken komşu ilçe olan Borçka'ya bağlı Murkviyet köyünde iki kıza âşık olmuşlardır ve ara sıra bu köyün düğünlerine gitmişler. Durumun farkına varan **Murkviyetliler**, bir düğünde atışmayı başlatmışlardır:

Ert kıde ak nu çamoğvalt

Bir daha buraya gelmeyin

Kaṭaphiyet Murkviyet

Kataphiyet Murkviyet

Murgullular:

Uçamuslel ver vikta

Gelmeden yapamayız

Urkviyet da Murkviyet

Urkviyet de Murkviyet

(Veziroğlu, a.g.e.).

-8-

Ahmet Turan 1913'te Balıkesir-Gönen'e gittiği zaman Gönenli biriyle yaptığı atışmadır.

Ahmet Turan:

Hey hemşerum neralisin (a)

Yabancı mi buralisin (a)

Anlaşılan paralisin (a)

Eğlan bir şey soracağım (b)

- “-ra-” tam kafiye ve “-lisin” rediftir.

Gönenli:

Bilamadum ne diyersin (a)

Niçun beni anğıyersin (a)

Ne iş için gidiyersin (a)

Tabancani goracağım (b)

- “-yersin” rediftir ve kafiye yoktur

Ahmet Turan:

Tabancayı kendum için (a)

Almışiyim derdum için (a)

Dar kalinca yardum için (a)

Sana niçun veracağım (b)

- “-dum” zengin kafiye ve “-içun” rediftir.

Gönenli:

Keratanun yuzina bak	(a)
Soyladugi sozina bak	(a)
Canavarun gozina bak	(a)
Kafanuzi kıracağım	(b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-ina bak” rediftir.

Ahmet Turan:

Yabancı mi bildun beni	(a)
Ara yera aldun beni	(a)
Sahipsuz mi bildun beni	(a)
Koya haber veracağım	(b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-dun beni” rediftir.

Gönenli:

Yiğit olan kaçır gidar	(a)
Yerdan goktan uçar gidar	(a)
Vatanından göçar gidar	(a)
Orda hukum suracağım	(b)

- “-ç-” yarım kafiyedir ve “-ar gidar” rediftir.

Ahmet Turan:

Nerdan geldun yavrum koğa	(a)
Ayağuni bastun poğa	(a)
Yesir gitti caket çoğa	(a)
Etrafuni saracağım	(b)

- “-oğ-” tam kafiye dir ve “-a” rediftir.

Gönenli:

Bombacidur aslum benum	(a)
Var midur hiç mislum benum	(a)
Erkek olur hasmum benum	(a)
Bu yolda şan veracağım	(b)

- “-um benum” rediftir ve kafiye yoktur.

Ahmet Turan:

Nişan aldum kucağuna	(a)
Rast geturdum bacağuna	(a)
İncir tiktum ocağuna	(a)
Muamele soracağım	(b)

- “-acağ-” zengin kafiye dir ve “-una” rediftir.

Ahmet Turan:

Bombacinun tayfasini	(a)
Haşr eylamiş kafesini	(a)
Biraderun nüfusini	(a)
Son nefesta goracağım	(b) (Veziroğlu, a.g.e.).

- “-sini” rediftir ve kafiye yoktur.

Tamamı sekizli hece ölçüsüyle söylenmiştir.

-9-

Petek köyünde Mevlüdağalar sülalesine mensup bir aileye misafir olarak giden Süleyman Kantaroğlu (Kantaroğlu Sulo) ile ev sahibi arasında yaşanan atışmadır.

Kantaroglu:

Maşallah bu saraya

Otuz iki direkli

Ev sahibi:

Bu yapıyı yapan usta

Yureklidur yürekli

Kantaroglu:

Oguma sofra gelsun

Baklavaylan börekli

Ev sahibi:

Evda hastalarum var

Dert, dert ustina ekli

Kantaroglu:

İnşallah şifa bulur

Ayağum mubarekli

Ev sahibi:

Allay sen olmiyasın

Kantaroglu Hevenkli (KK 21).

-10-

Akantaş köyünden Zekiye Şereflişan ile kızı Güner Yüksek arasında geçmektedir.

Güner Yüksek:

Ne gelan var ne gidan

Kapanmıştır yolumuz Annem

Zekiye Şereflişan:

Kaldukl uli ormanda

Ne olacak halumuz Guner

Güner Yüksek:

Selavat geturmaya

Tutulmiştir dilumuz Annem

Zekiye Şereflişan:

Vahti gelup geçiyer

Ayriluruz birumuz Guner

Güner Yüksek:

Gidamayiz bi yeri

Ahordadur malumuz Annem

Zekiye Şereflişan:

Koya gidamiyeruz

Hiç duşmiyer yolumuz Guner

Güner Yüksek:

Hep gurbetta kalmıştır

Çocuğ ıla çilumuz Annem

Zekiye Şereflişan:

Senelar gelur geçar

Ey gelecek yilumuz Guner (KK 32).

-11-

Askere gitme vakti yaklaşan Yüksel Aygüç, “pamuk eğirme” imecesine aksilikler yüzünden gidemese de ertesi gün imecenin yapılacağı köye ulaşmıştır. İmece yapılan yere geldiğini bildirmek için silah atmıştır. Bu sesi duyan sevgilisi, arkadaşlarıyla birlikte Yüksel Aygüç’e hemen bir dörtlük söylemişler:

Şube tecil etmaz mi (x)

Kırk altı kuresini (a)

Artuk canuma yetti (x)

Duşunmam gerisini (a)

- “-si-” tam kafiye dir ve “-ni” rediftir.

Yüksel Aygüç ve arkadaşları:

Tzuḥeli Gurbin tzavel (x)

Arabat molisukan (a)

Bagas ṭalahşi daviçi (x)

Gamovel gulis ukan (a)

Me ise gavel Gurbin (x)

Davṭsale molisukan (a)

Dün akşam Gurbin’e gittim

Araba ot ile (ot yüklü araba ile)

Baga’da çamurda kaldım

Çıktım heyecanla

Ben öyle gittim Gurbin’e

Boşalttım (arabayı) ot ilen

Kızlardan karşılık gelmeyince Yüksek Aygüç ve arkadaşları devam etmişler:

Ra lamazep gihtebe	(x)	Ne güzel yakışıyor
Tetri leçagi pırze	(a)	Beyaz yazma yüzüne
Hakk'tan lamazi hıra	(x)	Allah'tan(dır) güzelliğin
Muuhdavi ar gakva pırze	(a)	Yakışmayan bir şey yok yüzüne
Hatri ar damarçino	(x)	Hatırım sende kalmasın
Mets imigdiya pırze	(a) (KK 3).	Bende bakmışım yüzüne

-12

Hafız Mehmet Çirozoğlu ile Piroğlu sülalesine mensup olan ve Alo diye de bilinen Ali Yavuz arasında geçmektedir.

Mehmet Çirozoğlu:

Yeni bir mal almışım

Seni tutsam çobani

Ali Yavuz:

Soğradan ben gidarum

Evvel yolla babani

Mehmet Çirozoğlu:

Bu akşam misafirim

Guzel kızdur sobani

Ali Yavuz:

Ert semtze guda gıkida

Bir semtten tulum aldı

Ert semtidan sabani (Veziroğlu, a.g.e.).

Bir semtten de sabanı

-13-

Atışmalar aslen yüz yüze yapılırken bazen uzak yerlerde yaşayanlar arasında mektuplaşma yöntemiyle de yapılmaktadır. Murgul'daki Sadık Turan ile halasının oğlu olan ve Borçka'nın Ormanlı köyünde imamlık görevinde bulunan Süleyman Mert arasında 1970'te yaptıkları atışma, bu istisnaya örnektir:

Sadık Turan:

Selamunaleykum sayin azizum (a)

Nasil hâlun keyfun sormak istarum (b)

Baldan tatli hem şekerden lezizum (a)

Can arz etti sizi gormak istarum (b)

- “-ziz-” zengin kafiye ve “-um” rediftir.
- “-or-” tam kafiye ve “-mak istarum” rediftir.

Teşrif buyur çıkmaz ayun beşinda (c)

Toplanalum hep bir masa başinda (c)

Rakı kadehlari bir bir peşinda (c)

Muhabbet divani kurmak istarum (b)

- “-ş-” yarım kafiye ve “-inda” rediftir.

Durumumi bilen kusura bakmaz (ç)

Nikâhli izinsuz evinden çıkmaz (ç)

Gelmek istiyorum fabrika brakmaz (ç)

Sizinle hasbihâl olmak istarum (b)

- “-k-” yarım kafiye ve “-maz” rediftir.

Kapi başlarında okunur kaydun (d)

Murgul'da imamluk tacini geydun (d)

Evveldan ey iduk şimdi ne duydun (d)

Bu hususta cevap almak istarum (b)

- “-ydun” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

Bayramdan bayrama dostlar yoklanur (e)

Bizum hoca cübbesinde saklanur (e)

Bilmam Omana'da neyi koklanur (e)

Sihriniza ben da ermek istarum (b)

- “-kla-” zengin kafiyedir ve “-nur” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Üçüncü ve dördüncü dörtlüklerin son mısralarında “-l-” yarım kafiyedir ve “-mak istarum” rediftir. Diğer dörtlüklerin son mısralarında “-r-” yarım kafiyedir ve “-mak istarum” rediftir.

Süleyman Mert:

Ve aleykumselam destani alduk (a)

Cevap yazmasinun geldi zamani (b)

Guzel sozlaruna pek memnun kalduk (a)

Tatli dil bal edar oti samani (b)

- “alduk/ kalduk” tunç kafiyedir.
- “-aman-” zengin kafiyedir ve “-i” rediftir.

Nasil ki arz edar bizlari sizlar (c)

Aynen arzularuz sizi da bizlar (c)

Meşguliyet artar azalur izlar (c)

Goruşmaya felek vermaz amani (b)

- “-iz-” tam kafiye ve “-lar” rediftir.

Goruşmamuz için çıkmaz ay gelsun (ç)

Birindan başla da beşi say gelsun (ç)

Rakı senun olsun bana çay gelsun (ç)

Hoca içki içsa kalmaz imani (b)

- “-ay” tam kafiye ve “gelsun” rediftir.

Tez tez goruşmamız geçar meramdan (d)

Seçmak lazim helal işi heramdan (d)

Sofi gibi bahsedarsin bayramdan (d)

Haftada bir kılmaz ikan cumani (b)

- “-ram-” zengin kafiye ve “-dan” rediftir.

Mektupta minneta çok gidiyorsun (e)

Bana tenezzülsüz kişi diyorsun (e)

Usteluk küsmadan bahsediyorsun (e)

Kabul edamayız boyle demani (b)

- “-yorsun” rediftir ve kafiye yoktur.

Siz gelun buriya yeruz meyvadan (f)

Hem kuymak yaparuz yağlı tavadan (f)

Nasip alursinuz temiz havadan (f)

Burda yok Murgul’un aci dumani (b)

- “-va-” tam kafiye ve “-dan” rediftir.

Ben gelamiyorum işlarum çoktur (g)

Fakat sizun gibi nikâhlum yoktur (g)

Kocan fabrikaysa işunuz b.ktur (g)

Akşamlari açturursa tumani (b)

- “-ok-” tam kafiye dir ve “-tur” rediftir.

Mektubunda guldur sakın ağlatma (ğ)

Suleyman şairdur ona laf atma (ğ)

Kenduni destanci safhina katma (ğ)

Ne sazi anlarsin ne da kemani (b)

- “-at-” tam kafiye dir ve “-ma” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Dörtlüklerin son mısralarında “-man-” zengin kafiye dir ve “-i” rediftir.

Sadık Turan:

Fermanunuza karşılık yazeyim birkaç kelam (a)

Selamuna bil mukabil olsun aleykumselam (a)

Ey midurlar hane halki nasıl Nazmiye halam (a)

Bil cumlenuzun hasreti her an gözümde tutar (b)

- “-lam” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Halamoğlu ilk evvela hâl hatruni soreyim (c)

Destanuna birkaç satır ben de cevap vereyim (c)

Temennum bu her daima sizi böyle göreyim (c)

Bir vesile aramızda belki muhabbet artar (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-eyim” rediftir.

- İki satir pusulama yazmışsin bir nağmeyi (ç)
 Cemağetilan beraber nikâhladun cameyi (ç)
 Bir gun kılmak istiyerum huzurunda cumayi (ç)
 Kırk cemağetun içinde belki evliya çatar (ç)

- “-ma-/-me-“ tam kafiyedir ve “-yi” rediftir.

- Sizun ne zaman bitacak bilmam sıkı işunuz (d)
 Zaten ne zaman sorarsan sıkıntıda başunuz (d)
 Ne olacak iş yerinda geldi isa çışunuz (d)
 İşuni terk edamazsin pantolun b.ka batar (b)

- “-ş-” yarım kafiyedir ve “unuz” rediftir.

- İnsanoğli bir beşerdur bilmadan ne kusur işlar (e)
 Anlayışli davranmalı yuvarlanmasun taşlar (e)
 Hutbedan enan her imam şairluga mi başlar (e)
 Dikkatli ol uçurumdan seni şeytanlar itar (e)

- “-şlar” zengin kafiyedir ve redif yoktur.

- Haftada bir cuma gelir o da bizce kilinmaz (f)
 Bu sozunuz baki kalsun defterumdan silinmaz (f)
 Günaha vasıl olmayun iman kimda bilinmaz (f)
 Kulağuna küpe olsun yevm-i kıyama kadar (b)

- “-il-” tam kafiyedir ve “-inmaz” rediftir.

Sizun sevabunuz çoktur kabul olur tovbunuz (g)

Dilarum iki cihanda daim olsun cubbenuz (g)

İnşallah yevm-i kıyamda cennet olur turbenuz (g)

Eger orda görüşürsak beni azaptan kurtar (b)

- “-be-” tam kafiye dir ve “-nuz” rediftir.

Senun gibi bir beytullah yakışur soyunuza (ğ)

Cesaretuna aşk olsun guvandun neyunuza (ğ)

Harcamasini istamam lazimsin koyunuza (ğ)

Sizi Ormanli koyina seçmaliydilar muhtar (b)

- “-y-” yarım kafiye dir ve “-unuza” rediftir.

Yine kabahet sizundur ters damaruma bastun (h)

Kafami kır kalbi kırma eğer var isa kastun (h)

Çocuğı bile tutarum daima kendumdan ustun (h)

Yalnuz hoş kenduni gorma her kalpta aslan yatar (b)

- “-stun” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Meyvalarunuz çok isa sirke yapun içaruz (ı)

Bir vesile sebep olur rakıdan vazgeçaruz (ı)

Belki evliya olup da senun ilan uçaruz (ı)

Halamoğlu senun forsun ancak camedada cortar (b)

- “-ç-” yarım kafiye dir ve “-aruz” rediftir.

Rakıyı şaka yazmıştım hoş içurmazdum sayı (i)

Halamoğlu demlanmış çay beklar mi çıkmaz ayı (i)

Oriya gondariyerum siza bir paket çayı (i)

Afiyet şeker bal olsun soni gelana kadar (b)

- “-ayı” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Sizun oranun meyvası bizim mezreda orman (j)

Benim için ikisi bir o ki gozumla gormam (j)

Faydasız kilisenun papazı kimdur sormam (j)

Dost hisimsiz ki yeniyer o siza ancak yetar (b)

- “-or-” tam kafiye dir ve “-mam” rediftir.

Bana eyi tutun ayır bir kiloluk çuvala (k)

Sen o yağlı kuymağuni kendun için tavala (k)

Sizun orda kampara çok çalilersin kavala (k)

Bilmam neya istinaden boş yera dilun otar (b)

- “-vala” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Seni yetişturan hoca hiç etmedi mi vaiz (l)

Âşık ilan boy ölçüşmaz herkes a değil caiz (l)

Sana peşin soylileyim ustina gelur faiz (l)

Sonra darılmak olmasun bendan sana bir ihtar (b)

- “-aiz” zengin kafiye dir ve redif yoktur.

Sen bir ilm-i beytullahsin şanun oyle dolaşur (m)

Benum da bestekârluğum soza kadar ulaşur (m)

Biz ilan muhattap olma beynamazluk bulaşur (m)

Dilarum başarunuzi benumki burda bitar (b)

- “-la-” tam kafiye dir ve “-şur” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Altıncı, yedinci, sekizinci, on birinci, on dördüncü dörtlüklerin son mısralarında “-dar/-tar” zengin kafiye dir ve redif yoktur. Diğer dörtlüklerin son mısralarında “-t-” yarım kafiye dir ve “-ar” rediftir.

Süleyman Mert:

Mademki heves eyladun bir âşık olmasini (a)

Ograteyim da şair ol destan yaz beni kibi (b)

Sayemuzda ariyersin mertebe bulmasini (a)

Cumanun feyzindan olan perşembe guni kibi (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-masini” rediftir.
- “-n-” yarım kafiye dir ve “-i kibi” rediftir.

Yalançi pehlivan gibi bare atma çalumi (c)

Daha dun bir bugun iki ela aldun kalemi (c)

Ben da destanciyim diye guldurursin âlemi (c)

Kenduni niğmet sayarsin mercimek deni kibi (b)

- “-m-” yarım kafiye dir ve “-i” rediftir.

Beni davet etmadun mi ıkma  ayun be ında ()

Ben da ziyaret e ladum bir haftanun pe ında ()

Yetar ki siz da buyurun gelecek ay başında ()

Goralum gul cernaluni  ohretun teni kibi (b)

- “- -” yarım kafiyedir ve “-ında” rediftir.

İki lokma ekme umuz vardur dostlar buyurun (d)

Soframuzda yavan ya  i karnunuzi doyurun (d)

Destanlarla ilan edup el  lema duyurun (d)

Bir paket çay gondarmakla gorundun gani kibi (b)

- “-yur-” zengin kafiyedir ve “-un” rediftir

Hem samimiyet istarsin hem da alum satarsin (e)

Yuzuma kardeş gorunup pe umdan ta  atarsin (e)

Ozuni amur e lama yine kendun batarsin (e)

Yevm-i kıyami ararken olursin fâni kibi (b)

- “-at-” tam kafiyedir ve “-arsin” rediftir.

Destanunda begandun mi nasihat ba lamani (f)

Kendun hatırlamiyersin hiç kusur i lamani (f)

Karanluklarla gizlanup insani ta lamani (f)

Bir ak am bizi korkuttun derenun cini gibi (b)

- “- -” yarım kafiyedir ve “-lamani” rediftir.

İş yerinda tuvalettan uzak değil yolumuz (g)

Çişum gelsa hiç darlanmam orman saği solumuz (g)

Biz namaz kılan kişiler temizdur pantolumuz (g)

Beynamazlar g.ti b.kli gezarlar seni kibi (b)

- “ol-” tam kafiye dir ve “-umuz” rediftir.

Tutuni Tekela verdum in hisardan al da git (g)

Sana kaval gondareyim çoban gibi çal da git (g)

Kuymağı ki beganmadun şimdi çorlan yal da git (g)

Leğen ilan salapava doldur ye sini kibi (b)

- “-al-” tam kafiye dir ve “da git” rediftir.

Benum ilan yarış edan uymalidur huyuma (ğ)

Elbetta ki şair isam yakişurum soyuma (ğ)

Bendan da sana bir ihtar dokunursan tuyuma (ğ)

Yoktan eluma bulaşma pirenun kani kibi (b)

- “-y-” yarım kafiye dir ve “-uma” rediftir.

Sozumi tut dikan olma sana bakan gozlara (h)

Zarar etmaz aramuzda çamur sursak yuzlara (h)

Cemağeti karuşturma şahsa ait sozlara (h)

Sonra postun para etmaz zerdeve goni kibi (b)

- “-z-” yarım kafiye dir ve “-lara” rediftir.

Daha abdesti almadan ariyersin uçmayi (i)

Hem sirkedan hem rakıdan istiyersin içmayi (i)

Nerda gordun oyle tarla ekilmadan biçmayi (i)

Ahiretta mekânun olur tavuğun pini kibi (b)

- “-ç-” yarım kafiyedir ve “-mayi” rediftir.

Bu dünyada işun iştur eğer boki çıkmasa (i)

Cenk ettugun şair seni tepe usti yıkmasa (i)

Aitli duman dokunup koklaruni yakmasa (i)

Bıyığundan bir ip çıkar keçinun yuni kibi (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-masa” rediftir.

Bıyığun kuyruğı midur yuregunda aslanun (j)

Aslandan talaşı yoktur senun şair ustanun (j)

Aslan zaten nasıl yaşar yureginda hastanun (j)

Yuzunda rengun kalmamış parlamiş çini kibi (b)

- “-an-” tam kafiyedir ve “-un” rediftir.

Bizum burda meyvemuzi ettun ormana ayar (k)

Ormanda motzvi bulunur git da ye karnun doyar (k)

Hem karayemiş toplarsin hem da pantayi soyar (k)

Totlarunla boğazuna tepiştur huni kibi (b)

- “-yar” zengin kafiyedir ve radif yoktur.

- Daha fazla dokunamam açmiyalum arayı (l)
 Yavaş yavaş barışmaya geturalum sirayı (l)
 Artuk tedavi edeyim bundan sonra yarayı (l)
 Ağlar isan so edeyim okşayup ninni kibi (b)
- “-ra-” tam kafiye ve “-yi” rediftir.

- Selamum var destanumi dinliyanlar olursa (m)
 Var olsunlar sozumuzi anliyanlar olursa (m)
 Yarişan iki şairi bilmiyanlar olursa (m)
 Hala oğli sayılurlar birbiri yani gibi (b)
- “-i-” yarım kafiye ve “-yanlar” rediftir.

- Biri Murgul, Suleyman bu cevabi verandur (n)
 İkisi da destancılık manasına erandur (n)
 İsimlari dilda gezar hukumdar şani kibi (b)
- “erandur/ verandur” tunç kafiye.

Dörtlük nazım birimiyle yazılan destan, üç mısralık bentle bitirilmiştir. On beşli hece ölçüsünden oluşmaktadır. Dörtlüklerin son mısralarında ve bendin son mısrasında “-ni” tam kafiye ve “kibi” rediftir.

Sadık Turan:

- Takdira layık oldunuz hak ettunuz yuz puan (a)
 Tarihî bilgiya sahip bulunmaz sizi gibi (b)
 Geçtunuz Âşık Veysel’i daha ileri devam (a)
 Sakın gaflet uykusina kalmayun bizi gibi (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve radif yoktur.
- “-iz-” tam kafiyedir ve “-i gibi” rediftir.

Sağı soluni ey ogran o ki çıktun talima (c)

Alçak gonulli davranduk soktun bizi çalima (c)

Halamoğlu eger bir gun duştun isan eluma (c)

Yukse sesla melaturum kurt kapmış kuzi gibi (b)

- “-m-” yarım kafiyedir ve “-a” rediftir.

Destancılık Hakk vergisi değildir havas ilan (ç)

Fakat yine sizun gibi diyamam şives ilan (ç)

Ahiretta iki yol var oğraşma kumes ilan (ç)

O pina kendun duşarsın Hindistan kazi gibi (b)

- “-es” tam kafiyedir ve “ilan” rediftir.

Eger gormak istiyersen cemalini şohretun (d)

Çoroh ağzında çadır aç tatmin olur şehvetun (d)

Yazuk o imam oğluna mesleguni mahvettun (d)

İmanuna perde çekten örümcek izi gibi (b)

- “-et-” tam kafiyedir ve “-un” rediftir.

İki lokma ekmek dersan herkesta var bilurum (e)

Senun gibi pehrizum yok yerum ne ki bilurum (e)

Uzum incir zamanında belki gene gelurum (e)

Arzumi eda edarum geçmişün farzi gibi (b)

- “-l-” yarım kafiyedir ve “-urum” rediftir.

Destancılık bir sohbetur samimiyeti bozmaz (f)

Bu işun erbabi olan name yazmaktan bezmaz (f)

Hazimli olmiyan kişi destani zaten yazmaz (f)

Terefeyni davranalum efendi tarzi gibi (b)

- “-z-” yarım kafiyedir ve “-maz” rediftir.

Sizun ormanda su var mi çışuni ki yaparsin (g)

Avucuna işayup da g.tuni mi yikarsin (g)

Temiz diye o getilan hutbeya mi çıkarsin (g)

Sana bir matara lazım tekelnun gurzi gibi (b)

- “-ar-” tam kafiyedir ve “-sin” rediftir.

Tekel’den paket alurum minnetum yok tutuna (ğ)

Hem sozi davet edarsin hem da gidar betuna (ğ)

O çoban kavalasini supap eyla g.tuna (ğ)

Hem çalar hem da oynarsin randovi kızı gibi (b)

- “-tun-” zengin kafiyedir ve “-a” rediftir.

Sana bir şiş gondareyim kamparayı delarsin (h)

Dokuz dilli kavalaya arajmanlar çalarsin (h)

Salapayı eyi sakla acıktun mi yalarsin (h)

Karnun doyar keyflanursin eşegün bozi gibi (b)

- “-lar” zengin kafiyedir ve “-sin” rediftir.

Takdir etmaya mecburim dostlukta soyunuza (1)

Sirtuna hiç binmadum ki bilsaydum huyunuza (1)

Timar görmüş sipa gibi doktunuz tuyenizi (1)

Yokuşluğun da çok serttur motorun hızı gibi (b)

- “-y-” yarım kafiyedir ve “-unuza” rediftir.

Hiç mi kıymetumuz yoktur zerdeve goni kadar (i)

Demak bizi gormiyersin mercimek deni kadar (i)

Haberum yok aç karnumda pislarum seni kadar (i)

Usta kurdun karşısında zıplama tazi gibi (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-i kadar” rediftir.

Senun kadar tahsilum yok fakat okur yazarum (j)

Muhtaç olsam senun gibi imtihana gazarum (j)

Kenduna çok guvanma ki sonra seni bozarum (j)

Çok yuksektan kertiyersin Podocur Lazi gibi (b)

- “-zar-” zengin kafiyedir ve “-um” rediftir.

Kotulukla benum ilan kimse başa çıkamaz (k)

Senun gibi on tanesi yine beni yıkamaz (k)

Bizum burda kari derlar kim ki bıyuğ brakamaz (k)

Sen da onlara dâhilsin kosenun kızı gibi (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-amaz” rediftir.

- Bıyığuma ne sataştun giriyersin beynuma (l)
 Eger gunahi var isa olsun benum boynuma (l)
 Senun gibi bıyığsuzi aliyerum koynuma (l)
 Hele erkegun tuysuzi gorunur cazi gibi (b)
- “-yn-” tam kafiye dir ve “-uma” rediftir.

- Bahtiyarim bir hocayla irtibatumuz vardur (m)
 Tedbirliyim her hususta tertibatumuz vardur (m)
 En az yine sizun kadar itikatumuz vardur (m)
 Senun ruhuni bilurum kalbumun ozi gibi (b)
- “-at-” tam kafiye dir ve “-umuz vardur” rediftir.

- Sana karşı beyluk yapmam İran’da tahtum olsa (n)
 Yeni gorunacak kadar talihli bahtum olsa (n)
 Seni çoktan sus edardum o eski vahtum olsa (n)
 Eyvallah demam on tane olsaydı sizi gibi (b)
- “-aht” zengin kafiye dir ve “-um olsa” rediftir.

- Hangi medreseda gordun şairlugun dersini (o)
 Sen da takilmek istarsin bestekârluk forsini (o)
 Ey bilursin hâlâ zaten geyar kimun fesini (o)
 Seni kırpıntı yerina doğrarum terzi gibi (b)
- “-s-” yarım kafiye dir ve “-ini” rediftir.

- Dinliyanlar takdir etsun bu muhabbet gunini (ö)
 Siza heba ediyerum zerdevenun donini (ö)
 Destanumuz hitam bulsun bağliyalum sonini (ö)
 Şimdi dinlat kavaluni âşiklar sazi gibi (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-ini” rediftir.

Dörtlük nazım birimi on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır. İkinci, on birinci, on dördüncü, on yedinci dörtlüklerin son mısralarında “gibi” rediftir ve kafiye yoktur. Düğer dörtlüklerin son mısralarında “-z-” yarım kafiyedir ve “-i gibi” rediftir.

Süleyman Mert:

- Ey Sadık Bey bu uçunci destanuna cevaptur (a)
 Okuyup da düşünceya dalmalisin hay oğul (b)
 Haddini bilmaz kişiya yol gostarmak sevaptur (a)
 Yavaş yavaş menziluna varmalisin hay oğul (b)

- “-evap-” zengin kafiyedir ve “-tur” rediftir.
- “-malisin hay oğul” rediftir ve kafiye yoktur.

- Doğri soza doğri derlar soyliyan düşman olsa (c)
 Suçunuz belki affolur gonlunuz pişman olsa (c)
 Cahildan zayıf kişi yok ne kadar şişman olsa (c)
 Akıllanup doğri yola gelmalisin hay oğul (b)

- “-şman” zengin kafiyedir ve “olsa” rediftir.

Bana çok hakaret ettun ama yine kızmadum (ç)

Samimiyettan sayarek kotiluga bozmadum (ç)

Bence karınca kadarsin yine seni ezmadum (ç)

Buni bilup şükredici olmalisin hay oğul (b)

- “-z-” yarım kafiye dir ve “-madum” rediftir.

Zannetma ki koti destan yazmasini bilamam (d)

Sendan fena yazarum da kusuruna kalamam (d)

Bana amsal olmiyana boy ölçuşur olamam (d)

Başaramiyacağun iştan yılmalsin hay oğul (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-amam” rediftir.

Şair dikkat eylamali yazı ile lisana (e)

Sozlari ders olmalidur okuyan her insana (e)

Sana nasihat eylarum sozlaruma kansana (e)

Boş kalma her bir ilimla dolmalisin hay oğul (b)

- “-san-” zengin kafiye dir ve “-a” rediftir.

Ben pehrizkâr bir kişiyim ne bulursam yiyamam (f)

Sozumi bilanlardanim olur olmaz diyamam (f)

Edep libasini açup arsızluğu geyamam (f)

Medeniyet sahasına girmalsin hay oğul (b)

- “-amam” rediftir ve kafiye yoktur.

Bilmam nerda oğrandun ne bulursan yemasini (g)

Cahilluk ne çetin şeydur bilmazsin demasini (g)

Şair isan bu şiirun tarif et şemasini (g)

Bilmiyersan bilanlara sormalisin hay oğul (b)

- -ema-” zengin kafiye dir ve “-sini” rediftir.

Benum gibi pehrizkâr ol yema ne ki bulursin (ğ)

Kemuksuz baluk rastlarsa sonra pişman olursin (ğ)

Belki doktora gitmasan ilaci da alursin (ğ)

Şimdi yuzun kızarmasun solmalisin hay oğul (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-ursin” rediftir.

İmtihana gezdum isam demek bir şey bilurdum (h)

Bilmasaydum senun gibi kara cahil kalurdum (h)

Belki da ders almak için huzuruna gelurdum (h)

Cahilluk başa beladur bilmalisin hay oğul (b)

- “-l-” yarım kafiye dir ve “-urdum” rediftir.

Erişmak fena bir şey mi daim yuksek makama (ı)

İmtihanda guvanum var yine kendi zekâma (ı)

Yoksa çok mi goriyersin ne yapıştun yakama (ı)

Çalışarak başarıya ermalisin hay oğul (b)

- “-kam-” zengin kafiye dir ve “-a” rediftir.

- Yalnız bir destani yazmak değil asıl marifet (i)
 Esas şair kima derlar bir da oni tarif et (i)
 Bu sozlarumdan hisse al kenduni da arif et (i)
 İlim meydanında irfan sermalisin hay oğul (b)
- “-arif et” zengin kafiye ve redif yoktur.

- Ne bir dindan ilmun vardır ne da fâni dünyadan (j)
 Ne fendan ne edebiyattan ne fizik kimyadan (j)
 Marangoz da değilsin ki bilsan biçki gonyadan (j)
 Ne olduğunun farkına varmalisin hay oğul (b)
- “-ya-” tam kafiye ve “-dan” rediftir.

- Pötoçur siza yakındur alay etma Laz ilan (k)
 Burnuni her b.ka sokma birluk olup kaz ilan (k)
 İstamazdum sizi kırmak boyle koti soz ilan (k)
 Ama kabahati senda gormalisin hay oğul (b)
- “-z-” yarım kafiye ve “ilan” rediftir.

- İstar bir iki haneyi dokuneyim yavaştan (l)
 Mademki hoşlanıyorsun benum ila savaştan (l)
 Biraz yağini sureyim doymazsan boş lavaştan (l)
 Meramum ağlatmak değil gulmalisin hay oğul (b)
- “-avaş-” zengin kafiye ve “-tan” rediftir.

Benum kadar ş.çman için sepet kadar g.t lazım (m)

O karnuni doyurmaya yarum merak ot lazım (m)

Tabi tatmin olman için eşek değil at lazım (m)

Boyuna göre ölçuni almalisin hay oğul (b)

- “-t-” yarım kafiye ve “lazım” rediftir.

Once teypa destan oku sonra dinla sesuni (n)

Hadduni bilmek istarsan sesundan al dersuni (n)

Neya benzar anlar isan unutursin hersuni (n)

Kulağuni darabaya surmalisin hay oğul (b)

- “-s-” yarım kafiye ve “-uni” rediftir.

Bıyug dersan herkesta var siza beyan olunur (o)

Bıyugun kıldan ibaret kedida da bulunur (o)

Kıl dersan her yerda bitar haftada bir yolunur (o)

Başini değil dibini yolmalisin hay oğul (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-unur” rediftir.

Beni hedef sen eyladun hakareti çok ettun (ö)

Ben seni adam sayarken sen kenduni b.k ettun (ö)

Hâluni perişan edup şerefuni yok ettun (ö)

Beni değil sen kenduni vurmalsin hay oğul (b)

- “-ok-” tam kafiye ve “ettun” rediftir.

Daha koti yazmasini yakıştırırmam şanuma (p)

Yarun yuz yuzi goracak gelur isan yanuma (p)

Sonında hiç hatir etmam çok uylama canuma (p)

İleri gitma yerunda kalmalısın hay oğul (b)

- “-an-” tam kafiyedir ve “-uma” rediftir.

Efendi ol o ki girdun otuz iki yaşına (r)

Sabirli ol ki varasın buna ilmun başına (r)

Sual sorsam manasına olamazsın aşına (r)

Sorsam soruma cevap vermalısın hay oğul (b)

- “-aş-” tam kafiyedir ve “-ina” rediftir.

Daima ricam vardur zayıflatma dinuni (s)

Uçurumdan selameta doğru çevir yonuni (s)

Muslimansın boş geçurma kıymetli her gununi (s)

Emr-i Hakk’tur namazuni kılmalısın hay oğul (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-uni” rediftir.

Kor şeytana esir olma aklun fikrun hur olsun (ş)

İnsafı eldan bırakma kalbun daim nur olsun (ş)

Kimseya kin beslama ki gonlunda huzur olsun (ş)

Ağliyanun gozyaşını silmalısın hay oğul (b)

- “-ur” tam kafiyedir ve “olsun” rediftir

- Fazla uzun yazmıyerum kısa kestum davayi (t)
 Kusuruma bakmayunuz siz eylayun duayi (t)
 Şair Suleyman'a bakma o bilur her havayi (t)
 Sen da yalandan sazuni çalmalisin hay oğul (b)
- “-a-” yarım kafiye ve “-yi” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Dörtlüklerin son mısralarında “-l-” ve “-r-” yarım kafiye, “-malisin hay oğul” rediftir.

Sadık Turan:

- Halamoğlu bu dördinci destanunun cevabi (a)
 Sevgi samimiyet doli selam siza azizum (b)
 Yoli erkânî oğratup kazandunuz sevabi (a)
 Haddini bilanlardanim bakma biza azizum (b)
- “-evab-” zengin kafiye ve “-i” rediftir.
 - “-iz-” tam kafiye ve “-a azizum” rediftir.

- Ne beyt idi ne da name okuduk bir fermani (c)
 Bin bir aslina hakaret vermadunuz amani (c)
 Öğreteyim kimlugumi gelmiş iken zamani (c)
 Her bir dildan çaldururum telsuz saza azizum (b)
- “-man-” zengin kafiye ve “-i” rediftir.

- Yuz yuza gelana kadar olur bizda düşmanluk (ç)
 Kayda değer suçum yok ki duymış olsam pişmanluk (ç)
 Anatomi bir ergenluk zayıfluk ve şişmanluk (ç)
 Alevlanmak istiyersan ufur koza azizum (b)

- “-şman-” zengin kafiyedir ve “-luk” rediftir.

Ceffel kelam soz demam ki birisina dokunsun (d)

Herkes hoş Suleyman değil hakkı sübut takınsun (d)

Alık olan ulemanun golgesinden sakınsun (d)

İnsanlar müsavi olsa tutmaz hiza azizum (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-sun” rediftir.

Gayet tabi tahsilun var okudunuz ortayi (e)

Gene kara cahil ilan çekiyersin oltayi (e)

Acdadunuza yakışmaz taş vurma baltayi (e)

Biraz tedbirli davransan olmaz kaza azizum (b)

- “-ta-” tam kafiyedir ve “-yi” rediftir.

Soz lastik gibi uzanur ne tarafa çekarsan (f)

Dilun hoş kemugi yoktur habaseta dokarsan (f)

Sozi dari deni gibi sağa sola ekarsan (f)

Bira on misli biçarsin mahsul siza azizum (b)

- “-k-” yarım kafiyedir ve “-arsan” rediftir.

Destan ben için çok basit, marifet saymiyerum (g)

Kenduni bir şey zannettun sana ki uymiyerum (g)

İşte buyur hodri meydan sozumdan caymiyerum (g)

O zaman Hakk’a yalvarun çokun diza azizum (b)

- “-y-” yarım kafiyedir ve “-miyerum” rediftir.

İlmi ulemasin fakat tecrüben yok yanarum (ğ)

Usta olan bıçki gonya lüzum gormaz sanarum (ğ)

Senun gibi bir koğugi baltaylan da yonarum (ğ)

Din erbabi destan yazmaz bakar cuza azizum (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-arum” rediftir.

Soydunuz gelmiş geçmiştan dinlattunuz masali (h)

G.tuna kalsa kimseyi gormiyersin emsali (h)

Kenduni teraziya koy yüz gram fistik misali (h)

Hemen kara sinek gibi siçma beza azizum (b)

- “-sal-” zengin kafiyedir ve “-i” rediftir.

Her sozunuz niğmet olsun çiğnamadan yutmayun (ı)

Eger azmedilmaz isa başkasına atmayun (ı)

Hâkimiyet sizun olsun ama çalim satmayun (ı)

Karşunda hakir kişi yok degmaz poza azizum (b)

- “-t-” yarım kafiyedir ve “-mayun” rediftir.

Sizi biz takdir edaruz sen kenduni suslama (i)

Hezeyane tavisir takup ulemaluk taslama (i)

Şakayi gerçega alup kimseya kin beslama (i)

Biza bakma hazimliyuz her bir soza azizum (b)

- “-sla-” zengin kafiyedir ve “-ma” rediftir.

Esas şair olan zümre hiçbir soza arlanmaz (j)

Aldugi dersi ifaya çalışursa darlanmaz (j)

Cesaretina guvanan hiçbir yerda zorlanmaz (j)

Mağlup olmiyacaguma ettum imza azizum (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-lanmaz” rediftir.

Belki muvaffak olursin uğraş sonina kadar (k)

Darlanmanun alin teri geçsun donina kadar (k)

Biliyerum taranuzi ölçtum enina kadar (k)

Acı biber suyi gibi girdun goza azizum (b)

- “-n-” yarım kafiyedir ve “-ina kadar” rediftir.

Ben bestelarum sen oku o ki eydur sesunuz (l)

Güzel solistluk yaparsin yerindadur susunuz (l)

Sahnedi rağbet gorursin alkiş toplar forsunuz (l)

Nebati margarin gibi çıktun yuza azizum (b)

- “-s-” yarım kafiyedir ve “-unuz” rediftir.

Hiç kimseyi hakir gormam kasideciyim kısmen (m)

Kişizadeluk gerekur kıyas edilmaz ismen (m)

Hak edana esirgamam yuzina derum resmen (m)

Dila yakıştuktan sonra kalem yazar azizum (b)

- “-sm-” tam kafiyedir ve “-en” rediftir.

Koti diye ad edildi kitabetten yazumuz (n)

Halazadem olduğundan geçiyerdi nazumuz (n)

İzzet-i nefsi rencide etmaz hiçbir sozumuz (n)

Sizilan boy ölçüşan kim, ettun azar azizum (b)

- “-muz” rediftir ve kafiye yoktur.

Sen yarum merak ot gondar bir sepet b.k alursin (o)

Kışluk istikakun olur belki memnun kalursin (o)

Her hoş tadına baktun ki ölçisini bilursin (o)

Eşegunki boş kalmasun oda siza azizum (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-ursin” rediftir.

Bilmam maksadun nedur ki kıllı kılsuz sorarsin (ö)

Kısır komşun var midur ki yolunmişi ararsin (ö)

Gel da bir muayene et uzamışsa tararsin (ö)

Maşallahsuz bakmiyasın olur nazar azizum (b)

- “-rar-” zengin kafiye ve “-sin” rediftir.

İftihar etman lazım ki muhatap oldum sana (p)

Beterun beteri vardır şükretmalisin buna (p)

Yabancı gibi davranma biraz yakın ol cana (p)

Bu davranış dost bağıni tezdan bozar azizum (b)

- “-n-” yarım kafiye ve “-a” rediftir.

Daha koti yazmasına cesaretün var isa (r)

Bildüğünden geri kalma senün için kâr isa (r)

Nasihati kenduna yap aklun fikrun hur isa (r)

Korkma bendan hiçbir zarar gelmez size azizum (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-isa” rediftir.

Olan sen evliya misin tabir ettün düşümi (s)

Hesabun çok kuvvetlidir oğranmışsin yaşumi (s)

Kırk beş kadar yoli var sen hazırla komşumi (s)

Başına duvak takarum benzar kiza azizum (b)

- “-şum-” zengin kafiyedir ve “-i” rediftir.

Sana açık soyliyeyim benum fikrum bozuktur (ş)

Benum ilan bacak germa gençliğuna yazuktur (ş)

Bilmiş ol ki bunun soni uci sivri kazuktur (ş)

Ayağün kayar düşarsın olur kaza azizum (b)

- “-zuk-” zengin kafiyedir ve “-tur” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır. On beşinci, on altıncı, on yedinci, on sekizinci dörtlüklerin son mısralarında “-zar” tam kafiyedir ve “azizum” rediftir. Diğer dörtlüklerin son mısralarında “-za” tam kadiyedir ve “azizum” rediftir.

Süleyman Mert:

Melekoğlu yazar ferman olmış dedük mestane (a)

Epey aferun topladun hayde şan senun olsun (b)

Beni da mecbur eyladun dordinci kez destane (a)

Cevabuna cevap değil son ferman senun olsun (b)

- “-estan-” zengin kafiye ve “-e” rediftir.
- “-an” tam kafiye ve “senun olsun” rediftir.

Once tatli cumleleri yaziyersin satira (c)

Sohbet oyle devam etsa saklanurdi hatira (c)

Soni yarişa çevirdun dort nal gidan katira (c)

Bir kamçı da biz vuralum al meydan senun olsun (b)

- “-atir-” zengin kafiye ve “-a” rediftir.

Bir yilda yazduğun destan her terafa şan verdi (ç)

Kura’da attuğun bomba Omana’ya bom verdi (ç)

Dağitti samimiyeti bekasina son verdi (ç)

Mahsus sela yela gitti boş harman senun olsun (b)

- “-n-” yarım kafiye ve “verdi” rediftir.

Bir çamura düşmüşsin ki çamur deyup geçilmaz (d)

Meger şekline bakarak insanoğlu seçilmaz (d)

Dedete ilaçtur ama şifa diye içilmaz (d)

Ki hastayı harap edar o derman senun olsun (b)

- “-ç-” yarım kafiye ve “-ilmaz” rediftir.

İş yola gitmak gerekür sen salarsin bayıra (e)

Ben sofraya buyur derkan sen kaçarsin çayıra (e)

Kardeş kavgası var diye âlem çıktı seyıra (e)

Derya denizlar kurudi boş liman senun olsun (b)

- “-yir-” zengin kafiye dir ve “-a” rediftir.

Tarifunuza lüzum yok belli sizun ozunuz (f)

Ozunuza ayna olsun birkaç bozuk sozunuz (f)

Rakibi mars ettum diye guliyersa yuzunuz (f)

Şampiyon bayrağı ile gez seyrân senun olsun (b)

- “-z-” yarım kafiye dir ve “-unuz” rediftir.

Hane hane cevap yazsam iş çıkmaza giracak (g)

Taciz edar dinliyani bir endişe saracak (g)

Soni fenadur dedilar ya sen ya o vuracak (g)

Ben girmam o ateşâ da yak duman senun olsun (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-acak” rediftir.

Huyun belli arkadaşı ezmasina meyilsin (ğ)

Ki istarsin rakibumuz onumuzda eğilsin (ğ)

Bu tavırdan anladum ki muhatabum değilsin (ğ)

Sen başka bir geveze bul o yaran senun olsun (b)

- “-il-” tam kafiye dir ve “-sin” rediftir.

Artuk istihkakumu zi fabrikanuz veriyer (h)

Sepet değil kamyon ilan siza ot gondariyer (h)

Uzun kulaklılar da vardur her gun yem soriyer (h)

Saman onların hakkıdır boş harman senun olsun (b)

- “-r-” yarım kafiyedir ve “-iyer” rediftir.

Takılmaya meydan vermam artuk burada dursun (i)

Ben kısaca yazarsam da sen uzatup okursun (i)

Manasini iplik edar fanilayi dokursun (i)

Harareta sarmam ama su ayran senun olsun (b)

- “-ur-” tam kafiyedir ve “-sun” rediftir.

Bu yazduğum destanunun değil asil cevabi (i)

Hama yarış sayılacak bu da işun tevabi (i)

Ben istamam destan ilan kazanılan sevabi (i)

Cıraği ki şair ettun saz keman senun olsun (b)

- “-evab-” zengin kafiyedir ve “-i” rediftir.

Saltanatsuz taht senundur uzat ayağlarıni (j)

Adam misin soranlara gostar bıyuğlarıni (j)

Git da kaynakçıya doldurt varsa oyuğlarıni (j)

Destandan anlamaz isan gey tuman senun olsun (b)

- “-ę-” yarım kafiyedir ve “-larıni” rediftir.

Sen kazuk ikram edadur ben suneyim balumi (k)

İzahunuza lüzum yok bilan bilur hâlumi (k)

Yarişa ki layik gorur cahil ilan âlimi (k)

İstar cahil ben oleyim tek irfan senun olsun (b)

- “-m-” yarım kafiye ve “-i” rediftir.

Değişmadan samimiyet bituralum kelami (l)

Tekrar tekrar sunmaktayım cumlenuza selami (l)

Galibiyet bizda diye tebrik eyla halami (l)

Bizi da sevinduracak bu bayram senun olsun (b)

- “-lam-” zengin kafiye ve “-i” rediftir.

Bu defa alçaktan gittum eylama bahaneyi (m)

Tam doksan altı dakkaya yazdum on beş haneyi (m)

Bir saat daha uğraşsam geçär otuz taneyi (m)

Yukariya sen tirmalan çık tavan senun olsun (b)

- “-ane-” zengin kafiye ve “-yi” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır. İkinci, altıncı, sekizinci, onuncu, on üçüncü, on beşinci dörtlüklerin son mısralarında “-an” tam kafiye ve “senun olsun” rediftir. Diğer dörtlüklerin son mısralarında “-man” zengin kafiye ve “senun olsun” rediftir.

Sadık Turan:

Zırhlı ila çıktun yola şaşurdun pusulayı (a)

Her iskeleye demir at limandan ne anlarsın (b)

Bir saat da banda aldun bir yilluk meseleyi (a)

Saatta kaç saniye var zamandan ne anlarsın (b)

- “-la-/le-” tam kafiye ve “-yi” rediftir.
- “-man-” zengin kafiye ve “-dan ne anlarsın” rediftir.

Bunun böyle olacağını baştan bilmaliydun (c)

Şimdi değil zamanında yola gelmeliydun (c)

O ki bıyığımdan korktun teslim olmalıydun (c)

Ayıkla pirinç taşıni samandan ne anlarsın (b)

- “-l-” yarım kafiye ve “-malıydun” rediftir.

Bir kuçugun buyugına abdesttur uylaması (ç)

Soz yerini buldi isa kolaydur soylaması (ç)

At meydanında eşegun yakışmaz oynaması (ç)

Kaç çeşit cirit oynanur meydandan ne anlarsın (b)

- “-a-” yarım kafiye ve “-ması” rediftir.

Maşallah tahammuluna epey dişuni sıktun (d)

Memlekette şan senundur seviyemuza çıktun (d)

Epey cesaretun varmış benla yarışa kalktun (d)

İmamluga layık olan irfandan ne anlarsın (b)

- “-k-” yarım kafiye ve “-tun” rediftir.

Uçurumda selameta çevirdun yonumuzi (e)

Yaradan sıhhat içinde bin etsun gunumuzi (e)

Her zaman hibe edarum uğruna canumuzi (e)

Şairun kaç manasi var susmadan ne anlarsin (b)

- “-n-” yarım kafiye ve “-umuzi” rediftir.

Her uzatilan ilaci şifa diya içmayun (f)

Tanimadugun kimsenun nabizini ölçmayun (f)

Cevheri içinde olur şevkla bakup seçmayun (f)

Al diviti muska yazan dermandan ne anlarsin (b)

- “-ç-” yarım kafiye ve “-mayun” rediftir.

Ben yeni taninmiyerum tarifa lüzum yoktur (g)

Şaka gerçeğe her şey bizum gonlumuz toktur (g)

Benum sansurumdan geçen senun gibilar çoktur (g)

Sen zurnanun son delugi kemandan ne anlarsin (b)

- “-ok-” tam kafiye ve “-tur” rediftir.

Dilum gevezedur ama kalbuma hiç sezdurmam (ğ)

Muhatabum olmiyana şerefumi ezdurmam (ğ)

Gereğince davranurum ben lekeyi gezdurmam (ğ)

İlahi bir beyit değil femandan ne anlarsin (b)

- “-ez-” tam kafiye ve “-durmam” rediftir.

O ki kalduramiyersin niçun ham sozi dersin (h)

İstihkakumuz sanane kim verur isa versin (h)

Koy hocasi nobetlaşa her bir kapidan yersin (h)

Senun rızkun daha boldur yemadan ne anlarsin (b)

- “-er-” tam kafiye dir ve “-sin” rediftir.

Gonul sultanlugun yetar bana tahti vermazlar (i)

Beni burda herkes bilur adam misin sormazlar (i)

Çunki cevabum hazirdur boş yera dil yormazlar (i)

Sadık’un bir manasi var Turan’dan ne anlarsin (b)

- “-r-” yarım kafiye dir ve “-mazlar” rediftir.

Sen âlim olabilursin yalnız destanci değil (i)

Ben hocalarun ardindan attum çok rekât meyil (i)

Terbiyesuz mi diyeyim yoksa ben gibi cahil (i)

Terbiyeli ustad isan tumandan ne anlarsin (b)

- “-il” tam kafiye dir ve redif yoktur.

Destanunuz kısa ama manasi yumak olur (j)

Koti soz donar dolaşur siza da konak olur (j)

Kimseyi kotilamayun dilunuz çanak olur (j)

Çoruh ağzında yaşıyan, insandan ne anlarsin (b)

- “-ak” tam kafiye dir ve “olur” rediftir.

Kotiluk dersan hakeza çok gidarum şakaya (k)

Turki destan hususunda guvanurum zekâyâ (k)

Neçizane bu cevabi yazdum kirk beş dakkaya (k)

Kızdun isan Çoruh’a en ayrandan ne anlarsin (b)

- “-ka-” tam kafiye ve “-ya” rediftir.

Biza da duaci ol bol bol ibadet eyla (l)

Cümle hane halkunuza selamlarumi soyla (l)

Gunduzin cameda yan gel gece tarlada hayla (l)

Al feneruni koğa git seyrandan ne anlarsin (b)

- “-yla” zengin kafiye ve redif yoktur.

Demir ne kadar sert olsa sıcak ikan egilur (m)

Acele yazdum diyersin zaten oyle deyilur (m)

İki satir olsa dahi yine cevap sayilur (m)

Okursun gazete gibi destandan ne anlarsin (b) (KK 26).

- “-yil-” zengin kafiye ve “-ur” rediftir.

Dörtlük nazım birimi ve on beşli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Birinci, ikinci, altıncı, yedinci, dokuzuncu, on ikinci dörtlüklerin son mısralarında “-man-” zengin kafiye; beşinci ve onuncu dörtlüklerin son mısralarında “-ma-” tam kafiye; üçüncü, dördüncü, sekizinci, on üçüncü, on altıncı dörtlüklerin son mısralarında “-an-” tam kafiye; on birinci, on dördüncü, on beşinci dörtlüklerin son mısralarında “-ran-” zengin kafiye ve bütün dörtlüklerin son mısralarında “-dan ne anlarsın” rediftir.

2.2. MENSUR ÜRÜNLER

2.2.1. Efsane

Efsane kelimesinin dilimize Farsçadan geçtiği ve bazen bu kelimenin yerine esâtir, ustûre sözcüklerinin de kullanıldığı bilinmektedir.

Efsanenin en iyi bilinen ve diğer pek çok tarifi dayandırıldığı tanımı olarak belirten Saim Sakaoğlu Grimm Kardeşlerin efsane tarifine yer vermiştir: “Efsane, gerçek veya hayalî muayyen şahıs, hâdise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir.” (Sakaoğlu, 1992: 9).

Efsaneler, tabiatüstü özellikler gösterse de inandırıcılık vasfı olan anlatılardır. Masallar da tabiatüstü özellikler barındırmasına rağmen efsaneninki gibi inandırıcılık etkisine sahip değildir. Pertev Naili Boratav, efsanenin anlattığı şeylerin gerçek kabul edildiğini, bu sebepten efsanenin masaldan ayrıldığını, hikâyeye ve destana yaklaştığını söylemiştir” (Boratav, 1995: 98).

İlçeden derlenen efsanelerde de inandırma etkisi gözlenmiştir. Kaynak kişilerden efsaneler derlenirken üsluplarındaki ciddiyet, efsanelerin inandırıcı vasıflarının göstergesidir. İlçeden derlenen efsaneler şunlardır:

2.2.1.1. Karagöl

İlçeye ait belde olan Damar- Karagöl’de suyun içinden genç, upuzun saçlı bir kız çıkarmış ve bu kızın değerli taşlarla işlenmiş saç tırağı varmış. Sudan çıkar, saçlarını tarar, suyun içine tekrar girermiş. O zamanın gençleri tırağa sahip olmak için nöbet tutarmış fakat kız en ufak sesi fark ettiği için hemen göle geri girermiş. Gölün sonunun olmadığına inanılır, göle atılan cisimler Hopa’da ya da Murgul Küre Mahallesi’nde bir “punğar” sudan çıkarmış. Bu yüzden kimse kızın peşine göle girmeye cesaret edemezmiş (KK 29).

Karagöl efsanesine dair ikinci bir anlatı şu şekildedir:

Gölde yaşayan bir ejderhanın, etraftaki hayvanları yediğine inanan insanlar; bu duruma bir çözüm bulmak istemişler ve hayvanların boynuzlarına ucu sivri, demirden bir alet takmışlar fakat bulunan bu çözüm hiçbir işe yaramamış. Son olarak ejderhanın ot yemek için gölden çıktığına, bu esnada ışık saçmasını sağlayan bir parçasını gölün

kenarına bıraktığına inanan hayvan sahipleri, ejderha suda iken gölün etrafını kül ile çevrelemişler. Böylece ejderhanın ışık saçmasını sağlayan parçasını küle bırakıp ışığının son bulacağına ve ejderhanın öleceğine inanırlarmış. Bulunan hiçbir çözüm fayda etmemiştir ve ejderhanın bugün hâlâ gölde yaşadığına inanılmaktadır (KK 9).

2.2.1.2. Yaramaz Bir Çocuğun Taş Kesilmesi

Küre köyü Geniştaş Mahallesi’nde yaramaz bir çocuk varmış, ailesini peşinde çok koşturmuş. Bir gün yine yaramazlık yapmış, babası dayanamayıp: “Taş ol, taş ol.” demiş. Yine bir gün çocuk, evden uzaklaşmış ama akşam olmuş hâlâ eve dönmemiş. Bunun üzerine bütün köylü çocuğu aramak için köyün meydanında toplanmış. Meydandaki çeşmenin yanında toplanan köy halkının yanına sakallı bir adam yaklaşmış. Sakallı adam: “Kaybolan çocuğun babası kim?” diye sormuş. Çocuğun babası kendini tanıtmış ve neden kendisini merak ettiğini sormuş. Sakallı adam gülümseyerek: “Sen oğluna ‘taş ol’ mu dedin?” diye sorunca adam, bazı zamanlar oğlunun yaramazlıklarına dayanamayıp “taş ol” dediğini söylemiş. Bunun üzerine sakallı adam, çocuğun dağın tepesinde taşa dönüştüğünü söylemiş.

Başlangıçta sakallı adamın dediğine inanmayan köy halkı ve çocuğun ailesi, çocuk eve gelmeyince dağa çıkıp bakmaya karar vermişler. Derken köylü dağa çıkmış; gördüklerine inanamamışlar. Dağın tepesinde taşa dönüşen çocuğunu hemen tanımış adam. Çocuk; oturur vaziyette, iki eli çenesinde taş kesilmiş hâldeymiş. Yanında da giysileri duruyormuş. Çocuğuna öfkeyle söylediklerine pişman olan baba; çocuğunun elbiselerini almış, evine geri dönmüş (KK 19).

2.2.1.3. Altın Beşik

Murgul şehitler mezarlığının karşısındaki bir kayadan sabaha karşı gökyüzüne renk renk ışıklar yansır. İnanişâ göre kayanın içinde bir mağara, mağaranın içinde ise altınla süslenmiş bir beşik vardır. Güneş ışığının bu kayaya vurmasıyla bir-iki saniyeliğine renk renk ışıklar peyda olur. Şimdiye kadar oraya gitmek isteyenler olmuşsa da başarılı olamamıştır. İnanişâ göre bu mağara ve beşik, insanüstü varlıklar tarafından sahiplenilmiştir (KK 29).

2.2.1.4. Tuz Ekmek

Çok eski zamanlarda evlere tuz, uzak yerlerden çuvallarla sırtlanarak taşınmış. Bu durumdan yorulan Korucular – Gürcüce ismi Gevul- köyünden iki kardeş tuzu toprağa ekip üretmeye karar vermişler ve tuzu ekmişler. Ektikleri ilk sene tarlada tuz çıkmamış, ikinci sene yine çıkmamış derken gece tuzları birilerinin çaldığına kanaat getirip tuz ektikleri tarlayı gözetlemeye gitmişler. Kardeşlerden birinin alnına çekirge atlamış. Bu sırada diğer kardeş, çekirgeyi tabancayla vurmuş ve “bir sizdan gitti, bir bizdan. Oldum bir avuç tuzdan.” demiş. İlçede Korucular köyü sakinleri için latife yaparak “tuz ekenler” denmektedir (KK 16).

2.2.2. Masal

“Masal; insanın gerçekte, gerçeküstünü harmanlayıp, olmasını hayal ettiği dünyada, geçmişte belirsiz bir zamanda, sıradan insanların çoğu kez gerçeküstü güçlerle donanıp olağan veya olağanüstü varlık ve olaylarla mücadelesinin anlatıldığı hikâyelerdir.” (Güzel ve Torun, 2010: 168).

“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.” (Sakaoğlu, 1999: 2).

Masallardaki olağanüstülük efsanelerdeki gibi inandırıcılık etkisine sahip değildir. Masallar; tekerlemeyle başlar, iyiler hep iyidir ve kötüler hep kötüdür, iyiler mükâfatlandırılırken kötüler cezalandırılır. Başlıca özellikleri bunlar olan masalların eğitici rolü de vardır. Anlatılan masallar sayesinde etik olan değerler dinleyiciye aktarılır.

Masallar, halk bilimine de hizmet etmektedir. Anlatıcının kendi yöresel ağızla, tekerlemeleriyle, sözcükleriyle anlattığı bu olağanüstülükleri barındıran hikâyeler; halk bilimi için kıymetli bir türdür. İlçeden bir masal derlenmiştir:

2.2.2.1. Paşa ila Poşa

Bir zamanlar dünyalar güzeli bir hanımı olan paşa varmış. Paşanın askere gitme vakti gelmiş fakat aklı hep güzeller güzeli hanımındaymış. Günlerce hanımını nasıl bırakıp gideceğini düşünmüş durmuş. En sonunda aldığı bir kararla hanımının insanların ulaşamayacağı yüksek bir ağacın tepesinde yaptığı evde yaşamasına karar vermiş. Paşa; askere gitme vakti gelene kadar planladığı gibi yüksek bir ağacın tepesine ev yaptırmış, hanımını bu evde yaşamaya mecbur bırakmış ve askerlik yolunu tutmuş.

Bir gün poşa bir kadın, elinde güğümüyle çeşmenin başına gelmiş. Kadın “alazan”ın içindeki suya bakınca gördüğü güzelliğe hayran kalmış. Kendi kendine: “Oy ben ne güzelmişim böyle. Bu suları taşımaya layık değilim ki ben.” demiş. Bir de kafasını kaldırıp bakmış ki suda gördüğü güzel yüz, çeşmenin üstünde kendisine bakan paşanın güzeller güzeli hanımıymış. Poşa kız, oraya nasıl çıktığını sorunca paşanın hanımı bütün olanları kadına anlatmış. Paşanın hanımının da saçları upuzunmuş. Poşa kız, aşağı salmasını rica etmiş ve paşanın hanımının saçlarına asılarak ağacın

tepesindeki eve çıkmış. Kızın güzelliğini ve paşa hanımı olmasını çekemeyen poşa kızı, paşanın hanımını ağacın tepesinden aşağı atıvermiş. Paşanın hanımı ise oracıkta kuş olup uçmuş.

Gel zaman git zaman paşanın askerlikten dönüp hanımını bıraktığı eve vardığında hanımı gözüne eskisi kadar güzel gelmemiş. Paşa: “Sen benim hanımım olamazsın.” demiş fakat kız, hanımı olduğunu söylemiş. Paşa: “ Ama sen böyle çirkin değildin.” demiş poşa kıza. Poşa kız ise paşasını merak ettiği için bu kadar çirkinleştiğini söyleyip paşayı kendine inandırmış.

Paşa ile hanımı olduğuna inanan poşa kızı, bir gün bahçeye çapa yapmaya gitmişler. Bahçedeki ağacın üstünde duran kuş: “Paşa, poşanın kızını nereye götürüyorsun? Paşa, poşanın kızını nereye götürüyorsun?” diye bağırması fakat Paşa, kuşun ne dediğini anlayamamış. Bu durumdan hoşlanmayan poşa kız paşaya çok acıktığını, canının et çektiğini söylemiş. Paşa da gitmiş ağacın üstündeki kuşu öldürmüş. Bu, kuş olup uçan güzeller güzeli hanımıymış. Eti eve getirirken evin eşiğinin üstüne kuşun kanı damlamış.

Paşa ile poşa kızı tekrar bahçeye gitmişler. Eve geldiklerinde evlerinin eşiğinde koskocaman çınar ağacının peyda olduğunu görmüşler. Kapıyı örtmelerine engel olan ağacı poşa kızı, kesip karyola yaptırmak istemiş. Çınar ağacını kesmişler ve oymalı bir karyola yaptırmışlar kendilerine. Karyola, geceleri daracık olurken gündüzleri rahatça yatılan yatak hâlini alıyormuş. Yine poşa kızın isteğiyle bu karyolayı parçalamışlar, parçaları ocağın yanındaki sandığın içine doldurmuşlar. Ocağı karyolanın parçalarından biriyle yakarken küçük bir kıvılcım sandığın içine düşmüş ve o kıvılcımdan sandığın içinde paşanın güzeller güzeli gerçek hanımı ortaya çıkmış. Dördüncü gün paşa ile poşa kızı yine bahçeye gitmişler. Paşanın esas hanımı evde kimse kalmayınca gizlice evini temizler, yemeğini yapar, yine sandığına girermiş. İki gün böyle devam edince paşa şüphelenmiş ve üçüncü gün eve kimin girdiğini öğrenmek için poşa kızını bahçeye gönderdikten sonra evin bir köşesine gizlenmeye karar vermiş. Güzeller güzeli kadın; sandığından çıkmış, evini temizlemiş, yemeklerini yapmış, örtüsünü kuşanıp tam sandığa girecekmış ki paşa bunu sırtından tutarak yakalamış. Paşa: “ Sen ins misin, cins misin?” demiş. Kadın: “Ben senin hanımınım. İnsanoğlu inasanım. Ben sana çok seslendim: ‘Paşa, poşanın kızını nereye götürüyorsun?’ dedim ama beni anlamadın,

öldürdün. Sonra kendi kanımdan eşikteki çınar ağacı oldum. Yetmedi karyola oldum. Kanatlarımı açtım rahat yattınız; kanatlarımı kapattım yatamadınız. Ben senin hayırlı olanınım.” demiş. Paşa ile güzeller güzeli asıl hanımı, sarılıp koklaşmışlar.

Akşam olunca poşa kızı eve gelmiş. Paşa bu kızı atın kuyruğuna bağlayıp dağa salıvermiş. Kendileri mutlu mesut yaşamaya devam etmişler. Bir cefada bin sefa... (KK 4).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNANMALAR

3.1. CANSIZ VARLIKLARLA İLGİLİ İNANMALAR

3.1.1. Taşlarla İlgili İnanmalar

Fuzuli Bayat, dağ kültürünün bir parçası olan taşların kutsal vatan anlayışıyla ilişkisi olduğunu söylemiştir. Uygur mitolojisinde kutsal taşların Çinliler tarafından götürülmesi sonucu vatanın kutsallığının kaybolmasının ve göç döneminin başlamasının, taş ve vatan kutsallığı arasındaki bağlantıyı gösterdiğini söyleyen Fuzuli Bayat; taşın vatanın kutsallığını simgelediği fikrindedir. (Bayat, 2012: 226).

Taşlara dair inanmaların çok eski dönemlerden neşet ettiği düşünülmektedir. Muhtelif ülkelerde, halklarda, milletlerde taşla ilgili masalların, taşlarla ilgili efsanelerin, kutlu taşların, kerametlerin, şifalı taşların vb. bulunduğunu söyleyen Hikmet Tanyu, bu tür inanma ve anlatıların çeşitli inançlar, folklor ve dinler içinde yer aldığını belirtmiştir (Tanyu, 1987: 3).

Göge yakın olduğu için kutsanan dağların paralelinde farklı şekilleriyle dikkat çeken taşlara da değer biçmiştir insanoğlu. Canlı ya da cansız varlıklar, ya kutsanır ve uğurlu kabul edilir ya da uzak durulur ve uğursuz kabul edilir. İlçedeki çeşitli taşlara olan inanmalar, şifa beklentisi doğrultusundadır. Derleme yapılan ilçede taşlara dair inanmalar şunlardır:

3.1.1.1. Boğmaca Taşı

Yaşını doldurmamayan hatta kırkı çıkmayan bebek, nefes almakta zorlanıyor ya da hırıltılı nefes alıp veriyorsa boğmaca taşı, elbisesinin boğazına yakın olan bir köşesine asılır. Taşa yakinken taşın ismi asla söylenmez, ismi söylendiği takdirde taşın bebeğe zarar vereceğinden korkulur. Üç gün boyunca bu taş kıyafette takılı durur. Üç gün saati saatine tam dolunca taş elbisenin üzerinden alınır, evden uzaklaştırılır. Üç günün sonunda eğer taş elbisenin üzerinden alınmazsa taşın içindeki hayvanın bebeği boğup öleceğine inanılır. Taş bebeğin elbisesinin üzerinden koparıldıktan sonra hâlâ nefes alıp vermede sıkıntı devam ederse on beş gün sonra tekrar aynı işlem yapılır. Taşın yere düşürülmemesine önem gösterilir. Taşın düşmesi sonucunda içindeki hayvanın öleceğine inanılır. Bu taşın etrafında damar gibi şekiller vardır ve bu şeklin hayvanın dış dokusu olduğu söylenir. Bu taşın ilçede birkaç kişide vardır ve taş, bu

kişilerden ödünç alınır. İnanişaya göre bu taşın içinde çocuğun nefes almasını sağlayan bir yılan yavrusu vardır ve buna “yılancık” denir. Bebeğin üstüne asılmadan önce bu taş yıkanır; taşın içindeki hayvan uyku halindedir, taş yıkanınca uyanır ve bebeğe yardımcı olur (KK 7).

3.1.1.2. Süt Taşı

Emziren annenin kıyafetine bu taş asılır ve annenin sütünün artacağına inanılır (KK 10).

3.1.1.3. Kan Taşı

Kan değerlerini dengelediğine ve kanaması olan kişinin kanamasını azalttığına inanılır. Loğusa kadınlara bu taş kanamasının azalması, daha sıhhatli olması için takılır. Aynı görevi gören, içinde hayvan olduğuna inanılan iki taş aynı ortamda tutulmaz. İçindeki hayvanların birbirlerini görüp öleceklerine inanılır (KK 7).

3.2. CANLI VARLIKLARLA İLGİLİ İNANMALAR

3.2.1. Hayvanlarla İlgili İnanmalar

Hayvanlara dair inanmalar fayda verenler ve zarar verenler çerçevesinde oluşmuştur. Zarar verecek nitelikte olan hayvanlardan korkulmuş ve bu bağlamda inanmalar oluşmuştur. Zararsız olan hayvanlarla ilgili inanmalar ise daha olumlu mahiyettedir.

Derleme yapılan ilçede yılan, ejderha ve geyiğe dair inanmalara rastlanmıştır. Zarar verebilecek yılan ve daha çok efsaneleri ile bilinen ejderhaya dair kaçınma inancı varken, zararsız olan geyik kıymetli görülmüştür.

3.2.1.1. Yılan

Tarlaya anne sütü ile beslenen bebek getirilirse çocuğun ağzı emzirildikten sonra iyice silinir, aksi takdirde yılanın süt kokusuna gelip çocuğu boğacağına inanılır (KK 7).

Gece yılan muhabbeti yapılırsa düşmanalar, yılan muhabbeti yapanları konuşuyordur. Her evin temel yılanı vardır. Bu yılan kısa ve kurşun renginde olur, evin etrafında dolaşır ve evin duvarına girer. Öldürüldüğü zaman bütün bereket evden uzaklaşır (KK 10).

İnanışa göre yılan beslenirken ağzındaki mücevheri bırakır. Hiç kimse bu mücevhere sahip olamasa da ağzında mücevher taşıyan yılanın varlığına inanılır. Suğuksu Mahallesi'nden –Gürcüce ismi Hahur- bir adam gece camdan dışarı bakar ve yuvarlak bir ışığın yerde gezindiğini görür. Daha sonra yılanın ağzında mücevher taşıdığını, gördüğü ışığın da mücevher olduğunu fark eder. Adam bu mücevhere sahip olmak ister ve yılanın mücevheri ağzından bırakmasını kollar fakat başarılı olamaz (KK 27).

3.2.1.2. Ejderha

İlçedeki sel felaketinden sonraki sabah bir karı koca ahıra giderken yolda çok kalın, kaba, daha önce görülmeyen, siyah renkte yılanı benzer bir hayvana rastlarlar ve

daha sonra dirilmemesi için silahla vururlar. Bu yılan görünümündeki hayvanın sel felaketinin yaşanmasına sebep olan ejderha olduğuna inanılır (KK 27).

Diğer bir inanişaya göre yıkıcı sel felaketinin yaşanmasında en önemli faktör bir geyik tarafından doğurulan ejderhadır. Geyik, seksen-doksan yılda bir ejderha doğurur. Doğa bunu kabullenemez ve ejderhayı öldürmek için sel felaketinin yaşanmasına sebep olur (KK 7).

3.2.1.3. Geyik

Geyiği vurmak hoş karşılanmaz. Geyiği vuran kişi, geyik vurduğunu saklama gereksiniminde bulunur, insanlar tarafından tepki almaktan çekinir.

Geyiğin arka ayak tırnaklarının arasında pamuk olduğuna inanılır. İnanışa göre Hz. Muhammed geyiği pansuman etmiştir. Geyiğin insana yakın olması, insanı sevmesi, insanlara masumca bakması ve Hz. Muhammed tarafından pansuman edilmesinden ötürü vurulması yadırganır hatta kimileri tarafından günah olduğuna inanılır (KK 9).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HALK HEKİMLİĞİ

“Halkın, olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne ‘halk hekimliği’ diyoruz.” (Boratav, 2013: 139).

Bu tanımın paralelinde; bilimin gelişmediği, hayatı sürdürme yollarının kişisel uğraşlara daha çok bağımlı olduğu dönemlerde hastalıkları tespit etme ve giderilmesi için çeşitli yöntemlere başvurma yollarının hepsine birden halk hekimliği denilmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nde de dağ çiçeği ve anne sütü, yaraya kül basma gibi halk hekimliği yöntemleri görülmektedir.

4.1. HASTALIKLAR VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

4.1.1. Sarılık

Sarılığı olmayan kişinin idrarı bir kaba alınır ve içine sarımsak atılır. Bu karışım üç gün bekletilir; üç günün ardında karışım, burundan çekilip ağızdan çıkarılır. Bir kere yapılması yeterlidir

Sarılık tedavisi için kullanılan sarılık otu üç gün gece ayazda bırakılır. Daha sonra bu ot suda haşlanır, yedi gün suyu içilir ve en sonunda banyo yapılır. Otun sapının içi kovuk ise erkekler için; sapın içi dolu ise kadınlar için kullanılır (K.K. 18).

4.1.2. Baskın

Kafasını dik tutamayan ve ayaklarını zemine basamayan bebeklere “baskın” denmektedir. Yetişkinler için ise baskınlık, hâlsiz olmakla tanımlanmaktadır. Baskından kaçınma yolları ve tedavileri şu şekildedir:

Cenaze evinden gelen kişi, başka bir eve girmeden önce bir yere oturur ve ev halkı ayağa kalkar. Eğer evde hamile kadın varsa bu uygulamanın yapılmasına daha çok dikkat edilir. Aksi takdirde ev halkı hâlsiz duruma düşer, kuvveti kalmaz, bitkinleşir. Aynı sonuç hamile olan kadın için de geçerlidir ve bebeği de doğumdan sonra bu durumdan etkilenir, baskın olur.

Baskın olan bebeğin ayakları, eve gelen herkesin üstüne bastırılır. “Şimdiye kadar sen bastın, şimdiden sonra ben basıyorum.” denir (KK 7).

Baskın olan kişinin tedavisi için gidilen cenaze evinden kefen parçası kesilir ve baskınlık sezilirse bu bez ile tütüleme işlemi yapılır. Ya da kefen bezi parçası toprağa gömülüp üç gün boyunca sabahın erken saatlerinde üç kez ayak basılır ve “Şimdiye kadar sen bastın, şimdiden sonra ben basıyorum.” denir (KK 5).

Bebek baskın olunca kapının eşiğine çocuğun ayakları bastırılır. “Şimdiye kadar sen bastın şimdiden sonra ben basayım.” denir.

Baskın için yedi çeşit demirden yapılan eşya, yere daire oluşturacak şekilde dizilir. Yedi eşyaya da çocuk tek tek bastırılır. “Şimdiye kadar sen bastın, şimdiden sonra ben basayım.” denir. Çocuk kaldırılır ve demirler yerde sürütülerek evden dışarı çıkartılır. Aynı işlem üç gün yapılır (KK 15).

4.1.3. Öksürük

Yüksek tepede bulunan kökü delik olan ağaçtan şifa beklenir. Şifa isteyen kişi, abdest alır ve besmele çekerek delikten üç defa geçer. Eğer şifa bekleyen çocuk ise yanındaki abdest alır ve çocuğu kucağına alarak birlikte delikten geçerler. Bu işlemin güneş doğmasına yakın yapılması ve hiç konuşulmaması makbuldur. Çok fazla öksürülmesi durumuna “ķotsitsa” denir. Delikten geçerken “Ķotsitsa yavaş yavaş.” denir.

Öksüren çocuk, cevizden yapılmış sandığın içine oturtulur ve üç defa sandığın kapağı açılıp kapatılır (KK 5).

4.2. OCAK

Ocak ile ateş kültü arasında yakından ilişki olduğu söylenilmektedir: “Türk halklarının inanışına göre ateş, soyu, kabileyi ve aileyi korur. İnsanları kötü ruhlardan, kötü fikirlerden temizler.” (Bayat, 2012: 121). Evin ocağı ile ateş arasındaki bağlantıdan dolayı hastalıkları sağaltma gücü olduğuna inanılan kişilere “ocaklı” denilmektedir.

Ocakların el verme geleneği ile devamı sağlanmaktadır. Pertev Naili Boratav, ocaklının büyüklük gücünü kendinden sonra sürdürülebilmesi için “el verme” yöntemini uyguladığını ve bu kişinin ocaklının soyundan olma zorunluluğunun bulunmadığını belirtmiştir (Boratav, 2013: 129).

Şikâyetçi olunan durumlara ya da hastalıklara şifa verdiğine inanılan kişilerin ziyaret edildiği yere “ocak” ve bu kişilere “ocaklı” denilmektedir. İlçede yapılan derlemede bir ocağa rastlanmıştır, ocaklının ismi Hatice Yılmaz’dır.

4.2.1. Ocaklı Hatice Yılmaz

Duaları annesinden öğrenmiştir. Annesi, Hatice Yılmaz’a kendisinin ölümünden sonra bu dualarla insanlara şifa vermesini nasihat etmiştir. Hatice teyze annesinden bu şekilde el almıştır. Kendisi de torunlarına duaları öğrettiğini ve onlara el vereceğini söylemiştir.

İnsan hastalıklarının yanında hayvanları nazardan kurtarmak için de dua okumaktadır. Okunan dualar Gürcüce ağırlıklıdır. Her dua üç kere ya da beş kere okunur. Dualar okunduktan sonra üç defa şifa bekleyen kişinin bedenine tükürülür.

4.2.1.1. İncinme

Gürcüce

Adam tzeyktsa

Sışhli çeyktsa

Hortsı ketteboda

Marili ikreboda

Nağbebi ikardeboda

Türkçe

Adam düştü

Kanı aktı

Et yapıliyordu

Tuz dökülüyordu

Kaymak kayboluyordu

Çemi lotsva

Benim duam

Asenas (okunanın ismi söylenir)
ergeboda

Asena'ya yarıyordu

Me var kıthvavi

Ben okuyucuyum

Março daşvelebeli

Sadece yardım edenim

Dua üç defa okunur, üflenir ve tükürülür (KK 31).

4.2.1.2. Çarpılma

Sub Subhan

Ser kidi bir Rahman

Ğedenari yerindan

Perilari demurdan

Cebrayil anağtar

Bekçi bir Allah

Dua okunduktan itibaren şifa bekleyen kişi; ikindiden sonra dışarı çıkmamalı, kimseyi öpmemelidir (KK 31).

4.2.1.3. Nazar

Ammeru

Gammeru

Sammeru

Vudeslevu

Deskarpi

Zetmatsevki

Daabit tsevdatsēv

Nu pupulilul loriṣma

Nu gamodis

Nu gamova

Gagbedura

Mogbedura

Ve layuğum

Bir ustum

Sağeli Asena (Kim için okunuyorsa onun ismi söylenir)

Kelimelerin anlamları tespit edilememiştir. Dua okunur, üç defa üfürülür ve tükürülür (KK 31).

4.2.1.4. Siğil

Ellerdeki siğil sayısı kadar kaya tuzu parçaları sobanın üstüne atılır ve kaçılır. Patlama sesinin duyulmaması şarttır (KK 31).

4.2.1.5. Korku

Kuşun yuvası, mum, yedi kapıdan toplanan yanabilecek cisimler ateşte yakılır. Ateşin üstünde durulur, ocaklı “Şifa Allah’tan” der.

Cenazeden korkulmuşsa kefenin parçası alınır. Neyden korkulduğu bilinmediği durumlarda yedi kapıdan herhangi bir parça alınır. En iyisi bal çeçisi ve kuş yuvasıdır. Arı her yerden bal yaptığı ve kuş her yere uğradığı için daha şifalıdır. Bunlar yakılarak tütsü yapılır (KK 31).

4.2.1.6. Hayvanlar İçin Nazar

Eğer bir hayvanın nazardan kurtulması isteniyorsa ekmeğe tuz dökülür ve ocaklıya bu dua okutulur. Daha sonra tuz dökülen ekmek hayvana yedirilir:

Bismillahirrahmanirrahim

Alelisa malelisa

Tvali getsa kalebisa

Katsebisa

Tetri şkvdilisa

Şavisa

Alelisa malelisa

Gözü değdi kadınların

Erkeklerin

Beyaz ölülerin

Siyahın

Gareş

Şignisa

Canlısa

Ratş insaniya

Tvali etşes

Me var kithvavi

Merţo daşvelebeli (KK 31).

Dışarıdakinin

İçerdekinin

Canlının

Ne insan varsa

Gözü değsin

Ben okuyucuyum

Sadece yardım edenim

BEŞİNCİ BÖLÜM

HALK OYUNLARI

5.1. HALK OYUNLARI VE DÖNME

Halk oyunlarının ilk insandan beri var olduğunu ve büyüye dayandığını söyleyen Erman Artun’a göre ava çıkmadan önce yapılan toplu dans, güven duygusunu sağlamaktadır ve bu his, avına karşı üstünlük duygusu vermektedir (Artun, 2010: 325).

Halk oyunları; insanın doğa ile kaynaşımının, nasıl bir coğrafyaya ait olduğunun timsalidir. “Doğu Karadeniz bölgesinin coğrafyası gibi, müzik ve dans geleneği de, kendine özgü bir karakter taşır. Horon adını taşıyan Doğu Karadeniz danslarında, deniz kıyısında, engebeli arazide yaşayan insan tabiatının atik, çevik görünümünü sergiler.” (Mirzaoglu, 2015: 235).

Horon ve bar ağırlıkta olan oyunlardır. Horon tarlada hasattan sonra kurutulmak maksadı ile veya saklanmak maksadı ile otların deste deste yığılması ile şekil alan bir türün adıdır. Artvin’de genellikle erkek oyunlarında tatlı sertlik gözle görülür temadır. Sertlik ve çabukluk biçiminde oynanması ise yörenin coğrafi konumuyla bağdaştırılmaktadır. Kadın oyunlarında ise çeşitlilik olmakla beraber genellikle bolluk, bereketlik, zerafet, nezaket ve beceri gibi temaları karakter olarak ifade etmektedir (Hacıbekiroğlu vd., 1994: 84).

Artvin ilinin coğrafi ve kültürel bakımdan sahil kesimi ve kırsal kesimden oluştuğu, bu yüzden halk çalgılarında da bölgesel farklılıklar olduğu söylenmiştir (Hacıbekiroğlu vd., 1994: 95). Murgul’da kullanılan çalgılar ise akordiyon, org ve tulumdur.

Artvin halk oyunları, bilinen Karadeniz halk oyunlarına nazaran biraz daha ağırdır ve bazı halk oyunları Kafkas kökenlidir. Düz horon, atabarı, hemşin, halka yapılarak oynanan oyunların başlıcalarıyken; sarı çiçek, on dörtlü ise karşılıklı, kızlı-erkekli oynanan bireysel oyunlardır.

Bunların yanında derlemenin asıl konusu olan “dönme” adı verilen halk oyunu da mevcuttur. Evvelki yıllarda iki gruptan oluşan oyun halkası kurulurken bu iki grubun birer sözcüsü bulunmaktaymış. Belli bir ezgi ve bu ezgiye uygun figürlerle oynanan dönmede, her grup sırasıyla oyun türkülerini söylemekteymiş. Bugün halk eğlencelerinde hâlâ devam etmekte olan dönme oyununda iki gruptan halka kurma geleneği kalkmışsa da oyunun sözcüsü yine bellidir. Sözcü, dönmede türküsünü söyler;

halkadaki diğer oyuncular ezgiye göre ya sözcünün söylediklerini tekrar eder ya da “cilveroy nanayda” vb. sözlerle ezgiyi tamamlar.

5.1.1. Murgul’dan Derlenen Dönme Örnekleri

-1-

Ben bir yâri sevmişem oy nanayda

Cilveroy nanayda

Şu koyun ortasında voy nanayda

Cilveroy nanayda

Naydana hoy ninayda hoy nanayda

Cilveroy nanayda

Karşıda at otliyer oy nanayda

Cilveroy nanayda

Taştan taş aatliyer oy nanayda

Cilveroy nanayda

Ben bir yâri sevmişim oy nanayda

Cilveroy nanayda

Duşmanlar ne patliyer oy nanayda

Cilveroy nanayda

Naydana hoy ninayda hoy nanayda

Cilveroy nanayda

Karşıdan gelan dere oy nanayda

Cilveloy nanayda

Beni annem verecek oy nanayda

Cilveloy nanayda

Naydana hoy ninayda hoy nanayda

Cilveloy nanayda (KK 14).

-2-

Bizum Fatma yengamuz vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bucur'da yuvasi var oy nanayda

Cilveloy nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda

Haburadan aşağı vo nanayda

Cilveloy nanayda

Meyillidur deresi vo nanayda

Cilveloy nanayda

Yengamuza yakişur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bıyıkalti gulmasi vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda (KK 7).

1980 yılında Fatma Çelikarslan'ın düğünü için hazırlık yapılırken verilen molada dönme oynanmıştır. Zekiye Yüksek sözcülüğünde Fatma Şeyhoğlu, Emine Bayrak, Cevriye Yüksek, İlknur Sami, Nezahat Sami tarafından söylenmiştir.

-3-

İğne attum avliya vo nanayda

Cilveloy nanayda

İğne uci parliya vo nanayda

Cilveloy nanayda

Maşallah gelinuma vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ayna gibi parliya vo nanayda

Cilvelo nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda

Bir kuş tuttum alaca vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bağladum dort ağaca vo nanayda

Cilveloy nanayda

Gelinuma yan bağan vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nesip olsun salaca vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda

Parmağumdaki yuzuk vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bağiridur Bağiri vo nanayda

Cilveloy nanayda

Burda horon oynamam vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ahiridur ahiri vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda

Gemi geliyor gemi vo nanayda

Cilveloy nanayda

İçi doli lahana vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bu Murgul'un (laf atılmak istenen yerin ismi söylenir) kızları vo nanayda

Cilveloy nanayda

Hepisi salağana vo nanayda

Cilveloynanayda

Naydananinaydananinanayda

Cilveloynanayda

Ay doğar ne işiktur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Sini doli kaşuktur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Kaynanam ne karişur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Oğli bana âşiktur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda

Mutfağşı miğiṭuli vo nanayda

Mutfakta asılan vo nanayda

Cilveloy nanayda

Altunis tava makva vo nanayda

Altından tavam var vo nanayda

Cilveloy nanayda

Yaro mektepşi miva vo nanayda

Yârim mektebe gidiyor vo nanayda

Cilveloy nanayda

Şubeşi dava makva vo nanayda

Şubede davam var vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nayda nani nayda nani nanayda

Cilveloy nanayda (KK 27).

Ayşe Veziroğlu sözcülüğünde oynanan dönmeden alınmıştır.

-4-

Soylerum yana yana vo nanayda

Cilveloy nanayda

Soyle derduni bana vo nanayda

Cilveloy nanayda

Çaydur derelar çaydur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Nişanliyim uç aydur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Uç gun yâri gormazsam vo nanayda

Cilveloy nanayda

Uç gunumun beş aydur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda

Başla başliyeceğim vo nanayda

Cilveloy nanayda

Başladum diyeceğim vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ne ki kelbumda vardur vo nanayda

Cilveloy nanayda

Hep burda diyeceğim vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda

Ben inemem inemem vo nanayda

Cilveloy nanayda

Sozuna guvenemem vo nanayda

Cilveloy nanayda

Kuçucuksin sevdugum vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ben sana guvenemem vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda

Dere boyi kavaklar vo nanayda

Cilveloy nanayda

Açti yeşil yapraklar vo nanayda

Cilveloy nanayda

Eniştelar birlaşti vo nanayda

Cilveloy nanayda

Uzun uzun boylari vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda

Odanun tavani yok vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ayazi goruniyer vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bu bizum eniştelar vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ne guzel goruniyer vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda

En beyugi en ufak vo nanayda

Cilveloy nanayda

Oyle mi goruniyer vo nanayda

Cilveloy nanayda

Yetar şimdi bu kadar vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda

Parmağumdaki yuzuk vo nanayda

Cilveloy nanayda

Bağiridur bağıri vo nanayda

Cilveloy nanayda

Burda turki soylamam vo nanayda

Cilveloy nanayda

Ahiridur ahiri vo nanayda

Cilveloy nanayda

Naydanani naydanani nanayda

Cilveloy nanayda (KK 14).

Zehra Kadioğlu sözcülüğünde oynanan dönmeden alınmıştır.

-5-

Soylerum yana yana

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Soyle derduni bana

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Oy hecelar hecelar

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Duman sarmış bacalar

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Akluna gelmiyer mi

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Konuştüğün gecelar

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Parnağumda yuzugum

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Taşı sen ol sevdugum

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Şu Murgul'un içinde

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Başı sen ol sevdugum

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Siyah siyah bocekler

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Duvari delecekler

Rinno nanayda cilveloy nanayda

İstemeduğum yere

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Zorla mi verecekler

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Dukkan öninde durmuş

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Anahtarlar elinde

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Ne yapalum sevdugum

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Okulun var önünde

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Gemi geliyor gemi

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Kurnasini çalmadan

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Azrail'a can vermem

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Sevdugumi almadan

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Yikadum eşarbumi

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Nasil aseyim tele

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Şu Murgulli yarumi

Rinno nanayda cilveloy nanayda

Nasil vereyim ele

Rinno nanayda cilveloy nanayda (KK 7).

Fatma Çelikarslan'ın düğün hazırlığı sırasında oynanan başka bir dönme oyunundan alınmıştır. Zekiye Yüksek sözcülüğünde Fatma Şeyhoğlu, Cevriye Yüksek, Emine Bayrak, İlknur Sami, Nezahat Sami tarafından söylenmiştir.

-6-

Başla başliyeceğim

Başladum diyeceğim

Ne ki kelbumda vardur

Hep burda diyeceğim

Dağ başında iki yuz

Biri Bağdat'a gidar

Alsa sevan sevani

Dunya imdata gidar

Gemi geliyor gemi

Su savura savura

Al başundan şapkayı

Benziyersen gâvura

Gemi geliyor gemi

İçi doli lahana

Bu İstanbul kızları

Hepisi salağana (KK 14).

Zehra Kadıoğlu sözcülüğünde oynanan dönmede halkadaki diğer oyuncular, sözcünün söylediği her mısrayı tekrar ederek ezgiyi tamamlamıştır.

ALTINCI BÖLÜM

ÇOCUK OYUNLARI

Çocuk oyunları, çocukların vazgeçilmezlerindendir. Günümüzde teknolojiye bağımlılığı daha da artan, kentleşmenin hengâmesi içinde kaybolan vb. çocuklar; birlikte oyun oynama ortamlarını yitirseler de oyunlar, değeri hiçbir zaman kaybolmayacak kaynaşım alanıdır.

Çocuklar; oyunlarla paylaşımı, dayanışmayı, mücadeleyi, sırt sırta vermeyi öğrenirler. Az nüfuslu, küçük bir ilçe olan Murgul, bu hususta geniş oyun alanlarına sahip bir yerdir. Çalışmada yer verilen oyunlar, teknolojinin gelişimi ve modern çağın etkisiyle eskisi kadar olmasa da ilçedeki çocuklar tarafından oynanmaktadır. Hâlâ Murgul'un sokaklarında çocuklar, oyunlarını oynamakta ve ellerindeki yiyeceklerle oyuna yetişme telaşı devam etmektedir.

6.1. MURGUL'DAN DERLENEN ÇOCUK OYUNLARI

6.1.1. Boğa

Eğrelti otunun saplarıyla oynanır, ilçede bu ota “erenti” denmektedir. Eğrelti otunun iki dişli çatal şeklinde olan sapı kesilir ve bu dişler kısaltılır. Bu saplar daha kuvvetli olması için kurutulur. İki kişi eğrelti otu saplarının kısa kalan dallarını birbirine geçirir ve çekmeye başlarlar. Kimin dalı kırılırsa o kişi oyunu kaybeder. Oyunda gücün etkili olmasının yanı sıra en etkili olan nokta, eğrelti otu sapının seçimidir. Bunun tekniğini bilen çocuklar en sağlam eğrelti otu sapını alıp kuruturlar. İki saplı çatal şeklinde olan saplar, boğanın boynuzuna benzetildiği için oyunun ismi “boğa”dır (KK 27).

6.1.2. Bilobino

Eldeki uzun bir değnekle kısa değneği sektirme oyunudur. En uzun süre sektiren oyunu kazanır (KK 3).

6.1.3. Ceviz Oyunu

Ceviz kabukları kırılır, ortadan ikiye bölünür ve içleri boşaltılır. Kırılan ve ikiye ayrılan ceviz kabukları üst kısmı yukarıda kalacak şekilde yere dizilir; sadece bir tanesinin altına ceviz içi yerleştirilir. Kubbe şeklinde dizilen ceviz kabuklarından içi dolu olanı bulan, oyunu kazanır (KK 23).

6.1.4. K mpara

M rver ağacının oyuk olan dalı ve bu oyu a girmesi için inceltilen başka bir mürver ağacı dalıyla oynanır. M rver a acına “  mpara” denildiği için oyunun ismi de   mparadır. K    k boy ku  hurmaları toplanır.   mparanın içine yerleştirilir ve ince dal yardımıyla hurmaya baskı uygulayarak belirlenen bir hedefi vurmaya çalışılır (KK 17).

6.1.5. Kibrit Oyunu

Kibrit kutusunun her yüzüne farklı olmak kaydıyla “hırsız, eşek, ekmek” gibi terimler yazılır. Sırayla kibrit yere atılır. Hangi yüz yukarı gelirse üzerinde yazan terime bağlı olarak kibriti atan kişi ya dayak yer ya da dayak yemekten kurtularak kibriti atma sırası bir başkasına geçer (KK 9).

6.1.6.  ojobina

Oyundaki kişi sayısı fazladır. Herkesin elinde birer uzun çubuk ve yerde sahibi olmayan kısa çubuk vardır. Eldeki uzun çubuğun yardımıyla kısa çubuk, açılan kuyuya d    rt lmeye çalışılır. Diğer oyuncular ise kendi ellerindeki çubuklarla kısa çubuğun kuyuya girmesini engeller. Herkesin bir defa vurma hakkı vardır. Kuyuya  ubu u d    remeyen  oban olur (KK 17).

6.1.7. Liçi

 nce a a  dallarından normal boyutta üçgen oluşturulur, yüksekçe bir yere yerleştirilir. Üçgenin birkaç metre ilerisinde aynı anda ba lamak kaydıyla elindeki çubukla   geni d    rmeyi başaran, oyunun galibi olur (KK 17).

YEDİNCİ BÖLÜM

HALK MUTFAĞI

İnsanlar ellerinde olan gıdaları pişirerek lezzet edinmiştir ve bu lezzetlerin üzerine yeni eklemeler yaparak çeşitli yemek türleri ortaya çıkarmıştır. Yemekler ve yaşam şekli arasında muhtemel bir ilişki vardır. İlk zamanlarda yemek pişirmeyi bilmeyen insanoğlu, ateşle birlikte yemeği pişirmeyi öğrenmiştir ve hayat şartları geliştikçe türlü türlü tekniklerle yeni lezzetler elde edilmiştir.

İlçede derlenen yemeklerin çoğu isimlerinden de anlaşılacağı üzere Gürcü yemekleridir ve et yemeklerine rastlanmamıştır.

7.1. MURGUL'DAN DERLENEN HALK MUTFAĞI ÜRÜNLERİ

7.1.1. Bişi/ Pişi

Un, yaş maya, su ve tuz ile yoğrulan hamur, kabarması için mayalanmaya bırakılır. Kabaran hamurdan kaşıkla parçalar alınır ve hamura el yordamı ile dairesel şekil verilir. Kızgın yağda kızartılır. Yaş maya yerine karbonat ve yoğurtla yapılan hamurun kabarmasını beklemeden merdane ile açıldıktan sonra küçük dilimler halinde kesilmesi ve kızgın yağda kızartılmasına ise “mafış” denilmektedir (KK 10).

7.1.2. Çarhala Kavurma

Pancarın Gürcücedeki karşılığına “çarhala” denmektedir. Bu yemek pancarın yapraklarından yapılır. Yıkayıp ince ince kesilen pancar yaprakları tuzlu suda haşlanıp süzülür. Yağda salça ile kavruken soğanlara süzülen pancar yaprakları eklenir ve kavurma işlemine devam edilir. Tercihe göre sarımsak da eklenebilir. Üstüne yoğurt eklenerek de yenir.

7.1.3. Çiri Yemeği

Yazın çekirdeği alınıp içi açılan erikler güneşte kurutulur. Yapılan bu işlemler sonucu elde edilen erik kurusuna “çiri” denir. Kurutulan bu erikler yıkayıp suda haşlanır ve süzülür. Haşlanıp süzülen eriklere zeytinyağı ve öğütülmüş ceviz içi eklenir. Eklenen malzemelerle pişirilen yemeğin tadı mayhoştur. Çiri yemeği kışın ve soğuk olarak yenir.

7.1.4. Hacı Papa

Lor peynirinin Gürcüce karşılığı “hacı”dur. Papa kavramı ise jöle kıvamında olan yiyecekler için kullanılmaktadır. Tereyağında kavrulan una su ilave edilir. Kaynama başlayınca lor peyniri ve tuz eklenerek papa kıvamına gelinceye kadar kaynatmaya devam edilir. Tabaklara dökülen haco papanın üzerine ayrı bir tavada eritilen tereyağı gezdirilir. Bu yemek çoğunlukla kahvaltı sofralarında tercih edilmektedir (KK 28).

7.1.5. Harşo

Bir tencerede tereyağı ve zeytinyağı eritilir. Yağ karışımının üzerine sıcak su dökülür ve kaynatılır. Ardından üzerine mısır ekmeği elle ufalanarak ilave edilir. Yemek tekrar kısa süreliğine kaynatılır. Yağ ve su karışımı, mısır ekmeğiyle bütünleşince ocağın altı kapatılır ve demlenmeye bırakılır. Bu yemek genellikle kahvaltıda yoğurt ile birlikte tercih edilir (KK 5).

7.1.6. Hinçila

Siyah fasulye, ekşi elma karışımıyla yapılan bu yemeğin soğukken yenilmesi daha makbuldür. Normalde siyah fasulye ile yapılan yemek, eğer beyaz fasulye ile yapılırsa koyu bir renk alması için pekmez ilave edilir. Soyulan elmalar ve fasulyeler ayrı tencerelerde haşlanır. Haşlanan elma, fasulye, şeker ve katılaşması için çok az mısır unu bir tencerede birleştirilip kaynatılır. Katılaşması için yemeğe ilave edilen mısır ununa “marak” denir (KK 27).

7.1.7. Kara Lahana Sarması

Kara lahananın taze olan yaprakları haşlanır. Sarmanın iç harcı için kuru soğan, kıyma, pirinç, salça ve baharatlar kullanılır. Tercihen kıymasız da yapılmaktadır. Lahana yaprakları bu iç ile sarılır, kaynatılıp yenir (KK 20).

7.1.8. Kete

Yaş maya, un ve tuz ile birazcık kuru bir hamur elde edilir. Mayalanıp kabaran hamurdan küçük parçalar alınıp merdane ile açılır. Açılan parçaların üzerine tereyağı ya

da margarin sürölür ve üç eşit parçaya bölünür. Tekrar hamurdan parça alınıp merdane ile açılır ve yağlanan üç eşit parça, açılan hamurun ortasına konulduktan sonra hamur dürülür. Merdane ile tekrar açılır ve yağ sürülür. Tepsiye dizildikten sonra pişirilir (KK 28).

7.1.9. Ėarķi

Fasulyeler birkaç defa haşlanıp süzölür. Mısır yarması haşlanan fasulyeye eklenir. Mısır yarmasına Gürcüce “ğergil” denir. Mısır yarması ve fasulye haşlanıp istenen yumuşaklığa geldikten sonra sarımsak, tereyağı ve öğütölmüş ceviz içi eklenir. Yemek eğer tekrar ısıtılıp yenilecekse tereyağı yeniden eritilip yemeğe eklenmelidir (KK 27).

7.1.10. Ėuri Guli

Gürcüce puri, “ekmek”; guli, “iç,yürek” demektir. Bu yemek ekmeğın içinden yapıldığı için “puri guli” ismini almaktadır. Buğday unu ekmeğının içi elle ufalanır. Eritilen tereyağıyla kavrulur ve yoğurt ile yenir. Çoğunlukla öğlen yemeğinde yenen bu yemek sahur vakitlerinde de tercih edilmektedir.

Aynı işlem mısır unuyla yapılan ekmekle tekrarlanırsa bu yemeğe de “cadi guli” denir. Mısır ekmeğının Gürcücedeki karşılı “cadi”dir (KK 28).

7.1.11. Silor

Açılan ve sac üzerinde pişirilen yufkalar rulo halinde sarılıp eşit parçalarda kesilir. Fırınlanıp hafif kızartılır. Yazın bolca yapılan silorlar, kış için güzelce muhafaza edilir. Yemeğının yapımında ise kesilen silorlar bir tepsiye boşluk kalmayacak şekilde yan yana dizilir. Tereyağı, ılık suyla ıslatılır. Üzerine yoğurt ilave edilip fırınlanır, devamında kızmış tereyağı üzerine gezdirilir. Yoğurtlu ve tereyağı yapıldığı gibi şerbetli ve cevizli de yapılır. Tepsiye dizilen silorlar, kaynar şerbet ile ıslatılır. Üzerine öğütölmüş ceviz içi serpiştirilip fırına verilir ve çıkarılınca tereyağı gezdirilir (KK 20).

7.1.12. Sütli Paluza

Kabağın kabuğu soyulur, dilimlenir ve kaynatılır. İstenilen yumuşaklığa gelince süzme işlemi yapılır ve ardından haşlanan kabaklar iyice ezilir. Ezilen kabaklara süt ilave edilir. Kanamaya başlayınca tuz eklenir. Tekrar kaynamaya bırakılır, istenilen kıvama gelince yemek ocaktan kaldırılır (KK 5).

7.1.13. Şavi (Siyah) Paluza

Yemeğin yapımında kullanılacak olan taze fasulyeler önce haşlanır. Haşlanan fasulyelere soyulan kabak dilimleri eklenir ve tekrar kaynamaya bırakılır. İstenilen kıvama gelen yemeğe tereyağı, maydanoz, kişniş eklenerek yemek yapımı sonlandırılmış olur (KK 27).

7.1.14. Turşu Kavurma

Bu yemeğin yapımında olgunlaşmayan domatesten yapılan turşu, lahana turşusu ve yeşil fasulye turşusu kullanılsa da en çok sevilen ve tercih edilen yeşil fasulye turşusudur. Turşu yıkanır ve ince ince kesilir. Salçayla kavrulan soğanlara ve kesilen turşu karışımına tuz eklenir ve kavurma işlemine devam edilir. Tercihe göre sarımsak da eklenebilir (KK 28).

7.1.15. Tzmaryani

Bu yemek kış günlerinde tüketilir, sulu bir yemek çeşididir. Sirkeden yapılmış olması ve içinde mideye ağır gelecek malzemelerin bulunmaması sebebiyle herkes tarafından gönül rahatlığıyla tüketilir. Yemeğin yapımında barbunya kullanılır. Barbunyalar bir tencerede kaynatılır. Ardından tuz ve sirke eklenir. Öğütülmüş ceviz içi, çok az su ile lapa haline getirilen mısır unu eklenir ve tekrardan kaynamaya bırakılır. Ekşimsi tadında olan bu yemek, diyet yemeği olarak da kabul edilmektedir (KK 27).

SONUÇ

Bir ülkenin, milletin, topluluğun, coğrafyanın, halkın vb. maddi ve manevi bütün değerlerini inceleyen folklor, geçmişin habercisi ve bugünün taşıyıcısıdır. Aslında bilinçaltından yükselip hayatta renk bulan bütün yaşantıların, insanlık tarihi için önemli ve değerli belgeler niteliğinde olduğu gözlerden kaçmamalıdır. Sosyal dayanışmayı, paylaşımı, birlik ve beraberliği kucaklayan folklorik unsurlar, halk bilimi araştırmalarının kaynağıdır.

Çalışmanın derleme sahası olan Murgul'un tarihî seyir içerisinde birçok yerden göç alıp yine birçok yere göç verdiği tespit edilmiştir. Bu sebeptendir ki nüfus sayısı az olan ilçede Laz, Gürcü, Hemşin gibi farklı etnik gruptan insanların kardeşçe, iç içe yaşadığı ve folklor unsurlarının sentez oluşturduğu fark edilmiştir.

Çalışmadaki folklor ürünleri, mülakat ve gözlem metotlarıyla derlenmiştir. Derleme yapılmak için ziyaret edilen evlerin bazılarında yıllar öncesinden kalma kasetler ve dosyalar bulunmuştur, bunların kimlere ait olduğunun tespiti yapılarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

Yapılan derleme çalışmasında “ayıp, utanırım” gibi söylemlerle karşılaşılması araştırmayı sınırlandırmıştır.

Teknolojik gelişmeler, modern çağın etkisi ve genç nüfusun iş bulma amacıyla ilçeden göç etmelerinden dolayı sözlü kültür geleneğinin zayıfladığını gözlemlenmiştir.

Manzum ürünlerin kafiye çeşitleri ve redifleri incelenmiştir. Mânilerde ve ilahilerde en çok tam kafiyenin; Türkü, ağıt, destan, ninni, atma türkü ve atışmalarda ise en çok yarım kafiyenin kullanıldığı tespit edilmiştir. En az kullanılan kafiye çeşidinin cinaslı kafiye olduğu belirlenmiştir.

Konuları bakımından çeşitlilik gösterdiği tespit edilen mâniler, konularına göre sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmada niyet mânilerinin ve giyim kuşam mânilerinin çokluğu tespit edilmiştir. Sınıflandırmaya dâhil edilmeyip diğer konulu mânilerin de çokluğu gözden kaçmamıştır. Bu durum neticesinde, ilçede hemen her konuda mâni söylendiği tespit edilmiştir. Mâni söyleme geleneği yaşlılar tarafından

daha çok devam ettirilmekle birlikte gençlerin de eğlence amaçlı birbirlerine mâni söyledikleri gözlemlenmiştir.

Mensur ürünlerin az sayıda olduğu dikkatten kaçmamıştır. Efsane ve masala ek olarak özellikle halk hikâyeleri gibi diğer mensur örneklerle rastlanmamıştır.

İslam öncesi dönemden neşet ettiği düşünülen bazı halk inanmalarının hâlâ etkisini yitirmediği fark edilmiştir. Bunun paralelinde taşlara yönelik şifa niyetli inanmalar ve hayvan inanmaları tespit edilmiştir.

Halk hekimliği, bilimin gelişmediği zamanlarda insanların kendi gündelik bilgileriyle şifa aramalarından kaynaklanıp değişen ve gelişen tekniklerle günümüzde hâlâ geçerliliğini yitirmemiştir. Sağaltma yöntemleri bilinen hastalıkları ve şifa niyetiyle ziyaret edilen ocak tespit edilmiştir. Ocaklının hangi hastalıkları tedavi ettiği, dualarının ne şekilde olduğu çalışmaya dâhil edilmiştir. Duaların tekerleme şeklinde olduğu ve İslam öncesi dönemden süregelen Şaman inanmalarının bir parçası olduğu tespit edilmiştir.

Halk oyunları, insanların bulundukları doğayla mücadeleleri ve coğrafi şartlarının getirileri neticesinde şekil almaktadır. İlçedeki halk oyunlarının karma nitelikte olduğu ve çeşitlilik gösterdiği anlaşılmıştır. “Dönme” isimli halk oyununun hemen hemen bütün eğlencelerde yer aldığı fark edilmiştir ve oyunda söylenen türküler de çalışmaya eklenmiştir.

Özellikle kırsal kesimdeki çocukların boş vakitlerinde başvurdukları ilk etkinlik, çocuk oyunlarıdır. Modern dünya şartlarının getirileriyle azalan çocuk oyunları eğlenceleri unutulmaya yüz tutsa da derleme yapılan ilçe gibi küçük yerleşim yerlerinde canlılığını yitirmediği gözlenmiştir. Bazı oyunların çok evvelki yıllardan bugüne kadar süregeldiği fark edilmiştir.

Halkın bitki örtüsüne ve yaşayış biçimine paralel olarak değişim ve gelişim gösteren mutfak kültürü, bir topluluğun coğrafyası hakkında bizleri bilgilendirmektedir. İlçede derlenen yemek isimlerinin hemen hemen tamamının Gürcüce olduğu ve yöreye ait yemeklerde et yerine sıklıkla sebze kullanıldığını tespit edilmiştir. Bu yemekler, hâlâ bütün ocaklarda pişirilmektedir ve sevilerek yenilmektedir.

Sonuç olarak; elimizdeki folklor çalışmasıyla Murgul'a dair kültürel değerler tanıtılmaya çalışılmıştır ve yaşatılan sözlü kültür öğelerinin unutulup toprak olmaması için çalışma neticelendirilmiştir. Derleme neticesinde anlaşılmıştır ki; insanlar, etkisinde kaldığı her durumu, duyguyu, düşünceyi vb. dile getirmeyi istemiştir. Bunu söz ile ifade etmeye çalışmıştır ve bütün bunlar, halk bilimine kaynaklık etmiştir.

Murgul'a dair kapsamlı bir araştırma yapılmadığı için, bu çalışmanın ilçe tarihinin, kültürünün, geleneklerinin, ağız özelliklerinin gün yüzüne çıkarılması hususunda bilime katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Çalışmadaki amaç, ilçeye dair yapılacak olan muhtemel araştırmalara ve dil çalışmalarına kaynaklık etmektir.

EKLER

Ek 1: Yöresel Sözcükler

-A-

Abu: Abla.

Ahor: Ahır.

Akoşka: Pencere.

Alazan: Çeşme.

Ammeden: Hemen.

Anğmak: Gıyabında konuşmak.

-B-

Baga: Ahırda hayvanların önlerinde bulunan ve beslenmeleri için kullanılan bölme.

Bediyava: Boşuna (bedava).

Betine Gitmek: Hoşlanmamak, huzursuz olmak.

Bevinmek: Büyümek.

Bevuk: Büyük.

Bola ki: Ummak, “Umarım”.

-C-

Cazi: Varlığına inanılan insanüstü yaratık, cadı, üç harfliler.

Ceyran: Cereyan.

Cortmak: Bir şeyin geçerli hâle gelmesi, kabul görmesi.

-Ç-

Çançi: Mısırın seçilmesinden sonra kalan çer çöp.

Çetelerde Olmak: Anlamsız tavırlarda bulunmak.

Çiçvir: Dudak.

Çişkar: Çeper aralarında bulunan tahta kapı.

Çorakaci: Dedikoducu.

Çori: Dedikodu.

Çorlanmak: Tıka basa bir şeyler yemek.

Çuma: Sütün bekletilip kesilmesinden sonraki hâli.

-D-

Dalağ: Çamur.

Danga: Hayvanların boynuna asılan çingirak.

Daraba: Evlerde odaları birbirinden ayıran ahşap bölme.

Dere: İnce ağaç, dal vb. kesmek için kullanılan, tahta sapı bulunan yarım ay şeklinde alet.

Dibek: Buğday dövmek için kullanılan derin ve tahtadan yapılan kap.

Dincalmak: Dinlenmek.

Dine: Babaanne.

Dinglamak: Dinlemek

Dirgen: Ağacın çatallı dallarından yapılan alet, tırmık.

-E-

Erenti: Eğrelti otu.

Evermek: Evlendirmek.

Ey ki: “Neden” soru kalıbı.

-F-

Fors: Hava cıva.

Felamur: İhlamur ağacı.

-G-

Gider: Meyve toplamak için kullanılan dibi sivri araç.

Go: Şaşıрма ünlemi.

Gongs: Göğüs.

Gra gru: Gürültü.

Gugum: Güğüm.

-Ğ-

Ğerğil: Mısır kırığı.

Ğezep: Azap.

Ğida: Gıda.

-H-

Haçan: Madem ki.

Haylamak: Yabani hayvanları korkutmak ya da uzaklaştırmak için yüksek sesle bağlamak.

Hedik: Karda giyilen, yuvarlak, ayağa ip ile bağlanan araç.

Hekiya: Hikâye.

Hemşere: Erkeklerin kız kardeşleri için kullandıkları kavram.

Hers: Hırs.

Hirtlağ: Gırtlak.

Hon Olmak: Bir şeye kafa takıp strese girmek.

Hoşakal: Dolu.

Hovun İnmesi: Hevesin sönmesi.

-İ-

İngiliz Kilodu: Paçaları dar, kaşe pantolon.

-K-

Kahan: Çapa.

Kalaylamak: Azarlamak.

Kaşuh: Kaşık.

Kerkele: Davranışları dengesiz olan kimse.

Kesek: Tarlanın traktörle sürülmesinden sonra meydana çıkan büyük toprak parçaları.

Kintzi: Kışniş.

Kışnemek: Nağara atmak.

Kıtri: Salatalık.

Koçmak: Göçmek, evlenmek.

Koğ: Genellikle fındık bahçelerini domuzdan korumak için bahçeye kurulan küçük yapı.

Kolge: Gölge.

Kolon Yağı: Kolonya.

Komlek: Gömlek.

Kort: Çayır, çimen.

Koz: Meşe palamudu.

Kudi: Şapka, bere.

-L-

Lastik: Köylerde giyilen lastik ayakkabı.

Lehti: Cenazeyi defin sırasında kullanılan tahta parçalarının elde edildiği ağacın ismi.

Liyonca: Yonca.

Lort: Cömert.

-M-

Mangir: Para.

Manto: Mont.

Maran: Kışın hayvanların beslenmesi için biçilen otun saklandığı yer.

Mec: İmece.

Meçeç: Siğil.

Merdevan: Merdiven.

Morbed: İyi yetiştirilmiş, işe yarayan kimse; genellikle hamarat gençler için kullanılır.

Motzyi: Yaban mersini.

-N-

Naliya: Yerden yüksek ve ahşap olan, yiyeceklerin fareden korunması için yapılan yapı.

Nartshi: Hayvanlar için hazırlanan yiyecek.

-O-

Oki: Mademki.

Odoş: Taze mısır.

Oh oh: Acıma, üzülme ünlemi.

-P-

Papuli: Ayı.

Pathi: Taze fasulyenin sarmalanıp uzaması için toprağa dikilen sırk.

Peştamal: Tarladaki mahsullerin toplanması için bezden yapılan ve bele sarılan torba.

Peşela: Kelebek.

Potin: Erkek ayakkabısı.

Punğar: Pınar.

Pund: Yol, yöntem.

-S-

Salaca: İdam sehbası.

Salapa(va): Tahtadan yapılan tekne.

Sayi: Sahi.

Sekvi: Tahtadan yapılan, zeminden biraz yüksek olan, odayı çevreleyen oturulacak set.

Sirgmak: Esirgemek.

So: Sus ünlemi.

Susa: Patika, kestirme yol.

Sushi: Isırgan otu.

-Ş-

Şoti: Yağlı yufka.

Şorva: Çorba.

-T-

Taksim Etmek: Eşit şekilde paylaşdırtmak.

Tara: Ağırılık.

Tavlanmak: Kilo almak.

Tzigtzig: Sincap.

Tzintzkal: Kıvılcım.

Ṭoto: Ayının elleri.

Tuman: Yaşlı kadınların giyindikleri uzun şalvara benzeyen giyecek.

Tumba: Tump, yüksek yer.

Tutamaç: El bezi.

-U-

Uylamak: Israr etmek.

-Y-

Yamanmak: Karşı tarafa yakınlaşmak, oraya aitmiş gibi hissettirmek.

Yarbahs: Sevgili.

Yedidoğan: İçinde yedi adet tohumu bulunan, dikenli bitki.

Yenlik: Hafif.

Yesir Olmak: Kurban olmak.

Yolluk: Evlerde yerlere serilen uzun kilim.

Yonğa: Yonga, kesilen tahtalardan çıkan toz hâlindeki parçacıklar.

Yuvmak: Yıkamak.

-Z-

Zencir: Zincir.

KAYNAKÇA

A-Yazılı Kaynaklar

- ADAY, Erdal, (2017), “Kütahya Manilerinde Geçen Yerleşim Adları Üzerine”, **Turkish Studies**, Sayı: 22, Ankara, ss. 863- 882.
- ARTUN, Erman, (2010), **Türk Halkbilimi**, Kitabevi Yay., İstanbul.
- AYTEKİN, Osman, (1999), **Ortaçağdan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin’deki Mimarî Eserler**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- BALİ, Muhan, (1997), **Ağıtlar**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- BAŞGÖZ, İlhan, (1999), **Türk Halkının Bilmeceleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- BAYAT, Fuzuli, (2012), **Türk Mitolojik Sistemi 2**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili, (1995), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili, (2013), **100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)**, Bilgesu Yay., Ankara.
- CENİKOĞLU, Gökhan Tarıman, (2013), **Türk Halk Bilimi Araştırmaları**, Kömen Yay., Konya.
- ÇİLOĞLU, Fahrettin, (2008), **Deda Ena**, Sinatle Yayıncılık, İstanbul.
- DİLÇİN, Cem, (2009), **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yay., Ankara.
- DUYMAZ, Ali, (2002), **İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler**, Akçağ Yay., Ankara.
- ELÇİN, Şükrü, (1970), **Türk Bilmeceleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- ELÇİN, Şükrü, (1993), **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yay., Ankara.
- GOLDSTEIN, Kenneth S., (1983), **Sahada Folklor Derleme Metotları**, (çev.: Prof. Dr. Ahmet E. Uysal), Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay., Ankara.
- GÜZEL, Abdurrahman ve Ali, TORUN, (2010), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara.

- GÜZEL, Abdurrahman, (2012), **Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara.
- HACİBEKİROĞLU, Erol, Zeki, AKALIN ve Abdullah, SÜRMELİ, (1994), **Halk Oyunlarıyla Artvin**, GSGM, Ankara.
- KAYA, Doğan, (2004), **Anonim Halk Şiiri**, Akçağ Yay., Ankara.
- KHORAFA, Bejan ve Zaza, TSURTSUMIA, (2016), “Güneybatı Gürcistan’dan Osmanlı’ya Göçler (Muhaciroba) 1878- 1882”, **Kebikeç**, Sayı: 42, Ankara, ss. 85- 90.
- MİRZAOĞLU, F. Gülay, (2015), **Halk Türküleri Konu- İcra- Yapı- Anlam- İşlev**, Akçağ Yay., Ankara.
- Murgul’umuzu Tanıyalım, (2017), **Murgul**, Sayı: 1, ss.11-15.
- ONAY, Ahmet Talât, (1996), **Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev’i**, (haz.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay., Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim, (1992), **Efsane Araştırmaları**, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya.
- SAKAOĞLU, Saim, (1999), **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yay., Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim ve Ali Berat, ALPTEKİN, (2016), **Halk Şiirinden Seçmeler**, Akçağ Yay., Ankara.
- SEYİDOĞLU, Ahmet Tarlan, (t.y.), Derleme Dosyası, y.y., Murgul.
- TANYU, Hikmet, (1987), **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- TOKDEMİR, Hayrettin, (1993), **Artvin Yöresi Folkloru**, Özel Baskı, Ankara.
- VEZİROĞLU, Yusuf, (t.y.), Derleme Dosyası, y.y., Murgul.
- YARDIMCI, Mehmet, (1999), **Başlangıçtan Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri**, Ürün Yay., Ankara.
- 2018 Yılı Brifing Dosyası**, (2018), Murgul İlçe Özel İdare Müdürlüğü.

B- Sözlü Kaynaklar

Soyad, Ad, Doğum Tarihi, Öğrenim Durumu, Mesleği, Yaşadığı Yer

KK 1: Akpınar, Emriye, 1961, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 2: Aygüç, Emriye, 1949, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 3: Aygüç, Yüksel, 1946, İlkokul, Emekli, Murgul.

KK 4: Çelik, Lale, 1950, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 5: Çelikarslan, Emine, 1927, Okuryazar, Ev Hanımı, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 6: Çelikarslan, Fatma, 1921, Okuryazar Değil, Ev Hanımı, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 7: Çelikarslan, Fatma, 1964, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 8: Çelikarslan, Hanife, 1959, İlkokul, Ev Hanımı, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 9: Çelikarslan, İzzet, 1959, Ortaokul, Emekli, Murgul.

KK 10: Durmuş, Asiye, 1957, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 11: Eraydın, Hasan, 1925, Okuryazar, Emekli, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 12: Eraydın, Mevlüt, 1963, İlkokul, Emekli, Murgul.

KK 13: Eraydın, Nezahat, 1972, İlkokul, Ev Hanımı, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 14: Kadioğlu, Zehra, 1931, Okuryazar Değil, Ev Hanımı, Murgul.

KK 15: Kalyoncu, Nezaket, 1952, Okuryazar, Ev Hanımı, Murgul.

KK 16: Kalyoncu, Rabia, 1963, Ortaokul, Kuaför, Murgul.

KK 17: Kalyoncu, Sinan, 1962, Ortaokul, İşçi, Murgul.

KK 18: Keskin, Ali Nihat, 1966, Lise, Emekli, Murgul.

KK 19: Keskin, Reyhan, 1976, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 20: Oflu, Cihan, 1962, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 21: Orhan, Hanım, 1925, Ev Hanımı, Okuryazar Değil, Petek köyü/ Murgul.

KK 22: Öztürk, Fatma, 1963, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 23: Öztürk, İlker, 1953, İlkokul, Emekli, Murgul.

KK 24: Şeyhoğlu, Bedriye, 1959, İlkokul, Ev Hanımı, Petek köyü/ Murgul.

KK 25: Şeyhoğlu, Fatma, 1959, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 26: Turan, Sadık, 1938, İlkokul, Emekli, Murgul.

KK 27: Veziroğlu, Ayşe, 1953, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 28: Veziroğlu, Emine, 1960, İlkokul, Ev Hanımı, Murgul.

KK 29: Veziroğlu, Resmiye, 1973, Lise, Ev Hanımı, Murgul.

KK 30: Yılmaz, Ayşe, 1962, İlkokul, Ev Hanımı, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 31: Yılmaz, Hatice, 1937, Okuryazar, Akantaş köyü/ Murgul.

KK 32: Yüksek, Güner, 1956, İlkokul, Ev Hanımı, Akantaş köyü/ Murgul.

DİZİN

A

Ağıt, viii, 48, 56, 60, 69, 82, 84, 92,
100, 103
anne, 39, 67, 68, 69, 73, 74, 75, 76, 77,
78, 79, 82, 83, 84, 88, 160, 247, 250
Ardahan, 6, 26
Artvin, 3, 4, 5, v, vi, vii, viii, 1, 4, 5, 6,
76, 256, 277, 285, 286
atışma, 170, 187, 188, 194, 202
atma türkü, 170, 172, 179, 180, 181,
182, 277
Azrail, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 65, 77,
98, 183, 266

B

Bağdat, 267
Batum, 5, 195
Bolu, 26
Borçka, 5, 4, 12, 50, 166, 195, 202
Bursa, 82, 119

C

Cilveloy nanayda, 257, 258, 259, 260,
261, 262, 263, 264

Ç

Çoruh, 4, 237

D

destan, 10, 64, 114, 115, 141, 153, 184,
185, 210, 214, 219, 222, 226, 230,
232, 237, 277
dönme, 256, 258, 267

F

Felek, 57, 58, 71, 153
folklor, 1, 246, 277, 278

G

Gürcistan, 5, 286
Gürcü, 1, 6, 273, 277
Gürcüce, 1, 2, 41, 43, 44, 46, 47, 48,
138, 152, 161, 164, 195, 241, 248,
252, 273, 274, 278

H

Hakk, 17, 39, 40, 55, 64, 65, 72, 79, 90,
92, 95, 98, 102, 104, 105, 106, 107,
112, 120, 134, 136, 137, 142, 143,
191, 201, 214, 224, 226
halk bilimi, v, 242, 277
Hitit İmparatorluğu, 5

İ

İberya Krallığı, 5
ilahi, 105, 108, 113, 131, 277

J

Jurjunela, 43, 44

K

kafiye, 10, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 26,
27, 32, 33, 35, 49, 50, 51, 52, 54, 56,
66, 67, 76, 93, 100, 102, 104, 105,
113, 122, 127, 136, 147, 152, 155,
156, 157, 158, 159, 162, 163, 164,
177, 180, 182, 184, 186, 189, 191,
196, 197, 198, 205, 218, 219, 220,
228, 277
Kartvelebi, 5
Komarov, 6

L

Livana, 5

M

mâni, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22,
23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34,
35, 37, 277
Murgul, 3, 4, 5, v, vi, vii, viii, ix, 1, 4, 6,
7, 8, 12, 14, 18, 20, 21, 25, 27, 28, 31,
49, 51, 70, 73, 86, 92, 115, 127, 132,
134, 149, 155, 166, 169, 170, 175,
187, 202, 203, 205, 214, 239, 240,
256, 260, 265, 270, 277, 278, 279,
286, 287, 288

N

Naydana hoy ninayda, 257, 258

O

Osmanlı, 5, 6, 285, 286

R

redif, 1, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 26, 27,
29, 36, 39, 40, 44, 49, 50, 51, 53, 54,
55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69,
73, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 92, 93,

95, 96, 99, 101, 104, 105, 106, 108,
110, 112, 116, 117, 119, 120, 122,
123, 124, 125, 126, 127, 128, 129,
131, 132, 134, 137, 143, 144, 145,
146, 148, 149, 152, 154, 155, 158,
186, 190, 203, 206, 207, 208, 209,
221, 237

Rinno nanayda, 264, 265, 266, 267

Rus, 6

Rusya, 5, 6

S

Sadık Turan, 117, 177, 202, 206, 214,
224, 234
sevgili, 10, 95, 96, 112

T

Tiflis, 5

Türk, 2, 5, v, xii, 38, 48, 103, 131, 132,
133, 165, 251, 285, 286

Türkü, viii, ix, 38, 40, 170, 277

Y

Yâr, 15, 154

